

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»
ІНСТИТУТ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ, ДИЗАЙНУ ТА ТРАНСПОРТУ
КАФЕДРА ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРОЄКТУВАННЯ ТА ДИЗАЙНУ

КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ

з дисципліни «Шрифтова графіка»

для студентів 2 курсу

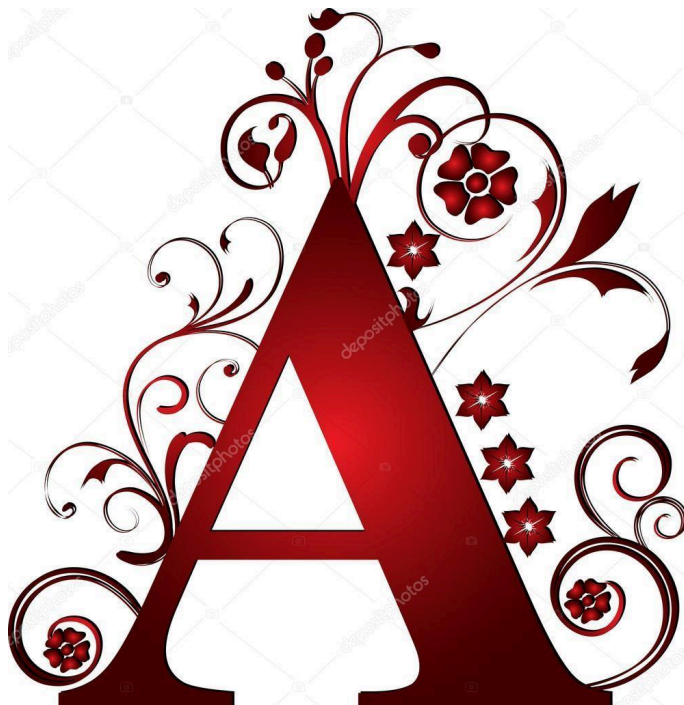
Інституту цифрових технологій, дизайну та транспорту
для очної та заочної форм навчання за освітньо-професійної програми

«Архітектурний дизайн»

за спеціальністю - 022 «Дизайн»

Спеціалізація – 022.1 ГРАФІЧНИЙ ДИЗАЙН

Освітній рівень - перший (бакалаврський)

ОДЕСА – 2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»
ІНСТИТУТ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ, ДИЗАЙНУ ТА ТРАНСПОРТУ
КАФЕДРА ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРОЄКТУВАННЯ ТА ДИЗАЙНУ

КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ

з дисципліни «Шрифтова графіка»

для студентів 2 курсу

Інституту цифрових технологій, дизайну та транспорту

для очної та заочної форм навчання за освітньо-професійної програми

«Архітектурний дизайн»

за спеціальністю - 022 «Дизайн»

Спеціалізація – 022.1 ГРАФІЧНИЙ ДИЗАЙН

Освітній рівень - перший (бакалаврський)

Затверджено на засіданні
кафедри інформаційних технологій
проєктування та дизайну
Протокол № 1 від 28.08.2024 р.

ОДЕСА – 2024

Конспект лекцій «Шрифтова графіка» з дисципліни «Шрифтова графіка» для студентів першого (бакалаврського) рівня за спеціальністю 022 Дизайн, спеціалізація 022.1 Графічний дизайн за освітньо-професійною програмою «Архітектурний дизайн» для очної та заочної форм навчання / Укл.: Л.В. Бовнегра, Н.М. Яворська, І.М. Прохорец – Одеса : ОНПУ, 2024. – 137 с.

Укладачі: к.т.н., доц. **Любов Бовнегра**
ст. викл. **Наталья Яворська**
ст. викл. **Ірина Прохорец**

Рецензенти: д.т.н., проф. **Тонконогий Володимир Михайлович**,
директор Інститут цифрових технологій, дизайну та
транспорту Одеського національного університету
«Одеська політехніка».
к.т.н., **Бредньова Вера Петрівна** проф. кафедри нарисної
геометрії і інженерної графіки Одеської державної
академії будівництва та архітектури.

Розглянуто історію виникнення і розвитку писемності, класифікацію шрифтів, їх морфологію, сферу застосування. Викладено відомості про особливості виконання різних видів шрифтів. Матеріал у конспекті лекцій дає можливість набуття знань та професійних навичок для самостійного творчого вирішення завдань художньо-графічної діяльності студентам.

Відповідальний за випуск:

зав. кафедри інформаційних технологій проектування та дизайну національного університету «Політехніка» к. т. н., доц. **Бовнегра Л.В.**

ЗМІСТ

Стор.

ВСТУП	5
ЛЕКЦІЯ №1. Історія виникнення письма. Від монументального рисунка до композиції. Піктографічне письмо. Єгипетське письмо XXXV ст. до н.е....	6
ЛЕКЦІЯ №2. Шумерські ідеограми XVIII ст. до н. е. Вавилонський клинопис. Угаритський алфавіт XV ст. до н. е. Ассирійський клинопис.....	14
ЛЕКЦІЯ №3. Крито-мікенська культура XVI в. до н. Критське лінійне письмо. Основи форми фінікійського письма. Архаїчна і нова фінікійський азбука.....	21
ЛЕКЦІЯ №4. Грецька абетка. Архаїчний період VIII - VI в. до н. е. Стиль бустрофедон. Класичний період V – IV ст. до н. в. Стиль остракон.....	28
ЛЕКЦІЯ №5. Грецька абетка. Період Еллінізму VI – I ст. до н.е. Грецьке уніціальне письмо. Маюскул II - I ст. до н. е. Мінускул II - III ст. н. е.....	34
ЛЕКЦІЯ №6. Розвиток римського письма I ст. до н.е. Етруська абетка. Латинська архаїчна азбука. Широка і вузька форми римського монументального письма. Римське квадратне письмо II ст. до н.е.....	38
ЛЕКЦІЯ №7. Римський уніціал IV ст. до н.е. Римський полууніціал. Англосаксонський полууніціал. Рустика капіталік. Руни IX ст. Каролінгський мінускул.....	47
ЛЕКЦІЯ №8. Готичний шрифт. Текстура кінця XII ст. Різновидність готичного письма: Ротунда, Фрактура, Бастарда XIV в. Письмо Петрарки XIV ст. Гуманістичний мінускул XV в.....	55

ЛЕКЦІЯ №9.	Ренесанс повернення до античної форми XIII ст. Гуманістичний маюскул XV ст. Пропорції золотого перетину. Спіраль Фібоначчі. Алфавіт антикви Жоффруа Торі.....	67
ЛЕКЦІЯ №10.	Інструменти письма. Правопис антиква. Антиква кирилиці і латиниці.....	73
ЛЕКЦІЯ №11.	Слов'янська письменність. Святі рівноапостольні Кирило і Мефодій. Глаголиця, таблиця слов'янських шрифтів. Кирилиця устав XI ст. Статут в XI ст. Кирилиця полуустав XIV ст.....	81
ЛЕКЦІЯ №12.	Друкарські шрифти. Іван Федоров, перший російський друкар (1510-1583рр.). Громадянська азбука Петра Першого 1706 р.....	95
ЛЕКЦІЯ №13.	Ренесанс антиква XV ст. Друкарські шрифти ренесансної антикви: шрифт Бембо, шрифт Гарамон, шрифт Сабон. Шрифт Таймс - дизайн Стенлі Морісона 1932 р.....	101
ЛЕКЦІЯ №14.	Прикладне мистецтво в інтер'єрі. Стильне використання шрифтів, написів і літер у інтер'єрі. Техно стиль. Сучасний стиль Лофт.....	105
ЛЕКЦІЯ №15.	Скандинавський стиль. Стиль Поп-Арт у 60 р. минулого ст. Підсумки і рекомендації з теорії "Шрифтова графіка".....	112
ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК.....		119
РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ.....		124
ДОДАТКИ		125

ВСТУП

Метою викладання дисципліни «Шрифтова графіка» є ознайомлення студентів з історією виникнення та розвитку латинських та кириличних шрифтів, з класифікацією шрифтів, їх морфологією, сферою їх застосування, набуття знань та професійних навичок для самостійного творчого вирішення завдань художньо-графічної діяльності.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Шрифтова графіка» є:

- оволодіння певною системою теоретичних знань та практичних навичок;
- написання текстів різними видами шрифтів;
- ознайомлення студентів з основними поняттями шрифтової культури;
- вивчення історії виникнення і розвитку писемності;
- ознайомлення з різноманітними видами шрифтів і відмінністю між ними;
- ознайомлення з основними вимогами до шрифтів в системі візуальних комунікацій, класифікацію шрифтових форм, анатомією і естетикою шрифту;
- формування вмінь та навичок накреслення шрифтових знаків, компоновкою текстів, створення шрифтових композицій.

Шрифт – важлива складова будь-якого креслення, він допомагає передати інформацію, яку іншими способами донести неможливо. Існує багато різновидів шрифтів і варіантів оформлення креслярських робіт. Потрібно розуміти, де саме той чи інший стиль краще застосувати.

Дисципліна «Шрифтова графіка» входить у вибірову частину циклу дисциплін професійної підготовки першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

з освітньої програми «Архітектурний дизайн». Конспект лекцій з навчальної дисципліни «Шрифтова графіка» є нормативним документом Національного університету «Одеська політехніка», який розроблено кафедрою інформаційних технологій проектування та дизайну ІЦТД на основі освітньої програми підготовки відповідно до навчального плану першого (бакалаврського) рівня вищої освіти для бакалаврів спеціальності 022 «Дизайн» та освітньої програми «Архітектурний дизайн» денної форм навчання.

Лекція №1.

Історія виникнення письма. Від монументального рисунка до композиції.

Піктографічне письмо. Єгипетське письмо XXXV ст. до н.е.

Шрифт, це графічний малюнок букв і знаків складову єдину стилістичну та композиційну систему. Кожна буква - це символ певного малюнка і розміру. Шрифти використовуються в різних сферах діяльності людини, як оформлення архітектурно-будівельних креслень, так і в художній області. Крім того, шрифтами оформляються книги, плакати, гасла, реклама. Так само етикетки різних фірм у виробництві, упаковки, фільми (як окрема індустрія), логотипи. Дуже важливо знати, що шрифтами прикрашаються будівлі і споруди, про це ми будемо говорити пізніше. На оформлення шрифту впливає стиль, епоха і оформляється об'єкт. Через шрифт можна передати красу і графічну ідею будь-якого оформлюється твори мистецтва. Шрифт - це писемність, а історію листи вивчає історика - філологічна наука, яка називається - палеографія. Ця наука вивчає пам'ятники стародавньої писемності і фактори впливу на розвиток письма. Також наука палеографія вивчає формування стилю і еволюцію графічної форми літер. Вивчає інструменти листи, а також матеріали, на яких зображено цей лист. Шрифти є частина мистецтва і культури даної епохи, і підкреслює стиль. С древних веков человечеству приходилось общаться между собой в различных сферах деятельности, а главным элементом общения являлась речь, следовательно, и неотъемлемая часть речи, письмо. Отже, на зорі свого розвитку людина спілкується за допомогою знаків, через які він передає

свої думки і почуття. Така форма спілкування можлива між племенами і на відстані і навіть в часі. Стародавні люди передавали інформацію нащадкам, про що свідчать наскальні малюнки, які знаходять в різних точках нашої планети (рис.1). Природно різні чинники впливали на розвиток письмових знаків. Спочатку людина використовувала малюнки як засіб повідомлення, якоїсь інформації, а потім він поступово переходив на смислові знаки, природно застосовуючи при цьому абстрактне мислення.

ВІД МОНУМЕНТАЛЬНОГО РИСУНКА ДО КОМПОЗИЦІЇ.

Людина удосконалювався і поступово переходив на виразну мову. Через слова передавав свої думки собі подібних родичам. У ті моменти, коли був відсутній співрозмовник (люди, були далеко один від одного), а людині було необхідно передати повідомлення або наказ, або яку-небудь вказівку, використовувалися звукові сигнали. Це була перша форма повідомлення. Сигнали подавалися за допомогою рогів тварин, за допомогою сопілки або били по дереву або пізніше використовували барабани. Потім люди почали, залишати повідомлення предметами використовуючи те, що знаходилося під руками, камені кістки пір'я, і т. д. Наприклад, з каменів будували різні невеликі композиції, як би кажучи про те, що тут була відмінна полювання. З плином часу додавали графічні зображення, які супроводжувалися композиціями з каменів, палиць, сухої трави і пір'я.

Рис.1. Наскельний живопис.

Історія образотворчого мистецтва отримала чудові зразки на стінах печери (Ласко), в районі Перегару (рис.2). На них зображувалися картини життя народу які населяють цю територію.

Рис. 2. Печера Магура, Болгарія.

ВУЗЛИКОВ0435 ПИСЬМО ІНКІВ КІПУ.

Вузликоче лист асоціюється, як за старих часів (вузлик на пам'ять). Інкі дуже розвинена цивілізація і вони єдині свого часу володіли виготовлення бронзи срібла і золота. Стос - це своєрідна писемність, яку використовували стародавні народи північній і південній Америки (рис.3). Стос так само є і в Китаї. Вузликоче лист виглядає таким чином. На нитку по черзі прив'язують різнокольорові нитки з вузликами різної величини і кількості. На перший погляд це вузликоче письмо було схоже на прикрасу, яке одягалось або на шию, або на талію, але вчені прийшли до висновку, що це така своєрідна писемність. Залежно від кольору і напрямки вузликів змінюється і весь сенс послання. Сучасні вчені, які досліджують життя древніх народів південної та північної Америки, а також займаються розшифровкою писемності, прийшли до дуже цікавого висновку, що різнокольорові стос дуже схожа на бінарну кодування популярних комп'ютерних програм. Є ймовірність, що кіпу - найраніша різновид писемності. Наприклад, темний колір означав неприємності, чорний

або фіолетовий - небезпеку, білий - щастя, мир, благополуччя і гарне розташування. Червоний - війна.

Рис. 3. Вузликове письмо кіпу.

ПІКТОГРАФІЧНЕ ПИСЬМО.

На зміну вузликового письма прийшло піктографічне письмо (рис. 4). Піктограма "картинний лист" служило засобом записування подій, відомий, наказів. Піктограма - лист, яке представляло собою прості малюнки або не складно зображення, які призначені були служити повідомленням і супроводжувалося елементами думки в описі подій. Навіть той, хто не знав мови, міг прочитати повідомлення. Для повідомлення потомству, будь-яких відомостей використовувалися скелі, величезні камені, камені стели на пам'ятках. Одноплемінникам, писали повідомлення на рогах, на іклах моржа, на кістки, на дереві і на шкірі. Піктограмами писали звістки, мисливські повідомлення, попередження про небезпеку, любовні послання, опис подій битви, військові походи, петиції, договори. Піктограми були дуже поширені в стародавньому світі. Ними користувалися такі народи як єгиптяни, шумери. Використовували піктограми на Криті, а також в Китаї. Ці піктограми збагатили склад мови кожного з народів. Згодом піктограма переростає в ідеограму. Ідеограма в перекладі з грецької мови - думати. Згодом ідеограма стає все більш

і більш символічною, малюнки спрощуються і спостерігається перехід в идеографію. Ацтеки в Мексиці займалися літературою, вони мали величезну бібліотеку, на жаль, знищену, яка була написана картинним алфавітом. Коли місіонери прибули в Америку вони спонукали ацтеків написати «молитву» на латинській мові, останні зобразили слова і склади предметами, що послужило початком складання ребуса.

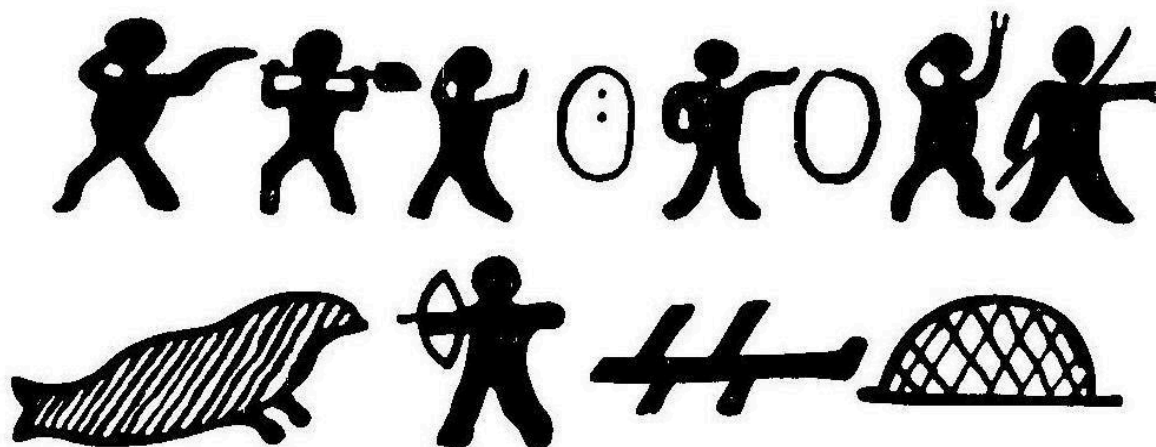

Рис. 4. Піктографічне письмо.

Стародавні цивілізації в долині річки Ніл і в Месопотамії залишили безліч зразків розвиненого ієрогліфічного письма. Вчені всього світу сперечаються, яка культура пізніша, єгипетська або шумерська.

ЄГИПЕТСЬКА ПИСЕМНІСТЬ

Єгипетський лист сформувався в XXXV столітті до нашої ери в епоху стародавнього царства пірамід і храмів. Стіни приміщень прикрашалися розписом і кольоровими рельєфами (рис. 5). На цих картинах зображувалися сцени з життя померлої людини і, як правило, супроводжувалися малюнками і рельєфами тварин птахів і рослин. Художники древнього царства дотримувалися правила єгипетського зображення з певними пропорціями, ракурсами і в русі зображуваного людини.

Рис. 5 Ієрогліфічне письмо стародавнього царства в Єгипті.

Такі правила були обов'язкові для всіх художників в стародавньому Єгипті. Найдавніша в світі система письма мала три різновиди: ієрогліфічна, иератическую, демотічеськие. Ієрогліфічна представляла собою зображення людей, рослин, тварин, споруд, знарядь праці. Серед єгипетських ієрогліфів були фонограми, що позначали два або три приголосних звуку (голосні літери не позначалися).

Ієрогліфи зберігалися в незмінному вигляді 3000 років і вживалися тільки серед жерців. Ієрогліфи вирізалися на стінах гробниць, зображувалися на папірусах.

Рис. 6. Папірус Гариса.

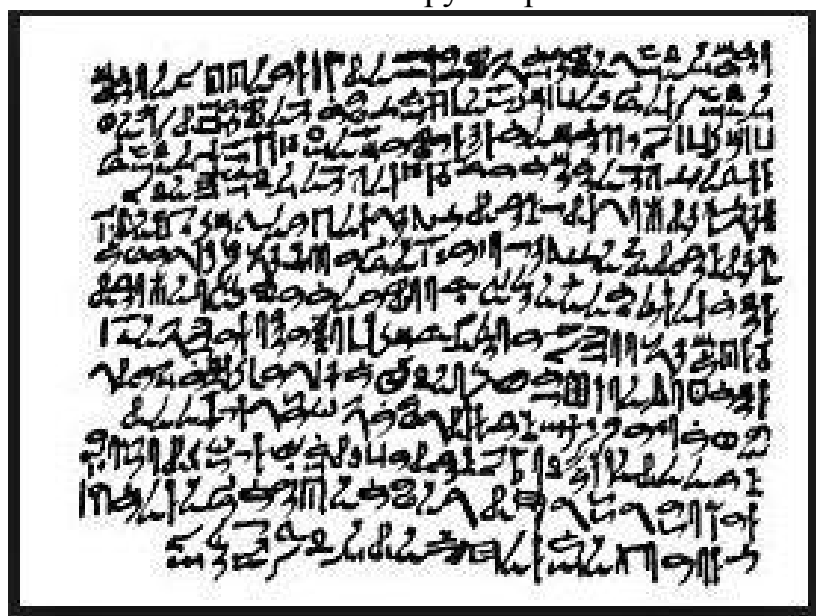

Рис. 7. Повчання Птахотепа.

Папірус робився з рослин, які виростили на берегах річки, довжиною 6 і більше метрів, а завширшки 20-30 см. Найбільший сувій «Папірус Горіса» довжиною 40 метрів (рис. 6). Він був виготовлений в 1200 році до нашої ери. В даний момент зберігається в Лондоні в Британському музеї. У Парижі в національній бібліотеці зберігається папірус епохи стародавнього царства «Повчання Птаххотепа», який містить 46 настанов (рис.7). Ось деякі з них: приховуй свої думки, будь стриманий в промовах; немає меж вмінню, і немає умільця, хто заволодів мистецтвом своїм.

Збереглися сувої всієї всесвітньо відомої книги мертвих (1250 рік до нашої ери). Наприклад, в 125 розділі наведено відомості про загробний світ Осіріса. З ієрогліфічного листи сформувалися два види курсивного листи ієратичне (рис.8) і більш складне лист демотическое. Ієрогліфи ієратичне листи з предметного зображення перетворилися в умовно графічні символи. На відміну від ієратичне листи, демотическое лист не розшифровано донині. Носієм курсивного листи був папірус. Для написання ієрогліфів на папірусі використовувалася чорна і червона фарби, а для письма використовувалося очеретяне перо - калам, з грецького *kalamos* – очерет.

Рис. 8. Ієратичне письмо.

Єгипетські ієрогліфи довгий час не вдавалося розшифрувати. Прочитав їх на початку 19 століття французький вчений Франсуа Шампольон. З Єгипту до Франції був доставлений так званий «Розетський камінь». На великій базальтової плиті було висічено три тексти: ієрогліфами, демотичним і грецьким листом. Текст на грецькому листі допоміг розшифрувати ієрогліфи.

Лекція №2.

Шумерські ідеограми XVIII ст. до н. е. Вавилонський клинопис.
Угаритський алфавіт XV ст. до н. е. Ассірійський клинопис.

Єгипетський лист з'явилося раніше всіх країн і справила великий вплив на всі сусідні країни. На території між двох річок Тигр і Євфрат з'явилася країна Месопотамія - так називали її єгиптяни або її ще називали «межиріччя». Найдавніші поселення в районі «межиріччя» - були шумери. Шумери, вавілоняни, аккадці і халдеї - на півдні, а ассірійці, хуррити, арамеї - на півночі. Шумери сучасники древніх єгиптян. Шумерська цивілізація була дуже розвиненою на свій період. Основу економіки шумерів становило землеробство, яке мало дуже розвинену систему зрошення, скотарство. Високого рівня досягла шумерська металургія. Розвивалася кам'яне, ткацьке і ковальське ремесло. Шумерський лист (рис.9) розвивалося в епоху Вавилону - Ассірійської культури в державах Дворіччя (рис.10).

Рис. 9. Шумерські піктограми і ідеограми.

Спочатку шумери використовували фігурне лист - піктограми і ідеограми. Шумери до ідеографічних знаків, що позначає слова, додали складові позначення, утворивши тим самим словесно-складовий лист. На плитках з сирії глини, за допомогою прямокутної палички під кутом 30° - 40° , шумери зображували ідеографічні знаки. Потім глиняні плитки піддавалися випалу, в результаті чого на плитках залишалися клиновидні поглиблення. З плином часу ієрогліфи перетворилися в умовні знаки з клинів. У містах Дворіччя основним матеріалом для виготовлення предметів домашнього вжитку була глина (рис. 11).

Рис. 10. Карта Месопотамії на території між двох річок Тигр і Євфрат.

Рис. 11 Шумерська глиняна табличка.

Рис.12 Діорітовий стовп.

Унікальний пам'ятник, діорітовий стовп (рис. 12), покритий клинописним текстом (дот. XVIII ст. До н. Е.) - «Кодекс Хаммурапі», який є зведенням законів царя Хаммурапі - найважливіший джерело вивчення суспільного устрою Вавилона. Шумери, які залишили після себе безліч глиняних табличок клинописом, володіли знаннями в математиці, медицині, в астрономії. Ціла бібліотека глиняних табличок була знайдена в Ніневії (столиця Ассирії) і в Непуре. До цього дня залишається безліч загадок, пов'язаних з табличками. Саме Шумерські астрономи розділили небо на 12 знаків зодіаку. Їм були відомі всі планети сонячної системи, хоча Уран відкрили в 1781 році, Плутон в 1930 році. З глиняних табличок людство дізналося легенду про планету Нібіру, яка увійшла в гравітаційне поле сонячної системи і потрапивши на нестійку орбіту, обертаючись за годинниковою стрілкою, піддала впливу гравітаційні поля інших планет. Особливо постраждала планета Тіамат зі своїм супутником Місяцем.

В результаті катаклізму планета розділилася на дві частини - Земля із супутником Місяцем і астероїдний пояс.

ВАВІЛОНСЬКИЙ КЛИНОПИС

Яскравий приклад вавилонської клинопису, алебастрова ваза (рис.13), на якій зроблені написи на чотирьох мовах. Перша мова - ієрогліфічний що складається з 500 різних знаків. Три клинописні.

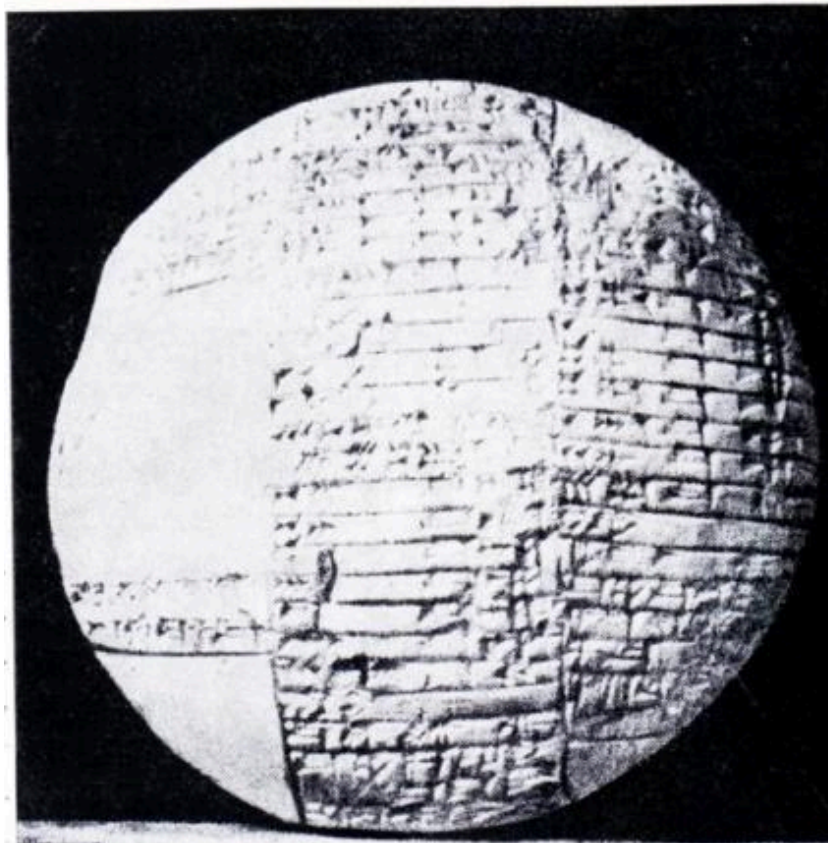

Рис.13. Алебастрова ваза.

Отже, на історії шумеро-ассірійської і вавилонської писемності можна простежити перехід від пиктографії до клинопису. Шумери писали на глиняних дощечках. Глиняні книги зберігалися в бочках «ярах» або в судинах. Історія Дворіччя стала доступною завдяки найдавнішим книгам, написаним на глиняних дощечках. Шумерське лист було розшифровано в XIX столітті. Наприклад, деякі шумерські ідеограми мають таке значення, представлені на рис. 14: 1 - сонце, день, світло; 2 - зірка, небо, Бог; 3 - зростаючий місяць; 4 -

око бачити; 5 - рука; 6 - клас пшениця; 7 - рів, канал; 8 - худоба велика 9 - жінка;
10 - чоловік.

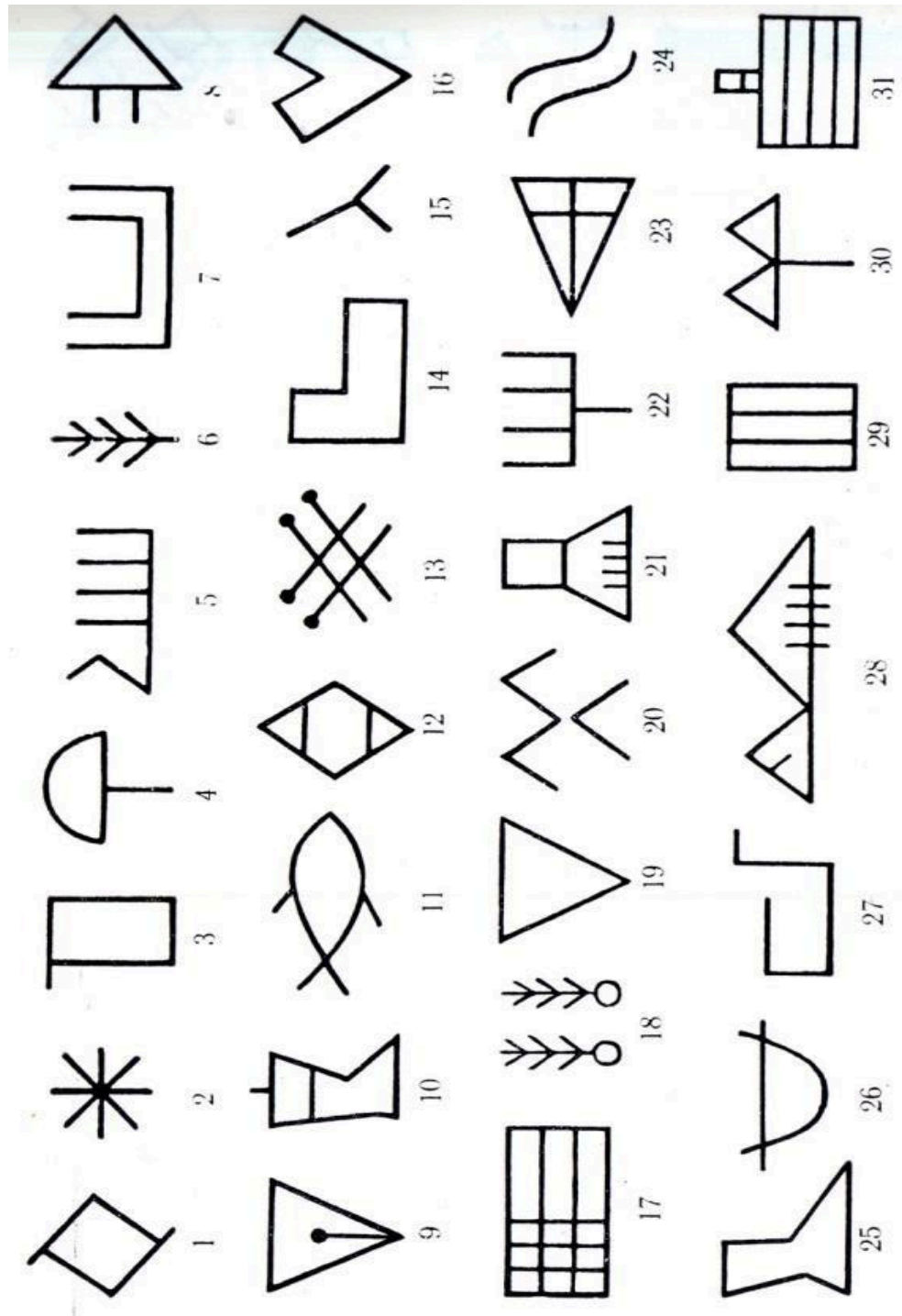

Рис.14. Шумерські ідеограми.

У Пересполі - Бехестунська скеля в Загросі на стометровій висоті якої збереглася клинопис на вавилонському і перській мовами і рельєфний малюнок (рис. 15). На малюнку зображений цар Дарій і бунтівники зі зв'язаними руками.

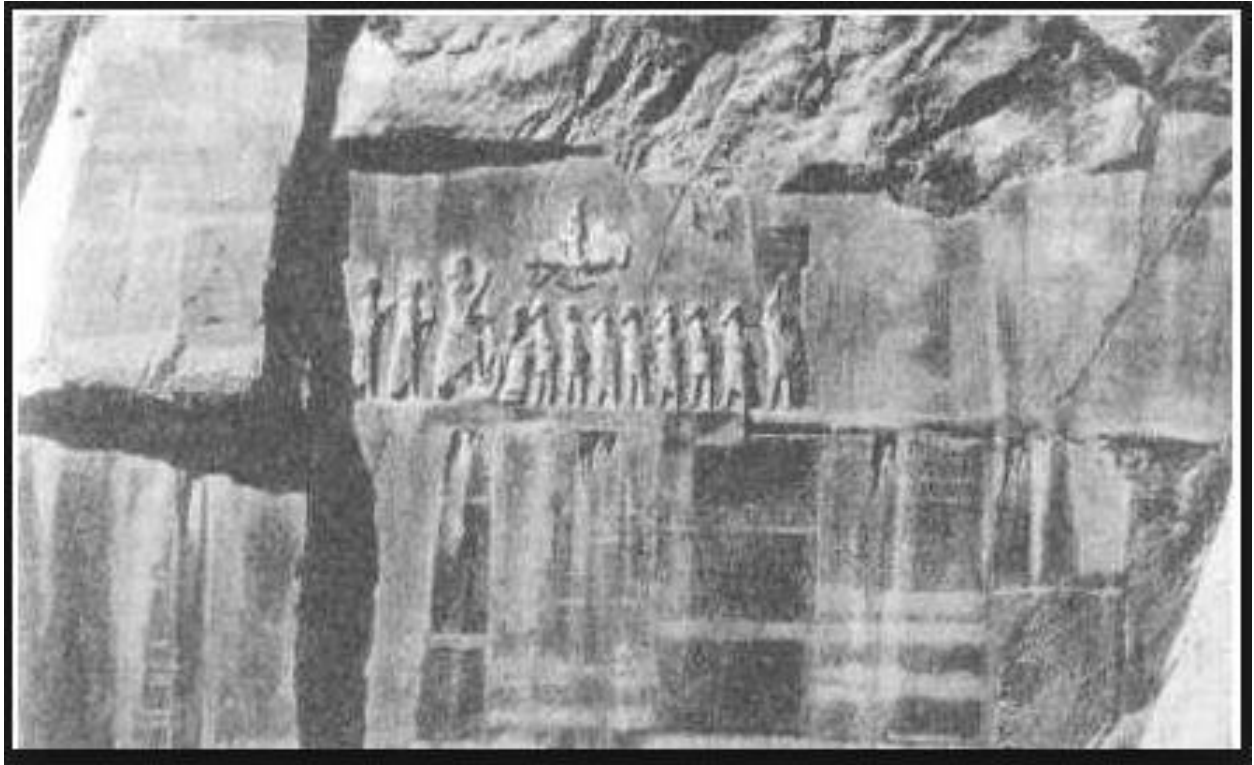

Рис.15. Бехестунська скеля.

Народи ново вавилоняни ассирійці, перси, хети, еламіти і Угарита перейняли у шумерів клинопис, пристосували її до своєї мови і вдосконалили її. Клинопис, не дивлячись, що вона складна стала дипломатичною мовою Стародавнього Сходу. Особливо хочеться відзначити угаритське письмо (рис.16), яке з'явилося в XV столітті до нашої ери. В чаду - торговому порту на Сирійській березі Середземного моря. Порядок знаків Угаритська листи і їх читання в цілому збігаються з порядком знаків в фінікійському алфавіті. Угаритське письмо перейшло в найдавнішу форму фінікійського письма

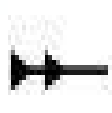
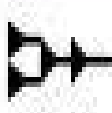
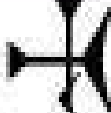
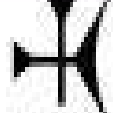
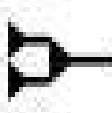
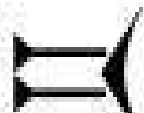
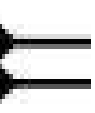
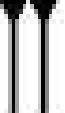
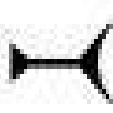
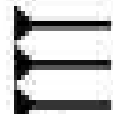
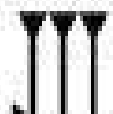
					
ʔa	b	g	ḥ (x)	d	h
					
w	z	ḥ (ḥ)	ṭ	y	k
					
š	l	m	ḏ (ð)	n	ṣ (ṯ)
					
s	ṣ	p	ṣ	q	r
					
ṭ (ṯ)	ḡ (ȝ)	t	ʔi	ʔu	s₂

Рис. 16 Угаритська алфавіт.

Рис. 17 Ассірійський клинопис.

Лекція №3.

Крито-мікенська культура XVI в. до н. Крітське лінійне письмо. Основи форми фінікійського письма. Архаїчна і нова фінікійський азбука.

Нагадаємо, що єгипетське лист вплинуло на сусідні країни. На острові Крит, який є центром морського шляху між трьома континентами Азії, Африки і Європи, розцвіла багата культура. Крито-мікенська писемність розвивалася на острові Крит і в материковій Греції, в епоху егейської культури в містах Афіни, Троя, Мікени. У 1899 році археолог Артур Еванс почав розкопки на Криті, в старому місті Кносс. У 2000-1600 до н. е. був споруджений Кноський палац, який мав дивний заплутаний план. Існує легенда про Мінотавра і про лабіринті цього палацу. Легенда про Мінотавра починається з вчинку царя Міноса, який замість того, щоб принести жертву богу Посейдону (в жертву приносили бика)

залишив бика собі. Посейдон розгнівався і зачарував дружину Міноса, яка зробивши жахливе перелюб з биком, народила чудовисько - підлозі бик, напівлюдина, якого назвали Мінотавром. Втік з Афін архітектор Дедал побудував палац з лабіринтом, в якому і поселили мінотавра і т. Д. Афіни завинили перед критським царем і щоб уникнути війни змушені були постачати на Крит 14 дівчат і юнаків, для харчування мінотавра. У поемі Гомера «Іліада» описується війна царя Мікен Агамемнона проти Трої. У 1870 році археолог Генріх Шліман знайшов Трою завдяки Гомеру, а через чотири роки розкопав Мікени. Раннє критське лист було ієрогліфічним, а пізніше - лінійне складовий.

Крито-мікенська культура ділиться на три періоди раннеминойский, среднеминойский і позднеминойский. При розкопках Кносського палацу було знайдено багато артефактів критського письма. Критське лист ділиться на лінійне письмо: А і В (рис.18).

Лінійне письмо А використовувалося в основному в канцелярських цілях. Переважна більшість написів нанесено на таблички з необпаленої глини, частина з яких збереглася завдяки тому, що була обпечена під час пожежі. Деякі написи нанесені чорнилом на судинах і інших предметах. Форма знаків дозволяє припустити, що основним матеріалом для письма була глина, а пергамент або подібний недовговічний матеріал. Після вторгнення на Крит ахейців XVI в. до н. е. лінійне письмо А зникає, витіснене лінійним письмом В (рис.19). Подальшим розвитком лінійного письма А є лінійне письмо В і троянське лист.

Завдяки подібності з лінійним письмом В читання більшості знаків лінійного письма А приблизно відомо, проте мова написів лінійного А залишається незрозумілим.

Лінійне письмо В - троянське лист, в основному представляє собою обліково-бухгалтерські книги і перелік майна, яке стало зрозуміло в основному завдяки ідеограму і являє собою таблички (рис.20).

27. Критски йероглифен шрифт Б

28. Критско линеарно писмо А

Рис. 18 Критське лінійне письмо А и В.

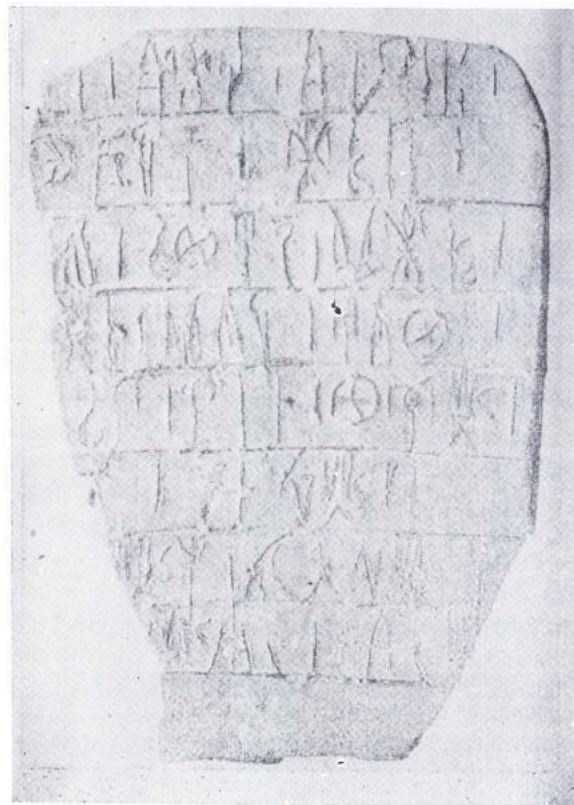

Рис. 19. Глиняні таблички лінійного письма В.

Рис. 20 Зразок критського лінійного письма В.

У західній частині Кносського палацу був знайдений архів з глиняними табличками їх тексти досі не розшифровані.

Сторона А.

Сторона В.

Рис. 21 Фестський диск.

Фестський диск (рис. 21) унікальний пам'ятник листи епохи середньої або пізньої бронзи знайдений в місті Фест на острові Крит. Пам'ятник являє собою диск з теракоти, виготовлений без допомоги гончарного круга, діаметр якого становить 158-165 мм, а товщина дорівнює 16-21мм. На обох сторонах диска нанесені борозни у вигляді спіралі, всередині яких нанесені малюнки ієрогліфами. Ієрогліфи - знаки втиснули в диск за допомогою дерев'яних або кам'яних печаток, потім випал, таким чином Фестський диск є найдавнішим відомим науці друкованим текстом. Острів Крит зруйнувався в 1400 році з невідомих причин.

Фінікійське лист почало розвиватися в XV столітті до нашої ери, на східному узбережжі Середземного моря, в таких містах як: Бібл, Сидон, Тигр, Угаріт. Згідно фінікійської легендою місто Біблос (32 км. Від Бейрута), був незалежним містом-державою зі своїми царями. Відомим культом бога Адоніса, що поширився потім до Греції. Саме тут був створений древній алфавіт. Фінікійське лист буквено-звукове або алфавітний, коли одному звуку відповідає одна буква.

Число графем скоротилося з 30 до 22, матеріалами для письма були глина і камінь. Зберігся напис на саркофазі короля Ахірама дот. 1200-1000 р. До н.е. е. Саркофаг перебуває в національному музеї в Бейруті. Починаючи з третього

тисячоліття до нашої ери, Біблос знаходиться в занепаді. Занепад почався з пожежі в храмі «Володарка Бібла», храм зруйнований. Але починаючи з другого тисячоліття до н. е. Біблос стає центром фінікійської морської торгівлі. При розкопках в місті Біблос знайдені безліч написів різної форми на різних мовах. Написи на дощечках написані листом на зразок ієрогліфів (рис.22).

Рис. 22. Псевдоієрогліфіческого лист.

Угаритська клинопис (рис.23) один з найдавніших алфавітів XV століття до н.е. зародилася в місті Угаріт на Сирійській березі Середземного моря. Порядок знаків Угаритська листи збігається з фінікійським алфавітом.

Збереглося кілька міфів, релігійних текстів, а також листів і адміністративних документів, записаних з використанням Угаритська алфавіту. Складено він з 30 символів клинопису. Форма знаків Угаритська листа не має аналогів в інших системах клинопису (аккадської, перської та ін.). Угаритська

алфавіт міг бути клинописною адаптацією знаків ханаанейського листи.

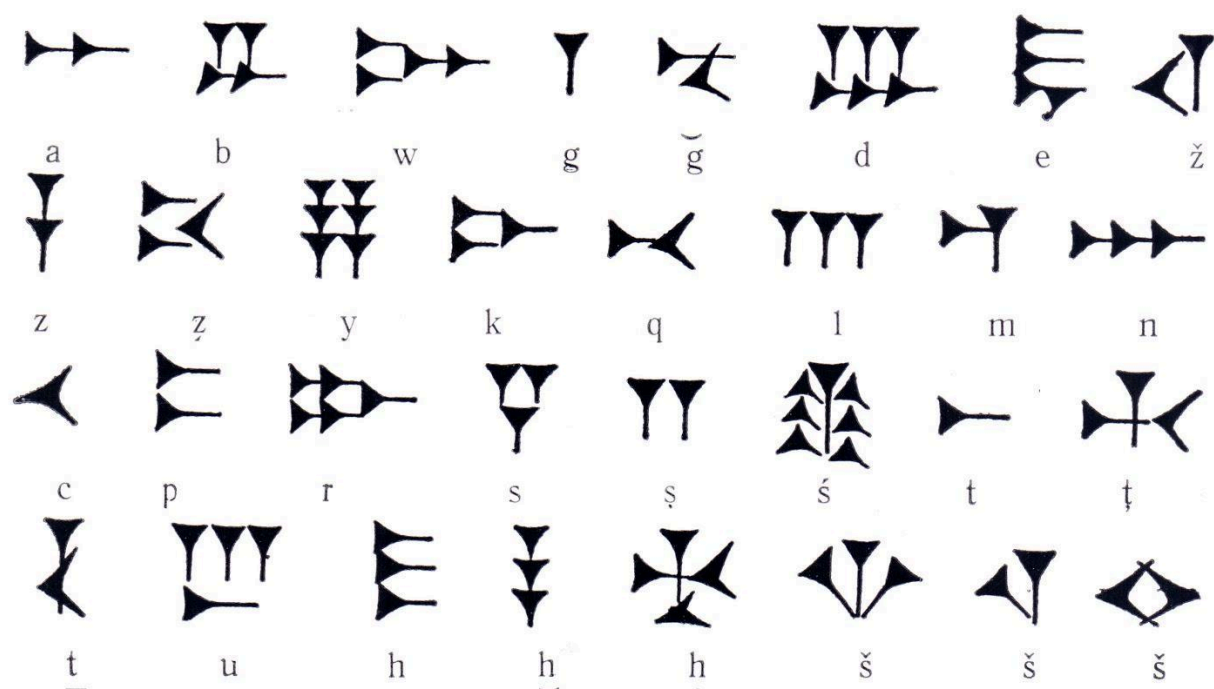

Рис. 23. Угаритська клинопис.

На рис. 23 показані значки з клинцем дуже схожі на майбутні знаки алфавіту. Є гіпотеза, що фінікійці відкрили арифметику. Геніальні і практичні фінікійці винайшли 9 знаків цифр. Через 1500 років невідомий індус придумав і ввів цифру нуль. Цифри від 1 до 10 незаслужено називають арабськими, тому що прийшли в Європу завдяки фінікійцям. Фінікійці скористалися досвідом відомих їм народом ассірійців, єгиптян, микенцев і створили алфавіт з 22 знаків - тільки приголосні, а голосні опускали. Алфавіт поки був примітивний, але ідея геніальна. Фінікійський мову, був мертвою мову, поки його в 1750 року не розшифрували. Пізніше були знайдені записи на фінікійському і грецькою мовами.

ОСНОВНІ ФОРМИ ФІНІКІЙСЬКОГО ПИСЬМА.

Лист складали строгі геометричні форми, пряма лини, окружність, трикутник, закруглена лінія. Шрифт писали загостреними інструментами, всі букви однакової ширини (рис.24).

Рис. 24 Архаїчна і нова фінікійський азбука.

Лекція №4.

Грецька абетка. Архаїчний період VIII - VI в. до н. е. Стил бустрофедон. Класичний період V – IV ст. до н. в. Стил остракон.

Між 2200 і 2000 р. До н.е. е. в східному Середземномор'ї наступають зміни. З півночі на південь переміщуються племена, які говорять на індоєвропейських мовах. Ці племена називають себе еллінами, а римляни їх називали греками. Ахейские, ионийские, еолійські і дарійські племена мігрували на материкову Грецію з островів і краю малої Азії. Вони підкорили і вигнали місцеві племена. Одні з них Дорійці знищили крито-микенскую культуру.

Ахейцы – поселились на северо-западе.

Іонійці - оселилися в Аттике, острови Егейського моря.

Дорійці - оселилися на східному і південному березі півострова, Пелопонесе.

Грецьке архаїчне письмо розвивалося на основі фінікійського письма. Грецька міфологія склалася в епоху гомерівської Греції, проте багато міфів і сказання перейшли в грецьку культуру з егейської культур. Зразок грецької архаїчної азбуки, яка нагадує алфавіт представлений на (рис. 25).

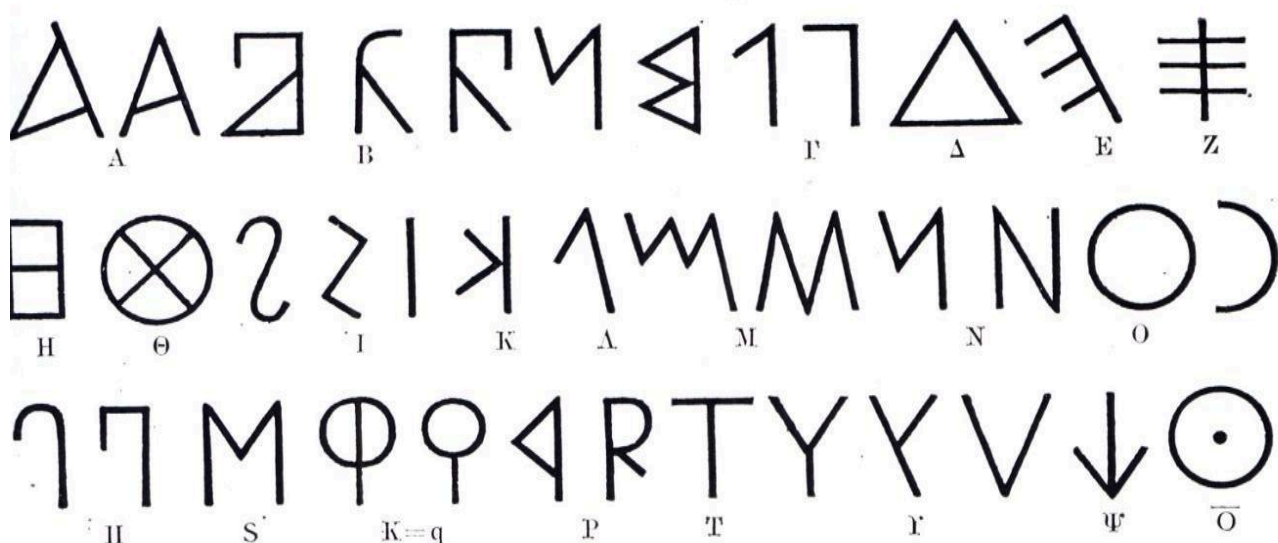

Рис. 25. Грецька архаїчна азбука.

Історія стародавньої Греції ділиться на три періоди:

1. Архаїчний період - (VIII - VI) в. до н.е.
2. Класичний період - (V - IV) в. до н. е.
3. Елліністичний період - (VI - I) ст. до н.е.

Архаїчний період - характеризується економічним підйомом, розквітає товарне виробництво, з'являються елементи приватної власності. Крім того, що в епоху грецької архаїки складаються міфи Еллади, з'являються перші пам'ятники писемності, якими є поеми Гомера "Іліада" і "Одіссея". Архітектура є головним видом мистецтва.

В епоху архаїки в архітектурі зароджуються стилі - тосканський, доричний і іонічний. Пізніше з'являється коринфський, який був прикрашений рослинним орнаментом.

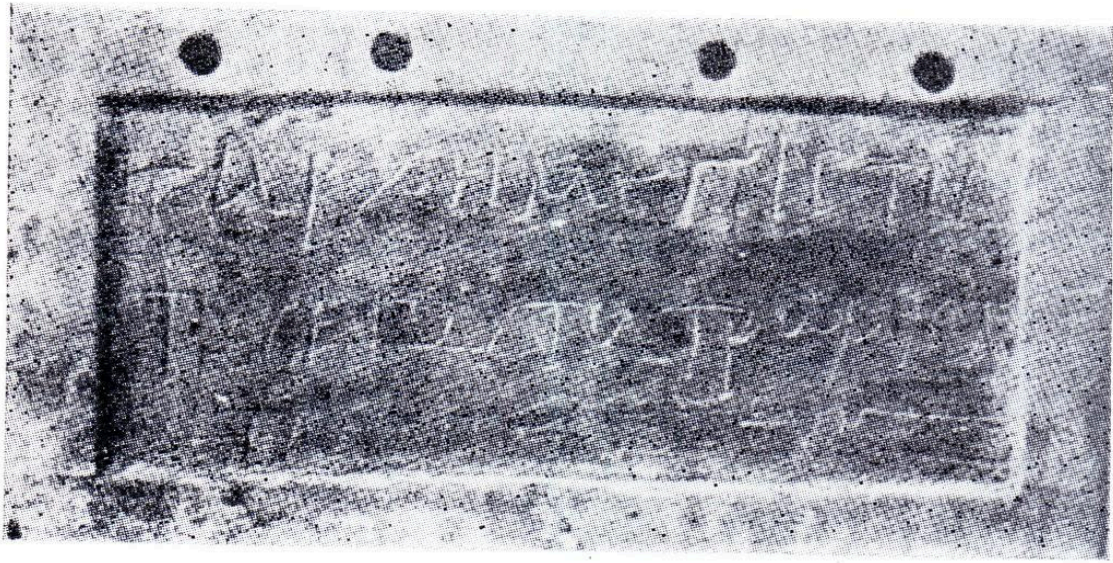
У текстах ранньої грецької архаїки відсутні голосні букви і тому вони важко піддавалися розшифровці.

Писали древні греки на папірусі плоским тростинним пером. Пізніше стали використовувати дерев'яні пластинки, які були покриті воском, і писали на них мідними стержнями, які називалися стилями (рис. 26). Цей стиль з одного боку був гострий для письма, а з іншого боку плоский, для поправок і загладжування.

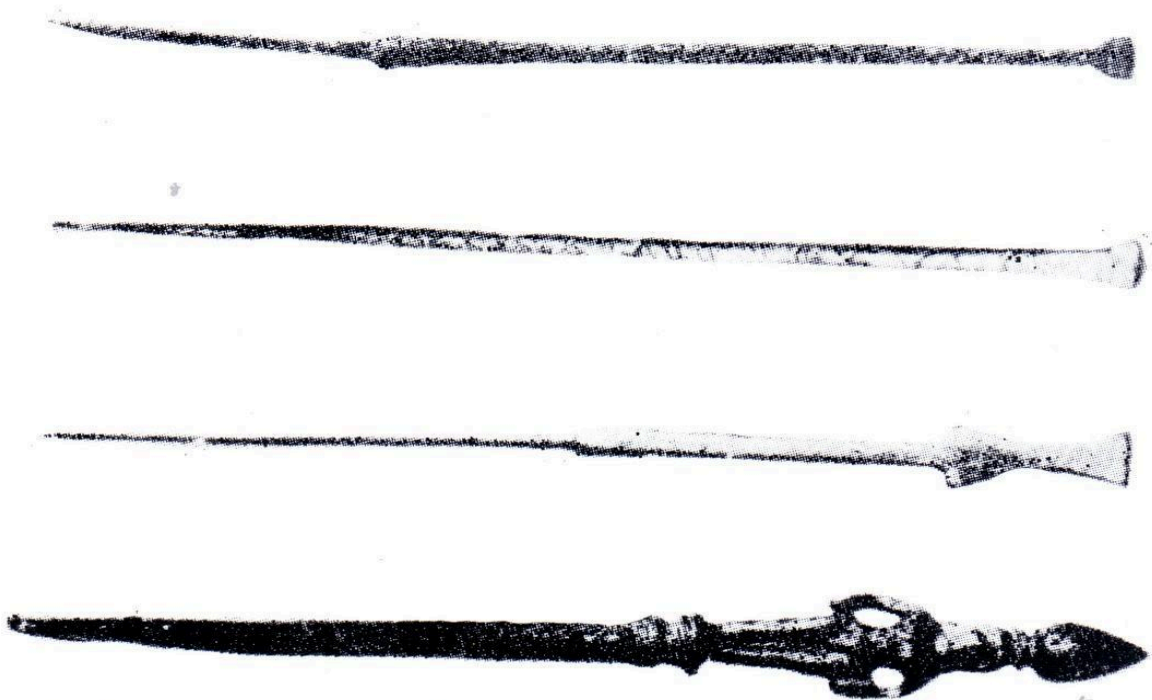
Стародавні греки для прикраси портиків монументальних архітектурних споруд, та на пам'ятниках і стелах, написи вибивали на камені. Для цієї роботи використовували інструмент, який звався різцем.

У стародавній Греції писали зправа наліво і також використовувався стиль письма –*бустрофедон*.

. *Бустрофедон* – це стиль письма, у якому напрямлення письма чергується зліва направо, а потім справа наліво і так далі (рис.27). Такий стиль нагадує рух бика з плугом по полю. Такий стиль письма зустрічається і в інших видах писемності.

44. Восъчна табличка

45. Стилуси

Рис. 26. Инструменти листи і воскова дощечка.

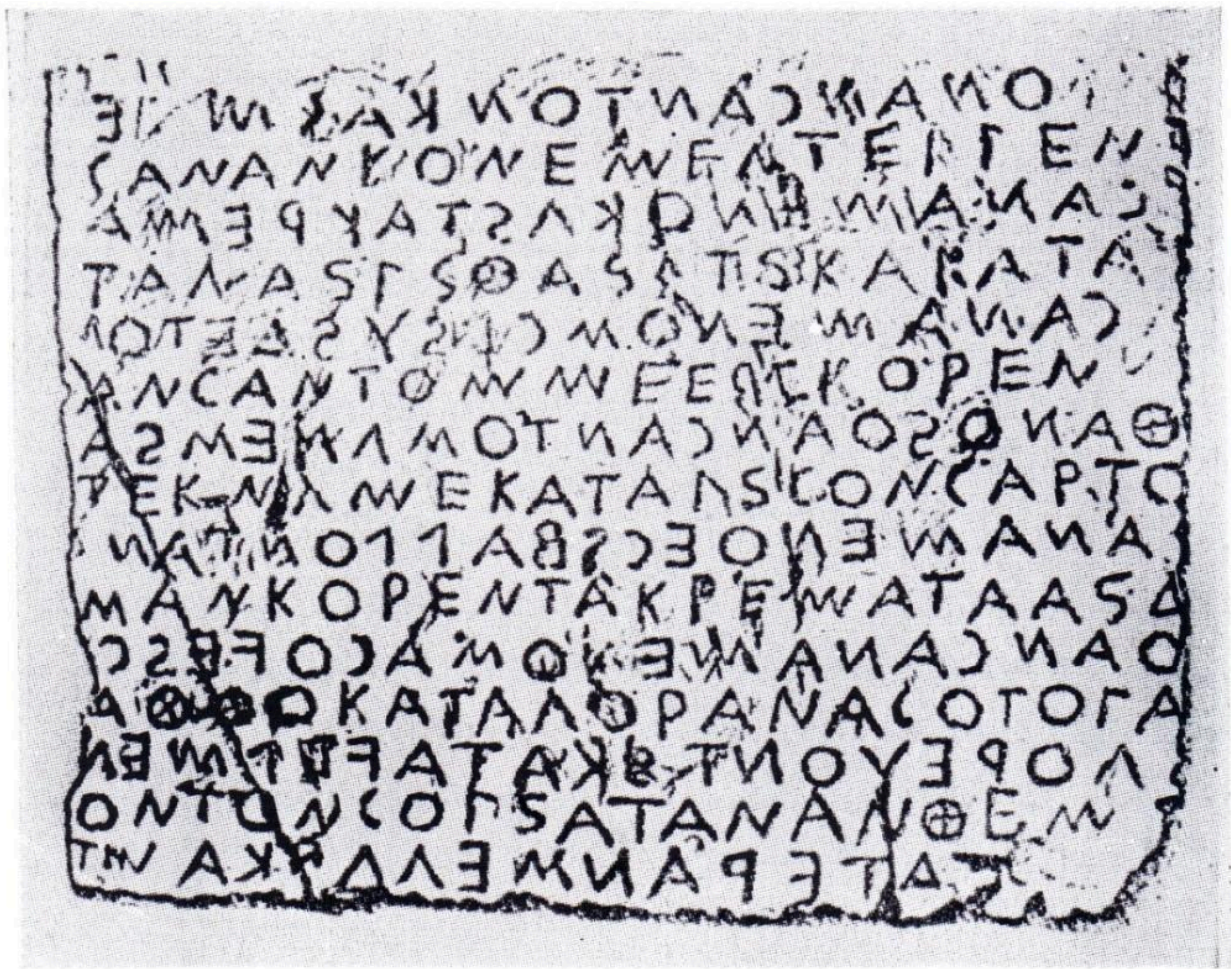

Рис. 27 Бустрофедон п'яте століття до нашої ери.

Класичний період. Під час класичного періоду п'яте століття до нашої ери, греко-перські війни закінчуються перемогою Греції. Закріплюється перевага прогресивного економічного укладу греків, більш передового в порівнянні з східними деспотії суспільного устрою. Військово-політичні та економічні успіхи сприяли піднесенню і розквіту Афін, Спарти, Сіракуз.

У Греції отримує розвиток нова форма державного устрою, рабовласницька демократія. Починається новий підйом мистецтва, науки, філософії, архітектури. Ідеалом грецької культури цього періоду стає образ воїна – громадянина, всебічно розвиненої людини.

Найголовнішими містами-державами були Афіни і Спарта. Інші міста, такі як Коринф, Халкіда, Мілет, Смірна і Еретрії мали свої традиції і форму правління. Міста-держави розросталися, засновували колонії на берегах

Чорного моря, в Кіренаїці (на півночі Африки - Лівія), на Сицилії, в Південній Італії і навіть на південному узбережжі Франції і Іспанії. Грецькі міста-держави суперничали між собою.

Рис. 28. Остракон.

Черепок глиняного посуду - називався остраконах (рис.28). В Афінах остраконах використовувалися в голосуваннях в процедурі остракізму. Процедура «остракізму» була спрямована проти загрози відновлення тиранії. Народні збори вирішувало питання про те, чи можна побоюватися спроби узурпації державної влади. Якщо так, то народ сходився на ринкову площу для остракізму. Кожен громадянин на глиняному черепку «остраконе» писав ім'я того, хто, на його думку, мав намір здійснити замах на демократію. Потім черепки підраховували.

Остракізм був задуманий як міра покарання, для попередження утиску демократії. Ці глиняні черепки є цінним джерелом знань і розповідають нам про повсякденне і політичного життя стародавніх греків. Палімпсест - в давнину так називалася рукопис, написаний на пергаменті, яка неодноразово використовувалася.

Лекція №5.

Грецька абетка. Період Еллінізму VI – I ст. до н.е. Грецьке унціальне письмо. Маюскул II - I ст. до н. е. Мінускул II - III ст. н. е.

Період Еллінізму. Розрізнені грецькі міста поліси в 4 ст. до н. е. були завойовані македонським царем Філіпом, а потім його сином Олександром, який створив величезну державу. Незважаючи на це, елліністична культура справила різний за силою вплив в окупованих країнах, і сама зазнала значних змін.

В Олександрії - столиці елліністичного Єгипту заснованої Олександром Македонським, організовується найбільший науковий центр - Мусейон, де працювали видатні грецькі вчені. Там працював великий математик Евклід (3 ст. До н. Е.), Астроном Клавдій Птоломей (2 ст. До н. Е.) Лікарі, письменники, філософи, художники. При Мусейоні була створена знаменита Олександрійська бібліотека. В 1 ст. до н. е. в олександрійській бібліотеці налічувалося до 700 000 папірусних сувоїв. До цього, у другому столітті до нашої ери, в м Пергам був вдосконалений матеріал з телячої шкіри (пергамен або «пергамент»); пергамці змушені були писати на телячої шкіри тому, що вивіз папірусу з Єгипту в Пергам був заборонений.

З плином часу писемність в стародавній Греції розділилася на дві частини - східну і західну азбуки (рис. 29).

Східна азбука - це іонічна плус, горище діалект, в якому 24 звуку і знака.

Західна азбука поширилася на острові Пелопонес.

Грецька класична азбука виникла з ионической абетки, складена з аттического діалекту і складається з 24-х знаків і лягла в основу національного листи.

З IV століття до нашої ери встановилося правопис - зліва направо і грецька абетка перейшла в латинську архаїку.

40. Източногрѣцка азбука

41. Западногрѣцка азбука

Рис. 29. Східна і західна грецькі абетки.

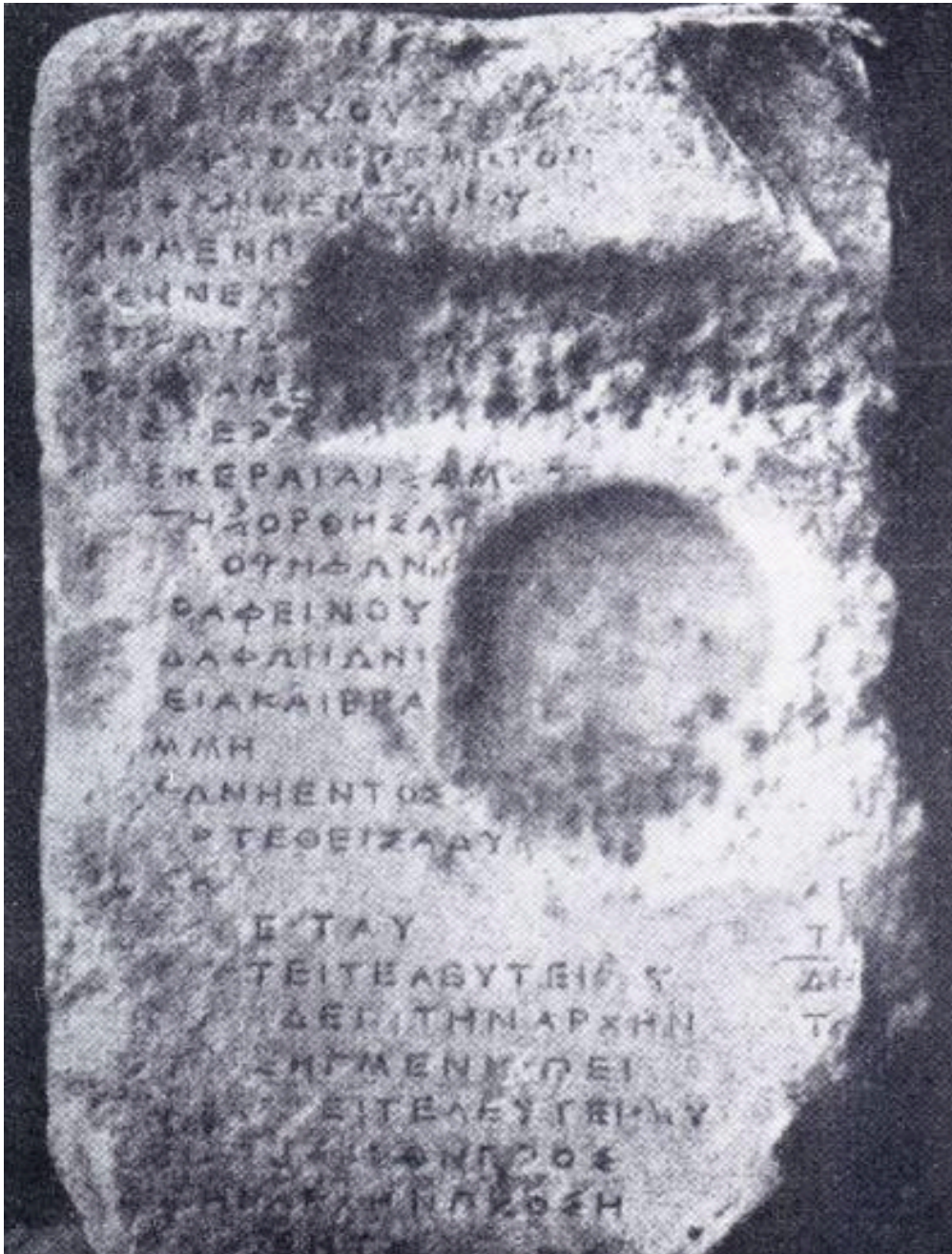

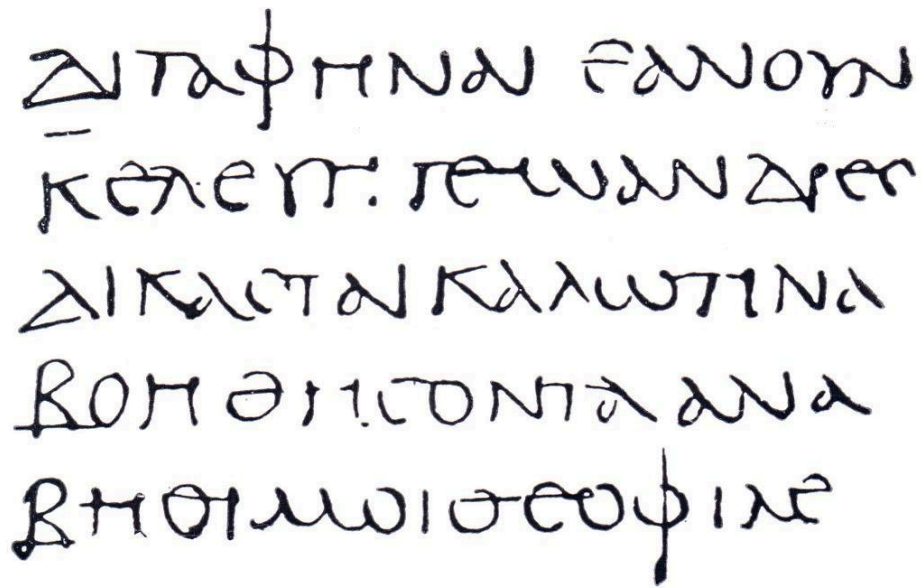
Рис. 30 Грецьке лапідарне лист.

ДАЛЬНЕЙШЕЕ РАЗВИТИЕ ГРЕЧЕСКОГО ПИСЬМА

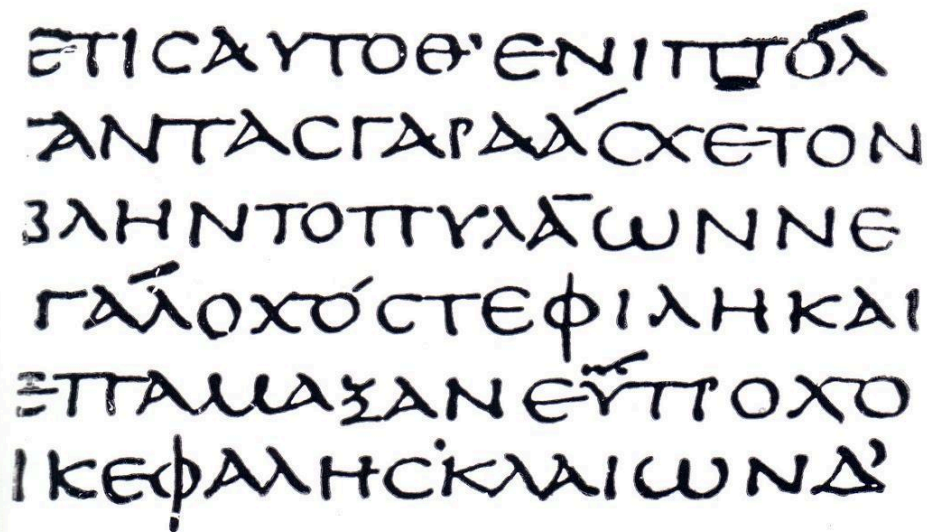
На малюнку 30 показаний зразок найдавнішого лапідарного листи, яке виконано на каменях або інших твердих матеріалах, з яких споруджуються пам'ятники. Цей лист вимагало особливих різьбярів.

В кінці періоду еллінізму встановлюється грецьке уніціальное лист (рис.31). Уніціальное лист - округлі літери без гострих кутів і ламаних ліній, близьких до

квадратної форми. Можливо назва листи уніціал походить від слова uncialis - висотою в дюйм або вагою в унцію.

49. Грѣцки унциал вѣрху папирус, I век пр. н. е.

50. Грѣцки унциал вѣрху папирус, II век пр. н. е.

Рис. 31. Грецьке уніціальное лист II-I ст. до н. е.

Отже, уніціалом називають звичайним шрифтом того часу, розвиток якого триває і по суті уніціал - це був перший маюскул.

Маюскул - це алфавітний лист, що складається з великих літер давньогрецьких і латинських.

Минускул - це алфавітний лист, що складається з малих літер, які укладаються в чотири горизонтальні лінії. Дві середні лінії - тіло букви, верхня і нижня осі і хвости. Минускул виник в II - III столітті нашої ери і витісняє маюскульное лист.

Лекція №6.

Розвиток римського письма I ст. до н.е. Етрусська абетка. Латинська архаїчна азбука. Широка і вузька форми римського монументального письма. Римське квадратне письмо II ст. до н.е.

Римське мистецтво розвивалося на грецькій культурі в цілому, тому що римська культура існувала в епоху великої Греції, коли Рим був її провінцією. У IV ст. до н. е., в епоху римської республіки, зароджується монументальна лист. У той час, в Стародавньому Римі споруджувалися форуми, тріумфальні арки, амфітеатри, терми, базиліки, вілли, створювалися акведуки, палаци, дороги. У III ст. до н.е. був винайдений бетон. Багаті житлові будинки прикрашалися настінним живописом і мозаїкою. Римська скульптура вражає опрацюванням особи, тим самим розкриває характер і духовний світ людини. Монументальне лист було складовою частиною архітектурних споруд, таких як тріумфальні арки, храми, колони.

В епоху римської імперії розвинулося класичне лист, яке продовжувало свій розвиток і в епоху розквіту (I ст. Н. Е.). Це було століття, як розквіту, так і століття великої трагедії - виверження Везувію спричинило загибель трьох міст. Проте, архітектура залишається основним видом мистецтва, створюється амфітеатр Флавія - Колізей. Час великих поетів - Вергілія, Горація, Овідія. Формується прототіренская азбука (рис. 32) - перша форма італійського письма яка містить 26 знаків, 22 фінікійські і 4 грецькі літери.

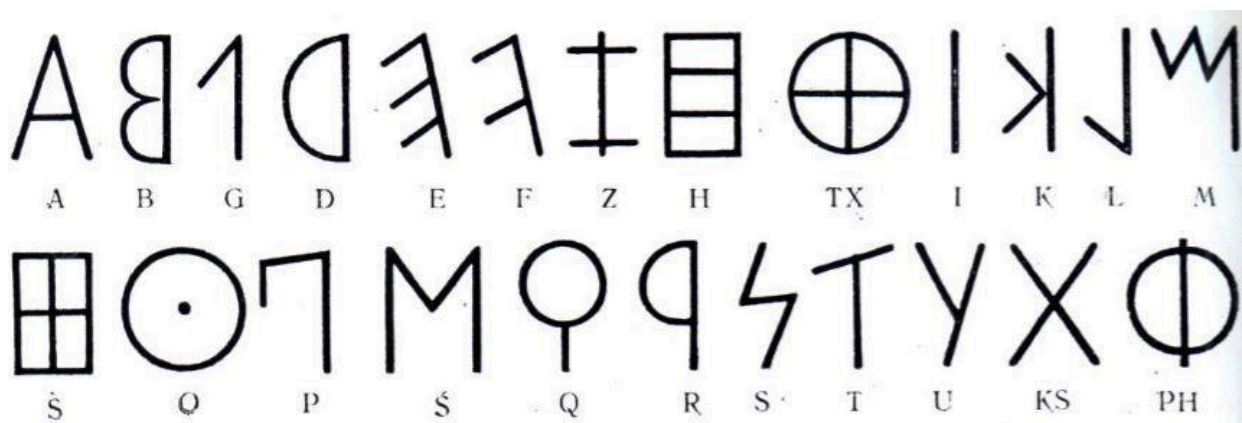

Рис. 32. Алфавіт римської прототіренської абетки.

У першому столітті нашої ери з'являється книга, яка набуває вигляду кодексу. Кодекс - одна з історичних форм книги, яка має вигляд зошита із зігнутих навпіл і прошитих по згину аркушів, сфальцованих в м'якому або твердій палітурці. До четвертого століття нашої ери паралельно існує і сувій. Форму кодексу мають сучасні книги. Оскільки мова йде про писемності стародавнього Риму, то необхідно поговорити про народи, що населяли територію Італії за довго до заснування Риму. Ці народи називалися етрусками. Офіційна історія не знає звідки вони з'явилися і куди вони зникли. Спадщина етрусків - це численні пам'ятники, покриті древніми письменами, прочитати які неможливо, так говорить академічна наука. Існує стійка думка, що етрусські написи не читаються.

У стародавні часи на території стародавньої Італії між річками Тибром і Арно перебувала велика країна Етрурія. Ця розвинена цивілізація вплинула на розвиток римської цивілізації. Історики стверджують, що етруски виникли в 1 тисячолітті до н.е. На думку Геродота вони мігрували з східного Середземномор'я. Діонісій Великорнасский стверджує, що етруски були місцевим народом. В середині XVIII століття Ніколя Фрере припустив, що етруски проникли в Італію через Альпійський перевал.

Русский археолог і історик - розмовник Черков А.Д., вивчаючи історію висунув свою теорію, в якій він стверджує, що етруски були слов'янами. Але визнати, що російські населяли Італію до виникнення Риму і заснували там

вогнище найдавнішої культури, означало похитнути загальноприйняту академічну науку. Незалежно від Черкова А.Д. польський археолог Тадеуш Тадеуш Воланський спираючись на слов'янські мови успішно прочитав етруські тексти. Роботи Черкова і Тадеуш Воланський були спростовані їх просто проігнорували і не помітили. В Італії було знайдено більше 12 000 написів на етруську мову (рис.33).

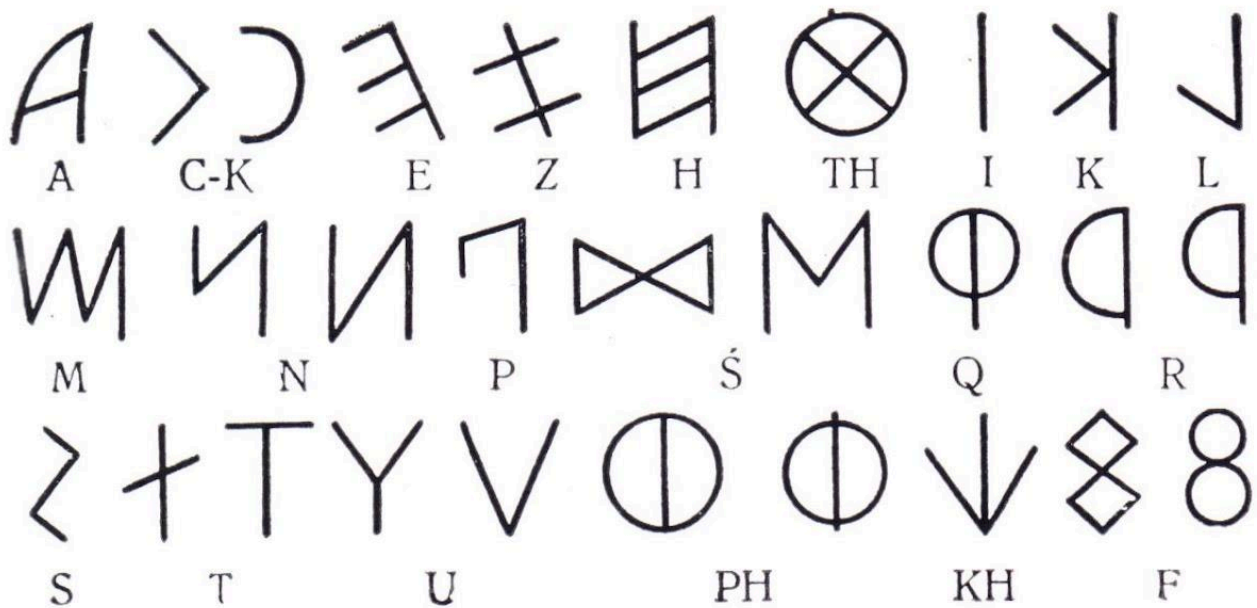

Рис. 33. етрусська абетка.

Етруські написи зроблені грецькими буквами і відмінно читаються. Проблема якраз полягає в самій мові.

У 1825 році італійський вчений Себастьяно Чьямпи запропонував використовувати слов'янський алфавіт для розшифровки етруських написів, але на його слова не звернули увагу підкресливши, що слов'янські народи виникли на території Європи в VI столітті нашої ери. Але можливо це не зовсім так, деякі дослідники прийшли до висновку, що якщо в етрусків текстах читаються оберті і цілі рядки, то слов'янську мову для розшифровки обраний правильно і ця мова - схоже, російський. Мабуть вся справа в тому, що до VI століття до нашої ери греки і римляни писали справа наліво, а етруські тексти треба було б читати зліва направо.

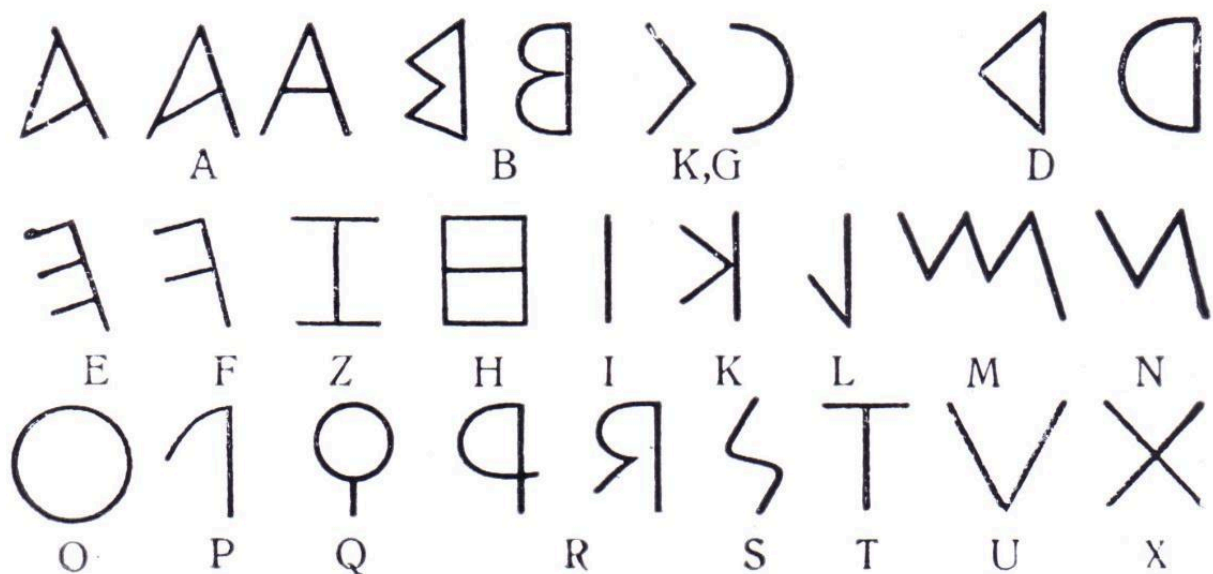

Рис. 34. Латинська архаїчна азбука.

Повернемося до стародавнього Риму. У ранній формі римського листи зародилося художнє оформлення кожної букви, які були різної ширини, що дозволяє дивитися на шрифт з естетичного боку. Починаючи з латинської архаїчної азбуки (рис. 34) і закінчуючи епохою відродження в нашій ері

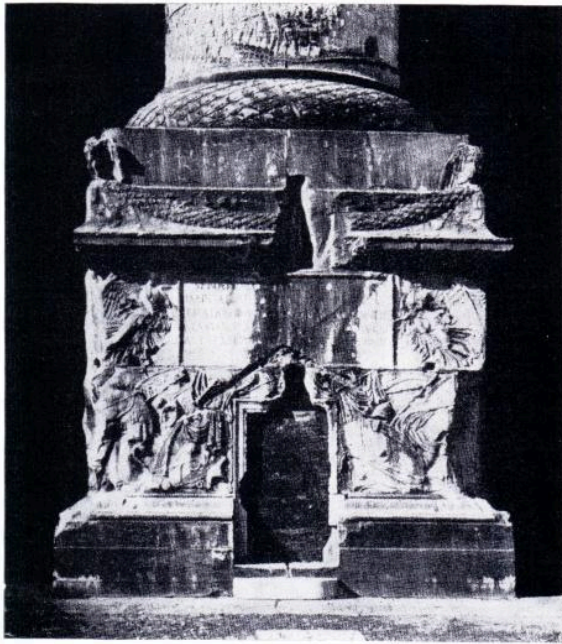
Повернемося до стародавнього Риму. У ранній формі римського листи зародилося художнє оформлення кожної букви, які були різної ширини, що дозволяє дивитися на шрифт з естетичного боку. Починаючи з латинської архаїчної азбуки (рис. 34) і закінчуючи епохою відродження в нашій ері.

Площа була покладена кольоровим мармуром. Кінна статуя трояна з позолоченої бронзи стояла в центрі цієї площі. З боків площа оточувала колонада. Замикала площа п'ятинефна базиліка, дах якої була покрита позолоченою бронзою. За базилікою розташовувалася грецька і латинська бібліотеки, між якими стояла колона Трояна - єдина споруда, що збереглася до нашого часу (рис. 36).

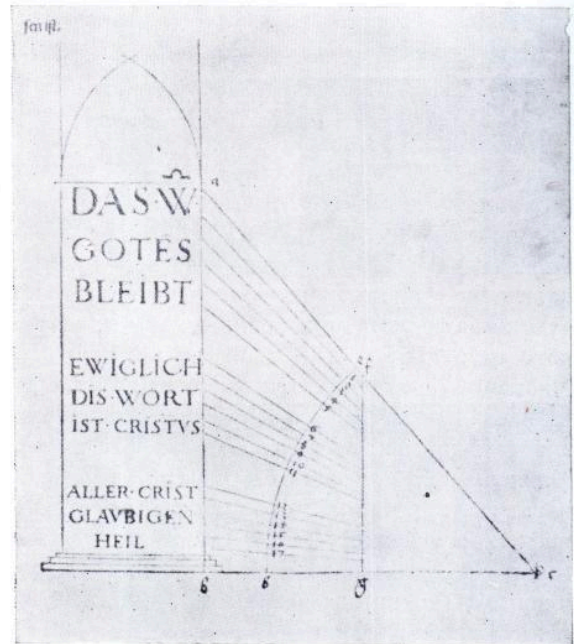

Рис. 35. Форум Трояна.

Висота колони 38 метрів. Спиральна стрічка рельєфу вміщала 2500 фігур. Картини рельєфу розповідали про походи царя Трояна на Дакію. Цоколь колони оформляла плита з текстом. Букви - на кожний рядок збільшуються на 5% знизу-вгору. Тому, букви здаються одного розміру.

76. Траянова колона. Рим, 114 година

77. Чертежът на Албрехт Дюрер, 1525 година

Рис. 36. Колона Трояна. Рим 114 рік.

Шрифт на колоні імператора Трояна є зразком римського монументального листи, безсумнівно, його можна назвати мистецтвом. Ще одним прикладом зв'язку монументального листи з архітектурою, є храм усіх богів Пантеон (рис. 37).

Пантеон в Римі - це античний храм, присвячений давньоримським богам і втілення величі Римської Імперії. Напис говорить, що «це побудував Агріппа». Звичайна справа для храмів. Імператор Адріан себе не вказав, вважаючи головним у Пантеоні ідею Агріппи. Шрифт бере на себе емоційний вплив на глядача і передає інформацію про попередньому поколінні. Отже, в першому столітті завершилося формування латинського маюскула. Треба відзначити, що букви, висічені на камені і написані рукою, колись були однакові, але поступово вони починають відрізнятися один від одного.

Рис. 37. Пантеон. Храм усіх богів.

Якщо лист, висічене на камені, прагнуло до монументальності, то шрифт, написаний від руки на папірусі або на пергаменті, або на восковій табличці прагнув до простоти. Букви округлюються і між ними виникають сполучні елементи, тому що виникла необхідність в скоропису. Для зручного і швидкого письма з'являються нові інструменти - плоске перо. Поступово встановлюється загальне правило того часу, писати зліва направо і зверху вниз. Латинський маюскул використовуватися в книжковому листі до V століття.

Під час занепаду Римської імперії з капітального монументального листи відбулися дві нові форми шрифту. Перша - це широка форма римського монументального листи (рис. 38) і друга - це вузька форма римського монументального листи (рис. 39).

Рис. 38. Широка форма римського монументального письма.

Широка форма римського монументального листи спирається на правопис літери «О», з нахилом вертикальної осі вліво. Таке написання букви «О», вплинуло на правопис букв шрифту. Широкі букви займали багато місця, і виникла потреба у вузькій формі. Вузька форма римського монументального листи характеризується тим, що вісь літери «О» вертикальна і буква виглядає у вигляді еліпса, а інші літери мають обмежені пропорції. Відомий римський калліграфіст і гравер по камню фурій Діонісій Філокалус, що жив у другій половині четвертого століття створив «Календар 354» оригінал, якого було втрачено. Це найстаріший відомий християнський календар, в якому згадується свято Різдва Христового. Сьогодні збереглася рукопис XVII в. - це копія, яка зберігається в колекції Барберіні. Особливостями шрифту є тонкі декоративні зарубки, які підкреслюють контраст з тонкими вертикальними і горизонтальними штрихами.

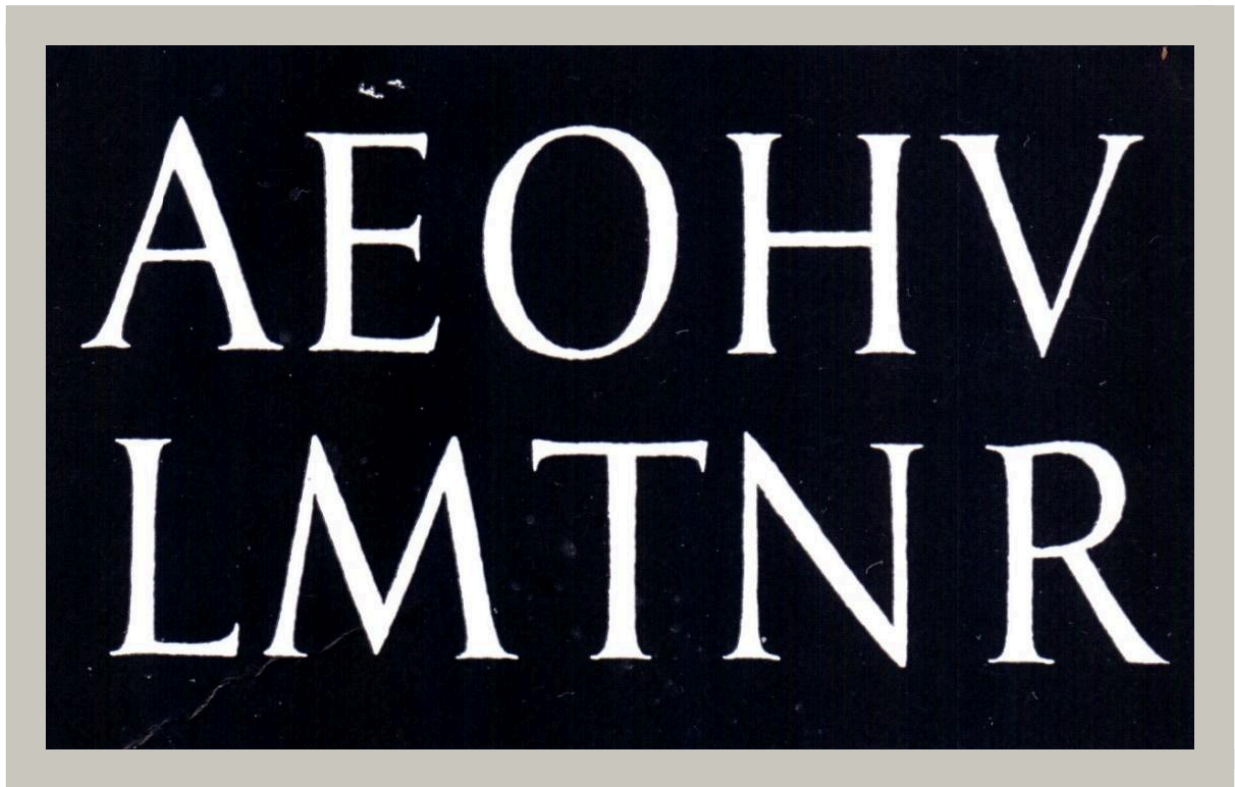

Рис. 39 Вузька форма римського монументального листи.

РИМСЬКЕ КВАДРАТНЕ ПИСЬМО. КАПІТАЛІС КВАДРАТ.

Римське квадратне лист розвивається з II століття, під час кризи римської імперії. Римський імператор обороняється, зводячи бетонні стіни свого замку, а зростання римських провінцій зростає. Римська імперія ділиться на східну і західну. З II століття для виготовлення книг стали застосовувати пергамент, про походження, якого ми говорили раніше. У порівнянні з папірусом пергамент був дорожче, але якісніше і тому його застосовували для написання книг і до того ж його можна було використовувати з обох сторін. Листи пергаменту офарблювалися в жовтий, блакитний, пурпурний і чорний. На пергаменті писали золотом і сріблом. Квадратне лист мало статус офіційного при дворі і використовувалося для оформлення ділових паперів, грамот, документів. Квадратне лист застосовувалося для заголовків у рукописних книгах до X століття.

Лекція №7.

Римський уніціал IV ст. до н.е. Римський полууніціал. Англосаксонський полууніціал. Рустика капіталік. Руни IX ст. Каролінгський мінускул.

З IV століття нашої ери римський унциал і римське мистецтво розвивається під впливом християнської віри. У 313 році імператор Костянтин видає указ про свободу віросповідання християнської віри. На місці міста Візантія в 324 імператор Костянтин створює нову столицю Римської імперії - Константинополь. Останнім монументальною спорудою Римської імперії стала базиліка Максенція (306-312) н.е. У 370 році почалося велике переселення народів. Плем'я гунів, яке населяло Приуралля перейшло Волгу і рушило на Готів. З дозволу Рима встигають оселилися на західній території імперії. У 410 році вестготи розграбували Рим і сталося падіння вічного міста. У швидкості встигають пішли з Риму, а остготи завоювали північну і середню Італію. Унциальне лист є каліграфічним варіантом одного з основних типів звичайного листа під час IV - VII століть, яке вважається початковою стадією формування латинського Мінускул. У унциального листи з'являються слабо виражені короткі і нечисленні виносні елементи. Як ми вже говорили раніше, матеріалом для письма служив пергамен, а інструментом листи - очеретяне апери. Виникає необхідність для легкого і швидко читається листи, але разом з тим розвивається і каліграфія, як одна з видів образотворчого мистецтва. Каліграфію ще можна назвати мистецтвом красивого письм і оформлення графом літери. Але економічні вимоги привели до зменшення розміру книги і до поліпшення читабельності. На рис. 40 показано унциальне лист (пізніша), у якого перо розташоване під кутом до горизонтальної лінії строчки. У раннього унциала перо було розташовано горизонтально, тобто паралельно рядку. Завершилося формування написання графеми букви зверху вниз і шрифту зліва направо. З V століття в римській писемності відбулися деякі зміни. Унциальне лист під впливом скоропису трохи видозмінюється і перетворюється в полуунциальне письмо (рис. 41).

A sample of the Roman Uncial script, showing the letters A through Y. The letters are written in a bold, black, serif font. The first row contains A, B, C, D, E, F, G, H, I, L. The second row contains M, N, O, P, Q, R, S, T. The third row contains U, X, Y.

Рис. 40. Римський унціал.

A sample of the Roman Semi-Uncial script, showing the letters a through x. The letters are written in a bold, black, serif font. The first row contains a, b, c, d, e, f, g, z. The second row contains h, i, l, m, n, o, p, q, r, s. The third row contains t, u, x.

Рис. 41 Римський полуунціал.

Графема полуунціал дуже сильно відрізняється від класичного римського письма. Букви стають більш круглими і з'являється багато виносних елементів. До початку другої половини першого тисячоліття полуунціал поширюється по всій Європі. Особливо необхідно відзначити англосаксонське полуунціальное лист (рис. 42), яке супроводжувалося ілюстраціями на біблійну тему і яскравими кольоровими орнаментами, що прикрашають велику літеру.

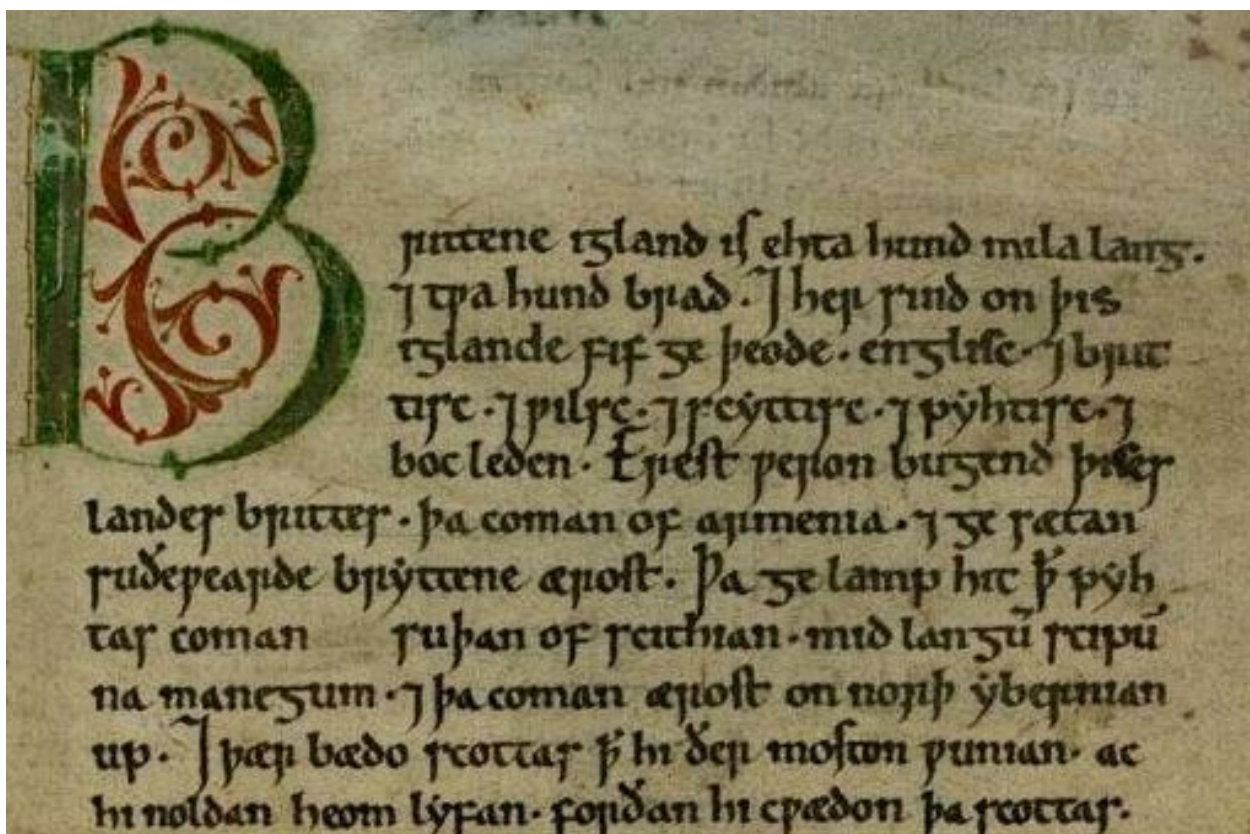

Рис. 42 Англосаксонський полуунціал з орнаментом.

Велике переселення народів закінчилося розселенням німецьких племен по всій західній території Римської імперії, на якій утворилися кілька варварських королівств: вестготів, вандалів, остготів, бургундів. У 568 році німецькі племена лангобардів завоювали і осіли на північній частині Апеннінського півострова.

РУСТИКА

Велике переселення народів закінчилося розселення німецьких племен по всій західній території римської імперії, на якій утворілися кілька варварськи королівств: вестготів, вандалів, остготів, бургундів. У 568 году німецькі племена лангобардів завоювала и осіли на північній части Апеннінського півострова

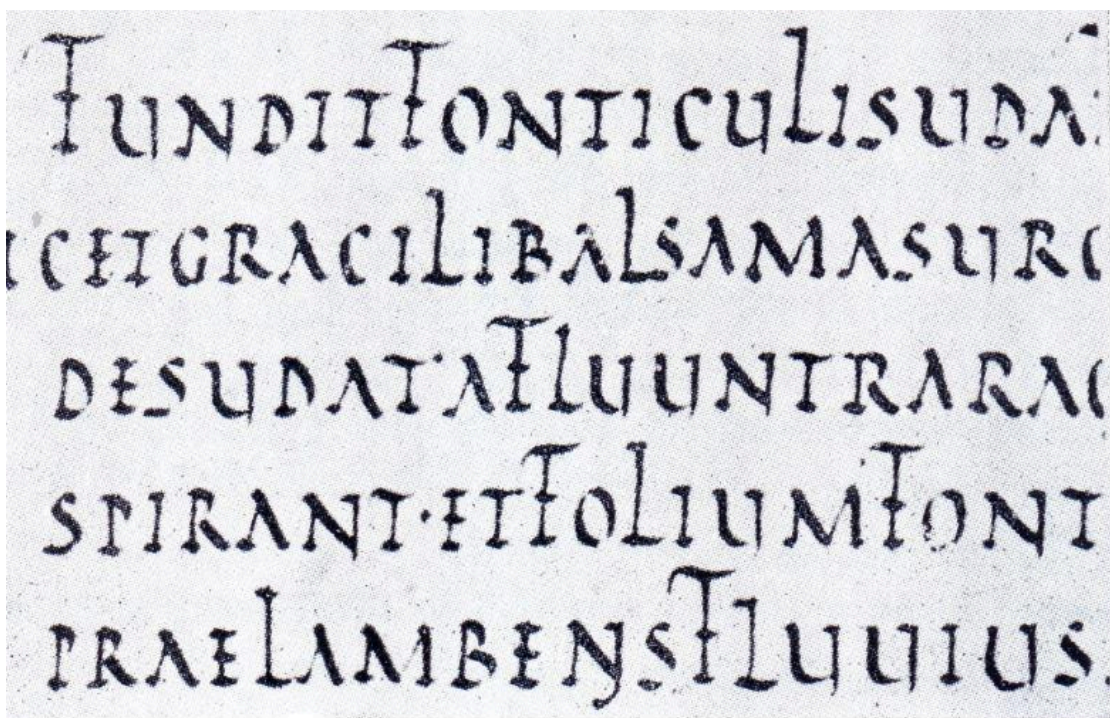

Рис. 43. Рустика капіталік V століття.

Рис. 44. Зразок рустічного письма.

РУНИ.

Протягом з 2 по 12 століття, на території сучасних країн Данії, Швеції і Норвегії, а також Ісландії та Німеччині використовувалася писемність стародавніх германців, яка носить назву руни. **Руни** – це символи, які вирізалися або висікалися на камені, металі, дереві і кістки (рис. 45). Вони мають специфічну незграбну форму, яка зручна при вирізанні. З прийняттям християнства руни були витіснені латиницею. Відомо 5000 рунічних написів найбільша частина, яких було знайдено в Швеції. Дослідники древніх шрифтів

стверджують, що корінь слів норвежський і англосаксонський *gip*, давньоісландська *gipar* і давньогерманське *gupa*, пов'язані з німецьким *gi* і готським *gupa*, який позначає «таємниця» або «таємниче шепотіти». Порядок букв рунічного алфавіту умовно називають футарк - за назвою перших шести букв. Направлення листа зліва направо, але в ранніх написах зустрічається і бустроферон (рис. 46).

Рис. 45. Рунічний напис на камені з Річка, східна сторона.

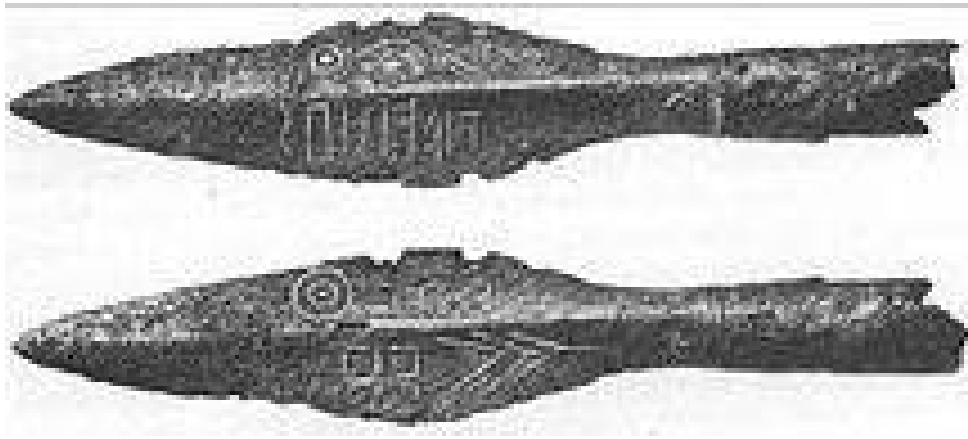

Рис. 46. Напис на спис з Ковеля (західна Україна).

Руни IV століття написані бустрофедон.

У VIII-X столітті нашої ери в центральній Азії була поширена писемність на тюркських мовах (рис. 47). Це було давньотюркське рунічне лист (орхоно - енисейская писемність).

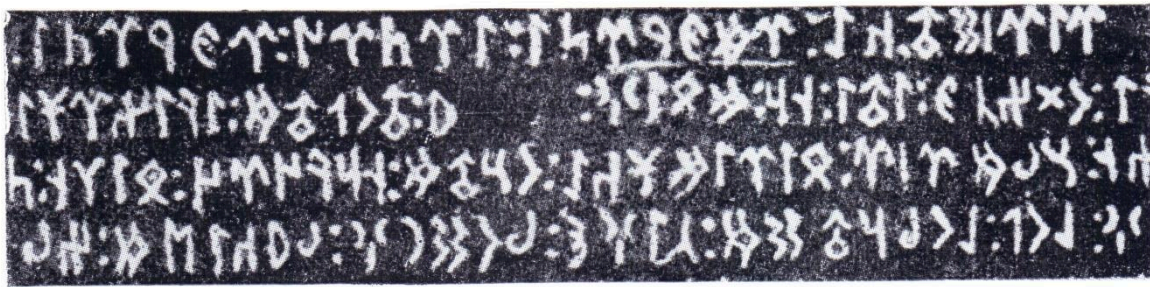

Рис. 47. Сибірські руни.

Вчені виділили 7 груп пам'яток стародавньої писемності обмаль: 1. Ленськ-прібайкальська; 2. Енисейська; 3. Монгольська; 4. Алтайська; 5. Східно-Туркестанська в Монголії; 6. Середньоазіатська в Східному Туркестані; 7. Східно-європейська, на якій знаходилися булгари, хазари і печеніги. У державне утворення східних і західних тюрків входили області Центральної, Середньої Азії і Сибіру (це сучасні країни Росія, Казахстан, Киргизія, Китай і Монголія), де були знайдені пам'ятники написані древнетюркским листом.

Одним з таких пам'ятників є рукописна рунічна «Книга ворожін» (рис. 47). Давньотюркський пам'ятник IX ст., Який являє собою паперову книгу розміром приблизно 14 на 9 см. І має 104 сторінки.

Рис. 47. Книга ворожінь.

КАРОЛІНГСЬКИЙ МІНУСЬКУЛ.

Під загрозою вторгнення маврів осіли на Піренейському півострові, саксонські, слов'янські, лангобардського роздроблені франкские князівства об'єдналися. Карл Великий вів війни з лангобардами в Італії, з мавританців, басками і навар в Іспанії, завоював Саксонію і підпорядкував Баварію, створив величезну державу на західному кордоні Римської імперії. В епоху управління Карла Великого (742-814) утворилася Франкське королівство з феодальним ладом. Епоха короля Карла Великого іменується як епоха Каролінського відродження в основному на території Франції і Німеччини. При дворі Карла Великого була організована «Академія» керував, якій англосакський вчений Алкуїн (732-804).

Він був радником при дворі Карла великого і автором богословських трактатів, підручників з філософії і математики. При дворі збиралися талановиті люди з усієї Європи, відкривалися школи образотворчого мистецтва, архітектури, літератури. Відродився інтерес до знань семи вільних мистецтв

античного періоду. У ці сім вільних мистецтв, входили такі науки як: граматика, риторика, діалектика, арифметика, геометрія, астрономія, музика. Переписані книги античних авторів, які збереглися і до цього дня.

Рис. 48. «Євангеліє Еббо» (816-835).

Розвивається каролінгський минускул і книжкова мініатюра. Прикладом є «Євангеліє Еббо» (рис. 48). Латинський рядковий алфавіт був сформований в епоху Каролінського відродження. Каролінгський минускул відрізняється легким виконанням і легкість для читання. На малюнку 49 представлений порядок зображення графеми букв каролінгського Мінускул.

Рис. 49. Каролингский минускул дукт.

Лекція №8.

Готичний шрифт. Текстура кінця XII ст. Різновидність готичного письма: Ротунда, Фрактура, Бастарда XIV в. Письмо Петрарки XIV ст. Гуманістичний мінускул XV в.

Каролингський ренесанс був швидко знищений. До кінця IX століття феодальне господарство поступово переростало від переважно сільськогосподарського до дрібно ремісничому виробництву. У X-XI ст. з'явилися значні успіхи в металообробному виробництві, в текстильному виробництві і в будівельному мистецтві. Особливо в будівництві, взірцем поєднання архітектури скульптури і живопису був готичний собор, який придбав і нові функціональні можливості. У соборах проходили не тільки богослужіння, а й громадські заходи, такі як: збори городян, диспути, проводилися спектаклі. За часту собор міг вмістити майже все населення міста. Церква мала величезне значення в житті людей. У монастирях в скрипторіях почалося виготовлення книг. Книги писали ченці на пергаменті, вручну.

Працювали монахи, сидячи за похилим столом. Розмовляти строго заборонялося, входити в скрипторії могли тільки монастирські влади. Потім рукопис надходила до коректора, після до рубрикатором, який відзначав абзаци червоною фарбою, наступна операція - прикраса рукописи орнаментом або ілюстраціями і нарешті, книга надходила до палітурника. Обкладинки для книг робилися з дерева або з картону, які потім обтягувалися шкірою або тканиною. Книги оформлялися застібками з золота і срібла.

В результаті різко збільшеного попиту на книги, виникає багато міських майстерень. З метою економії матеріалу, який був дуже дорогий, шрифт максимально звужувався, дукти листи стають однотипними і в результаті лист перетворюється в штампування.

Готичний шрифт це, перш за все минускул, а великі літери (маюскул), застосовувався тільки до написання заголовних букв, обрамлених орнаментом або декором. Готичні шрифти народилися в північній Франції, а потім перейшли до Німеччини Іспанію і Англію. В Італію готичний шрифт потрапив до XV століття. Все це створило багато видів шрифту: текстура, бастарда, швабахер, фрактура і Ротунда.

Для письма застосовувалося очеретяне перо або пізніше застосовувалося гусяче перо. Шрифт писали зі зручним положенням руки під кутом 40°. У XII ст. в Європі з'явилася папір, виробництво якої в 105 році нашої ери винайшов Цай Лунь. алі виробництво паперу потрапило до арабів і в XI-XII столітті поширюється в Середній Азії, Кореї та Японії.

З приходом паперу зростає Видавничий справу. Готичне книжкове лист остаточно сформувало графему латинського Мінускул.

ТЕКСТУРА

Шрифт текстури погано читався, він нагадував переплетення ниток полотна тканини і тому його назвали «текстурою» (рис. 50, 51).

Рис. 50. Зразок текстури з оформленням заголовних букв.

Висота вертикальної літери до її товщині ставилася як 5: 1. Сторінка книги оформлялася двома колонками. Відстань між вертикалями букви і між словами дорівнювала товщині пера, і тому текст виглядав контрастно чорно білим. Остаточню текстуру розвинулася до кінця XII століття.

Рис. 51. Текстура.

РОТУНДА.

В Італії в XIV столітті розвивається круглоготіческое лист, яке носить назву Ротунда (рис. 52). Шрифт Ротунди читається значно легше, ніж шрифт текстури. З'являються округлі елементи, а вертикальні елементи стають, більш плавними. Підвищилася швидкість письма, через зменшення кількості дуктов. Шрифт Ротунди світліше і легко, тому він легше читається.

Ротунда вважається одним з найкрасивіших типів шрифту середньовіччя. У середньовіччі текст книги супроводжувався барвистими ілюстраціями, ініціалами і орнаментами по периметру аркуша. Розвивається різноманіття літературних жанрів, таких як лицарські романи, поезія, міська сатира і провінційна французька лірика. Особливо розвивається драматургія (рис. 53).

Рис. 52 Шрифт Ротунда.

Фрактура виникла в кінці XVI і розвивалася протягом 17-18 століть. У Графема букв знову з'явилися злами і округлі елементи стали у вигляді дуги, тобто ліві елементи букви прямі, а праві дугоподібні з розчерками і декором. Фрактура в основному використовувалася для ділових паперів в придворних канцеляріях (рис. 54). У 1513 році була створена книга «Молитовник Максиміліана», в якій, фрактурное лист і ілюстрації розробив Дюрер.

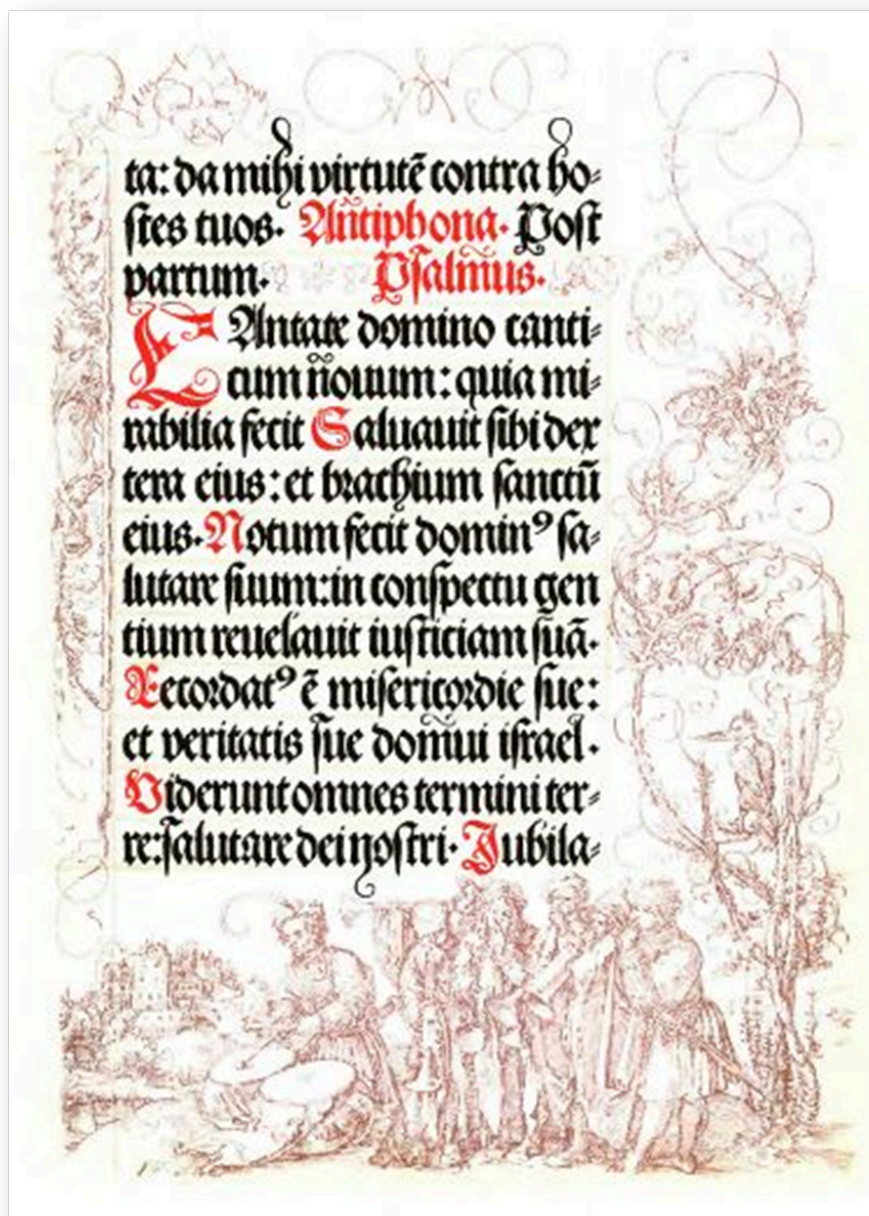

Рис. 58 Ілюстрація А.Дюрера (1513) молитовник Максиміліана.

Книга «Молитовник Максиміліана», перша друкована книга шрифтом фрактура (рис. 58).

Альбрехт Дюрер німецький живописець і графік, один з найбільших майстрів західноєвропейського ренесансу. Найбільший європейський майстер, який підняв ксилографію на рівень справжнього мистецтва. Автор керівництва з образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва на німецькій мові (рис. 57).

Рис. 57. Рукописная книга (XIV век), инициалы С и D.

І завдяки своєму вишуканому декору фрактура застосовувалася майже до XVIII століття. Фрактура була пізньої різновидом готичного письма. На початку фашистського режиму в гітлерівської Німеччини фрактура використовувалася як елемент фашистської пропаганди, припускаючи, що вона уособлює серйозність і глибину.

Рис. 54. Шрифт фрактура.

Потім в 1941 році в третьому рейху фрактура було використовувати заборонено.

БАСТАРДА.

У Франції в XIV столітті з'явилася рукописна різновид готичних шрифтів, яка називалася бастарда (рис. 55). Це була форма канцелярського листи, близького по зображенню до курсива і було проміжною формою між текстурою і ротундою.

Рис. 55. Разновидность готического письма «бастарда» XIV в.

ШВАБАХЕР.

У Німеччині в XV столітті така перехідна форма готичного письма носила назву швабахер. Ця форма ламаного листи більш скорописна і має округлі обриси деяких літер. Швабахер домінував в Німеччині до середини XVI століття, після чого був замінений на фрактуру (рис. 56).

Рис. 56. Швабахер.

Рис. 59. Письмо Петрарки.

ПИСЬМО ПЕТРАРКИ.

Лідер світової лірики, мислитель, родоначальник гуманістичної культури Відродження, італійський поет - Петрарка (1304-1374), написав 317 сонетів, які стали зразком для численних послідовників. Гуманісти XIV століття на чолі з Петраркою виступили проти готичного стилю на письмі.

На Петрарку і його послідовників вплинули книги, які були у всіх європейських бібліотеках, написані каролінзьким Мінускул, і він вважав, що це і є шрифт античних часів. В епоху каролінгського відродження тексти грецьких і римських античних авторів листувалися каролінзьким Мінускул, і Петрарка помилково назвав його антиквой. На його основі розробив свій шрифт, який був більш пластичний і виразний. Служив цей шрифт не довго і застосовували його лише послідовники Петрарки.

colpato ymaginar sicche non uedi
as cheuedreshi selauessi stroffo
unonfe interna sicome tu credi
ma folgore fuggendo iprimo sito
non corse come tu credessi riedi.

fateor stali tpe erat amiaoris . gnatiū
7 etate iā nāquillior debeat orō . Datē
amia . Et tu lector qui sigles / parte oro
tet . n qz id meli . siqz cōtinū diffiale

Рис. 60 Італійська класична антиква XIV в. написана Ф. Петрарки.

ВИНАХІД ГУТТЕНБЕРГА.

Йоганн Гуттенберг народився 1394 році і помер в 1468 році, він був майстром золотих справ. У Страсбурзі протягом 10 років спільно зі своїм компаньйоном він працював над винаходом шрифтової рухомої літери. Після смерті компаньйона він змушений був знищити все обладнання, але вже в 1447 році він приступив до випуску друкованих книг. Гуттенберг винайшов верстат, на якому відливалися літери і сплав для них, а також друкарський верстат і друкарську фарбу.

У 1452 Гуттенберг почав друкувати латинську Біблію. Він виготовив нове обладнання і відлив новий шрифт. Потім він розрахував оптимальне співвідношення розміру і малюнка шрифту до висоті і ширині двоколонного набору. Знайшов пропорції полів орнаментного оформлення (рис. 61). Великі заголовні букви і орнамент малювали фарбою і золотом. Біблія Гуттенберга найвище досягнення книжкового мистецтва.

S ANCTI AMBROSII DE VIRGINIBVS PRIM^{VS}
LIBER INCIPIT.

I IUXTA CELESTIS SE
TENTIAM VERITATIS
uerbi totius quodcunque
ociosum fuerimus locuti ha
bemus prestare rationem : o
uel si unusquisq; seruus credit
sibi thalenta gratie spiritalis
que numularius diuidenda
forent : ut crescentibus mul
tiplicarentur usuris intrater
tam suam . uel quasi timidus
fenerator : uel quasi auarus
possessor absconderit : no me

diocrem domino reuertente offensam incideret . Iure no
bis uetendum est : quibus licet ingenium tenuerit necessitas
tantum maxima eloquia domini credita populi fenerator
mentibus ne uocis quoq; nostra poscatur usura . presertim
cum studium a nobis dominus non profectum requirat
Vnde scribendi aliquid sententia fuit maiore : Si quidem
pudoris periculo auditur uox nostra : q̄ legitur . Liber
enim non erubescit . Equidem ingenio diffusius : sed diu
ne misericordie prouocatus exemplis sermonem meditari

Рис. 61 Гуманістичний мінускул XV в.

Лекція №9.

Ренесанс повернення до античної форми XIII ст. Гуманістичний маюскул XV ст. Пропорції золотого перетину. Спіраль Фібоначчі. Алфавіт антикви Жоффруа Торі.

До кінця XIII і початку XIV в. В Італії з'явилася нова економічна сила - зароджується капіталізм. Міста держави замінили феодальне господарство, на промисловість. І жителі сіл змушені були працювати на різних виробництвах. В Італії зародилися два великі осередки духовної культури - міста держави Флоренція і Венеція. Флоренція в XIV столітті відкрила великого поета Данте, Петрарка, Боккаччо, художника Мазаччо. Данте Аліг'єрі (1265-1321) один з перших письменників, який в своїй літературі використовував італійську мову. Гуманісти заперечували феодально-церковну культуру в середньовіччі і проголосили ідеї Ренесансу, мали світський характер в мистецтві, літературі та науці. Економічно і політично роздроблена Італія, спадкоємиця великої Римської Імперії, відкрила красу античної культури, яка виникла на руїнах, що виділяє античний дух минулих часів. Колуччі Салутати (1331-1406) високоосвічений державний муж перший ввів латину в дипломатичне листування. Учення гуманісти збирали римські старовинні рукописи в бібліотеках монастирях Франції, Німеччини та Англії. Вчений гуманіст Ніколо де Николи зібрав близько 800 томів і відкрив громадську бібліотеку і умовив свого друга Козімо Медічі купити рідкісні латинські рукописи.

Гуманісти середньовіччя вплинули на створення готичної антикви. З Італії гуманістичний маюскул (рис. 62, 63) поширився на всю Європу. Гуманістичне мистецтво об'єднувало книжкову античну вченість і народна творчість. Зароджуються ідеї атеїзму і матеріалізму. Ідеали гуманізму були далекі від дійсності і їм на зміну приходить скептицизм. Реальне життя офарбила творчість великих художників в трагічні тони. Мікеланджело, Сервантес, Шекспір - створюють драматичні шедеври в живопису, в скульптурі і в літературі.

A B C D E F G H I K
L M N O P Q R S T
V X Y Z

Рис. 62. Гуманістичний маюскул XV століття.

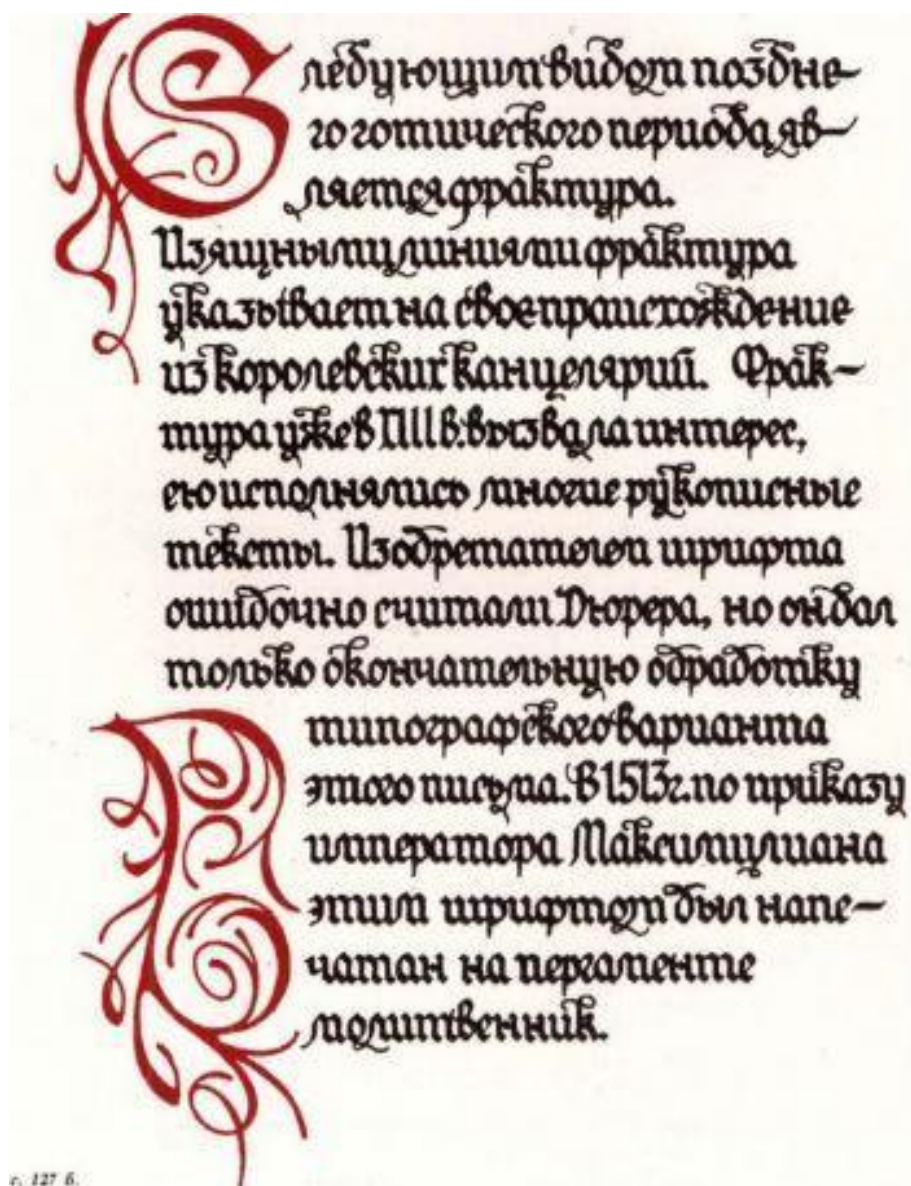
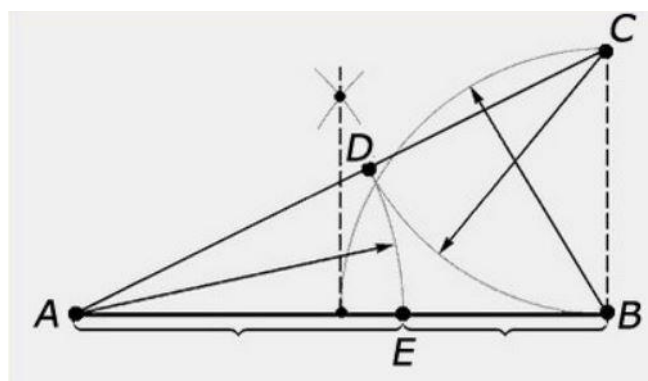

Рис. 63. Італійська гуманістична антиква 1513 р минускул.

З розвитком друкарства гуманістичне лист ділиться на рукописне і друкарське. В епоху середньовічного гуманізму мистецтво стало об'єктом

вивчення. Геометричні побудови були введені для зображення букв. Художники шрифтописці розробили конструктивні схеми, дотримуючись при цьому античних канонів в зображенні великих і малих літер. Перший трактат на цю тему написав Веронський дворянин, любитель-археолог Феліче Фелічіано. Аналіз переплетення художньої ідеї і математичних знань в зображенні букв зустрічається у Луки Пачеолі. Лука Пачіолі був учнем майстра, який навчався у великого архітектора і художника, теоретика Леона Баттіста Альберті. У Мілані при дворі Лодовіко Сфорца був організований коло художників, письменників і вчених, серед яких був і великий художник, вчений, скульптор Леонардо да Вінчі (1452-1519). Леонардо служив при Людовіку військовим інженером. Леонардо да Вінчі зав'язав дружні стосунки з Лукою Пачіолі і допомагає йому виготовляти ілюстрації для його книги. Леонардо зробив близько 60 ілюстрацій для трактату про божественну пропорцію. Під «божественною пропорцією» Лука Пачіолі розуміє безперервну геометричну пропорцію трьох величин, яку Евклід називає «поділом в середньому і крайньому відношенні». А «золотим перетином» (рис. 64) її стали називати в XIX столітті з подачі Мартіна Ома,

приблизно в 1835 році.

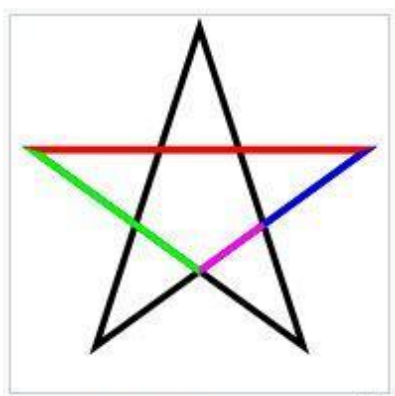

Рис. 64. Пропорції золотого перетину.

Геометричні побудови «золотого перетину» полягають в наступному (рис. 64): в прямокутному трикутнику малий катет дорівнює половині більшого, якщо катет ВС відкласти на гіпотенузі АС, а отриманий в результаті відрізок AD відкласти на катеті АВ, то отриманий в результаті відрізок АЕ складається до відрізка ВЕ в пропорціях «золотого перетину». Відносини червоного відрізка до зеленого, зеленого до синього, а синього до синього, в п'ятикутної зірки.

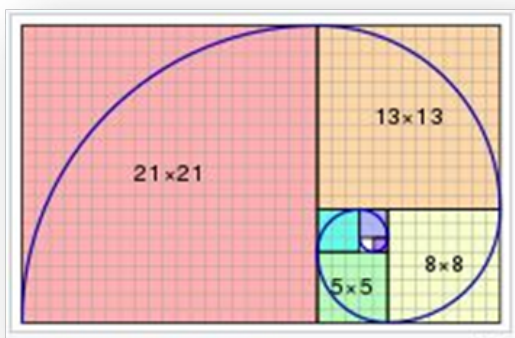
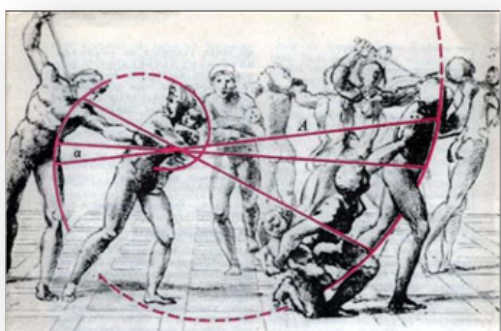

Рис.64. Рівні пропорціям
«золотого перетину».

Рис. 65. Використання спіралі
Фібоначчі.

Спіраль Фібоначчі - це графічне відображення дивовижною послідовності чисел, яку називають «числами Фібоначчі» (рис. 65), і яка має низку властивостей. Кожне число цієї послідовності дорівнює сумі двох

попередніх. Особливість ряду Фібоначчі полягає в тому, що при розподілі будь-якого числа з послідовності на число, що стоїть перед ним в ряду, результатом завжди буде величина рівна 1,618. Отже, золота пропорція дорівнює співвідношенню 1: 1, 618.

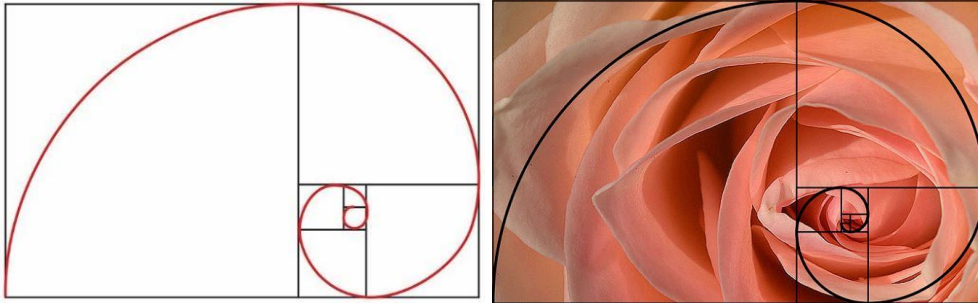

Рис. 66. Спіраль Фібоначчі і бутон троянди.

На малюнку 66 показано взаємозв'язок золотий спіралі і навколишнього нас природного світу. Ось тому, великі твори мистецтв стали великими, що художники, які їх творили свідомо чи не свідомо вдавалися до допомоги золотий пропорції, золотий спіралі і єдиної міри рівній 1,618 (рис.64).

Леонардо да Вінчі написав трактат з мистецтва шрифту, а ймовірно закінчував його Лука Пачіолі. Збереглося лише дві композиції, два знака дотуються 1500 роком. Знаки будувалися на основі квадрата і кола. Товщина вертикального елемента букви Н дорівнювала $\frac{1}{8}$ квадрата, а горизонтального елемента $\frac{1}{3}$ вертикального.

Великий художник Німеччини Альбрехт Дюрер відвідав Італію для читання лекцій «Мистецтво перспективи». Дюрер познайомився з Л.Пачіолі і з венеціанським живописцем і графіком Якопо де Барбарі. Від них отримав перші теоретичні пізнання по зображенню шрифту в співвідношенні пропорцій, людського тіла. У другу подорож до Венеції Дюрер ознайомився з правилами зображення шрифту відповідно до законів гармонії з Вітрувію. Альбрехт Дюрер в 1525 році створив всеосяжний праць про теоретичні і практичні знання про шрифт і його побудові (рис. 67). Товщина вертикального елемента знака дорівнювала $\frac{1}{10}$, а горизонтального $\frac{1}{3}$. Дюрер, перший розробив кілька варіантів побудови для окремих букв.

У середні століття дуже багато геніальних художників і художників в мистецтві каліграфії, пропонували свої варіанти графічного зображення шрифту «Антиква». Одним з таких майстрів був Жоффруа Торі, який перший запропонував реформу французького правопису і розробив графічну побудову букв алфавіту. У своїй роботі Торі зіставляє пропорції букв і людського тіла, спираючись на повторне відкриття Леонардо да Вінчі математичних пропорцій тіла людини близьких до «золотого перетину», на основі кола і квадрата. Торі розділив квадрат на 10 частин по горизонталі і вертикалі, і ширина вертикальної частини літери Н дорівнювала $1/10$. Горизонтальний елемент розташовувався в зоровому центрі, а в інших трактуваннях ставилося в геометричному центрі, тому що, оптичний центр завжди трохи вище геометричного. На малюнках 68, 69 представлено: графічне зображення букв Н, І, О і алфавіт, які виконані майстром мистецтв Жоффруа Торі.

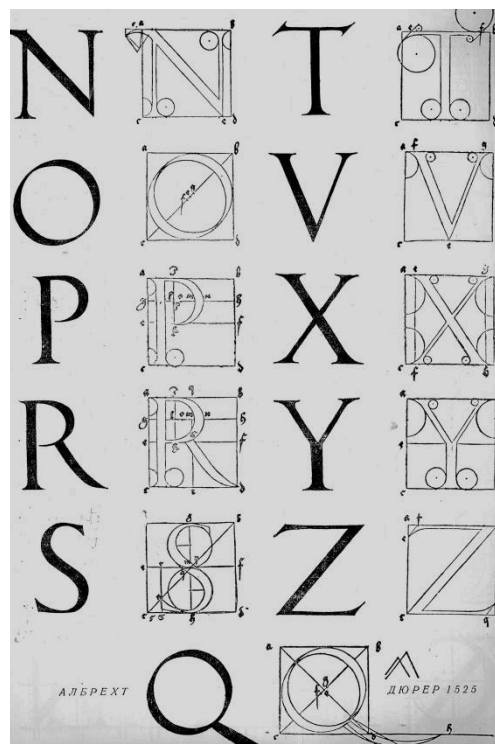

Рис. 67. Альбрехт Дюрер 1525 р.

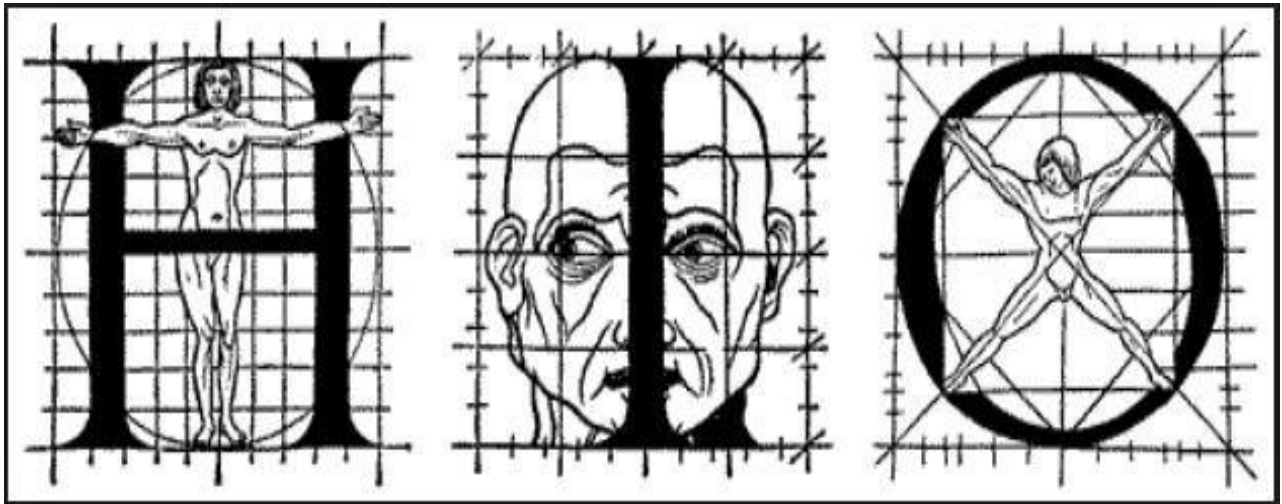

Рис. 68 . Побудова антикви. Буква «Н» Жоффруа Торі 1529 р.

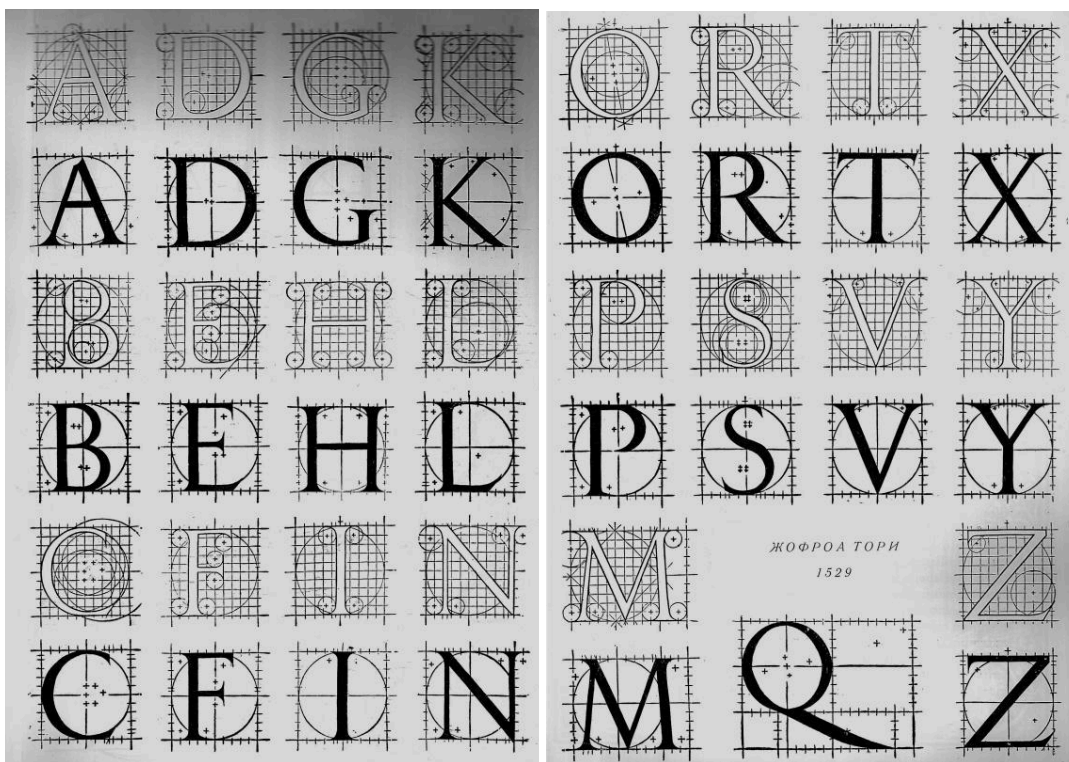

Рис. 69 Алфавіт антикви - робота Жоффруа Торі 1529 р

Стародавні автори книг про шрифтах діляться на дві групи по відношенню до методів накреслення графа шрифту: перша - покладалася на практику і положення пера і головним критерієм для них була краса, а друга група - в основу написання букв приймала геометричні побудови і спиралася на епіграфічні пам'ятники минулого.

З року в рік майстри мистецтв пропонували своє прочитання креслень букв алфавіту. Даміано та Моїле використовували квадрат і вписану в нього коло. Пачіолі уточнив лінії через допоміжні, різні за величиною окружності.

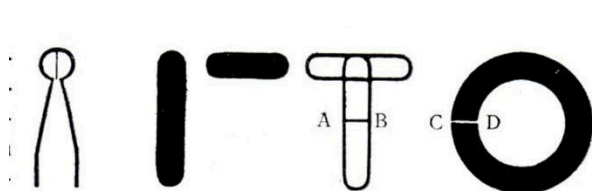
Лекція №10.

Інструменти письма. Правопис антиква. Антиква кирилиці і латиниці.

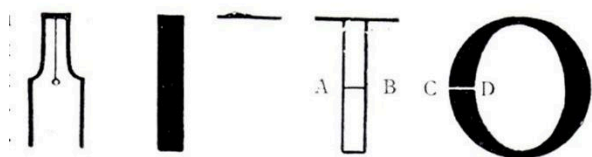
Для того щоб у нас вийшли строгі геометричні форми, перш за все необхідна практика для розвитку навичок письма. Розглянемо деякі плакатні пір'я для написання шрифтів.

Кругле перо. Кругле металеве перо має на кінці окружність. При русі пера горизонтально, вертикально і будь-якому напрямку залишає однакову ширину графічного сліду (рис. 70).

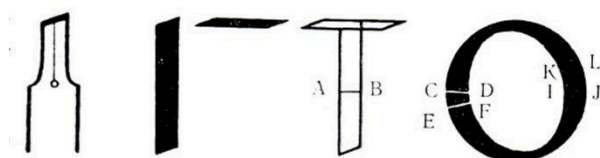
У букви «О» товщина лінії скрізь однакова і буква «О» не має осі.

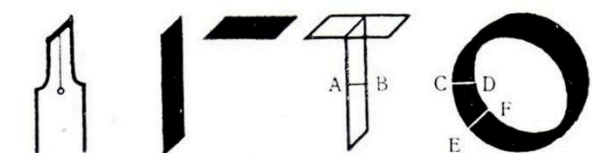
366. Обло перо и графичната му следа

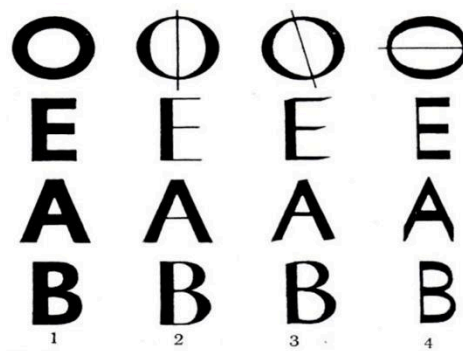
367. Право перо и графичната му следа

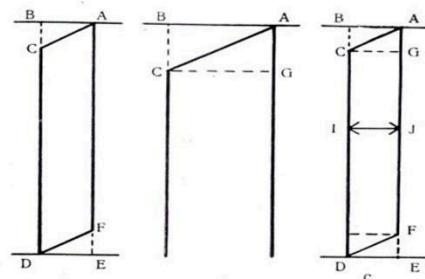
368. Наклонено перо и графичната му следа

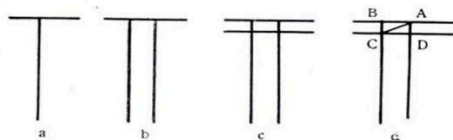
369. Наклонено перо Рустика

370. Основни семейства шрифтове

371. Латинската буква I, написана с наклонено перо

372. Намиране на наклона на перото

Рис. 70. Форма плакатних пір'я і основні типи шрифтів.

Пряме перо. При використанні прямого пера писати необхідно так, щоб широкий кінець пера був паралельний горизонтальній лінії рядка, а рука перпендикулярна. При цьому положенні, товщина лінії буде змінюватися. Вертикальна лінія буде широка, а горизонтальна - тонка.

При правописі літери «О» товщина лінії буде змінюватися, з боків - широка вгорі і внизу тонка. Пряме перо створює симетричні форми, які вселяють статичне рівновагу.

Похиłe перо. Похилим пером можна назвати те перо, яке шрифтопісець тримає похило. Або зрізане перо тримає рівно. В тому і іншому випадку початок лінії і кінець зрізано. Правопис літери «О» при похилому пері має похилу вісь. Похиле перо, зрізане під великим кутом, називається рустика. При писанні таким пером вертикальна лінія тонша, ніж горизонтальна або похила.

На малюнку 70 показані основні типи шрифтів, які діляться на дві частини: з вертикальною віссю і похилій. Вертикальна вісь може бути при круглому кінці пера і прямому. При похилій осі - кут нахилу пера може бути різним від 9° до 90° і як наслідок ширина лінії букви змінюється.

ПРАВОПИС АНТИКВА

Побудова головної літери «О». Між двома горизонтальними лініями довільної висоти побудуємо квадрат ABCD, в якому проведемо низку допоміжних ліній. Перетинаємо квадрат діагоналями AD і CB, а горизонтальна лінія EF перетинається з вертикальною лінією GH в центрі квадрата. Зліва креслимо букву I з довільним нахилом пера представленого на малюнку 71. Відрізок NL є ширина лінії букви, а JL нахил пера. На вертикальній прямій NK, відкладаємо відрізок NP рівний відрізку JL, який є гіпотенузою прямокутного трикутника LJL1. Через отриману точку P, проводимо горизонтальну лінію, яка перетинає квадрат в точках S і Q. Далі проводимо лінію через точку J і в результаті перетину з квадратом отримуємо точку O. На наступному етапі побудови необхідно з'єднати точки S і G. Результатом перетину прямої SG і прямий JO, є точка T, через яку ми проведемо вертикальну лінію для отримання точки T₁. З'єднуємо точку T₁ з центром квадрата і отримуємо вісь букви O. Перпендикулярно цій лінії осі T1U проводимо лінію VW, на якій від точки 1 відкладаємо вліво і вправо однакову відстань, рівну гіпотенузі JL і отримуємо точки X і Y. З центру 1 проводимо коло радіусом рівним половині сторони квадрата, а з точок X і Y тим же радіусом проводимо дві дуги, які закінчують побудову букви O.

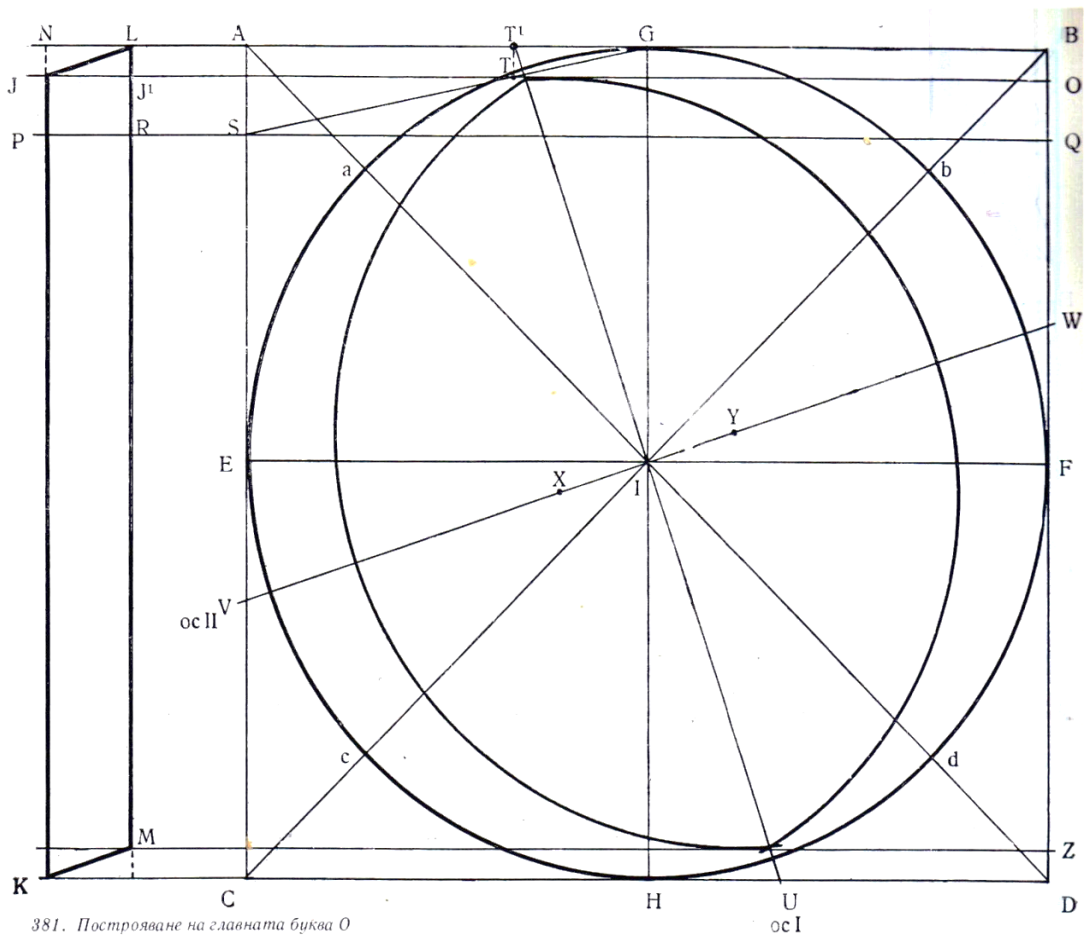

Рис. 71. Побудова головною букви О.

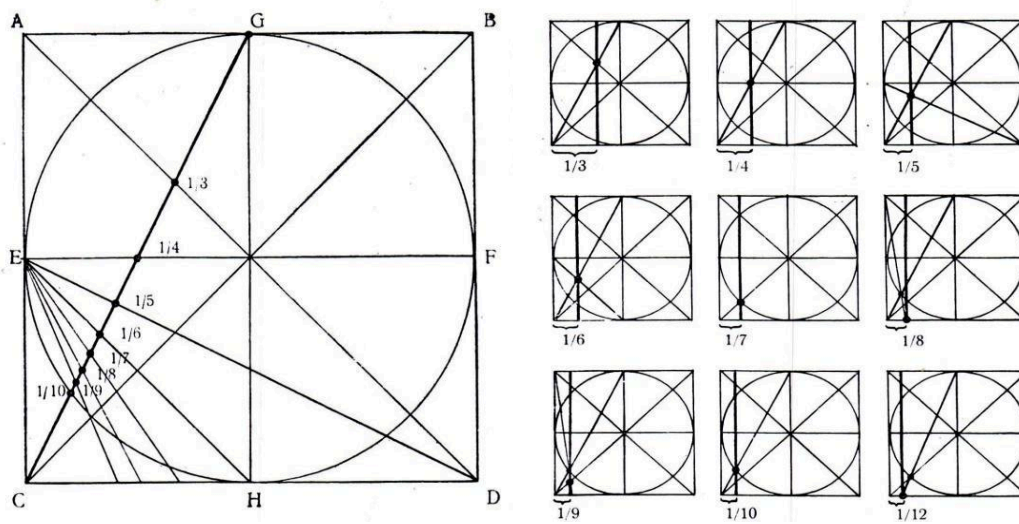

Рис. 72 Спосіб знаходження початку написання букви.

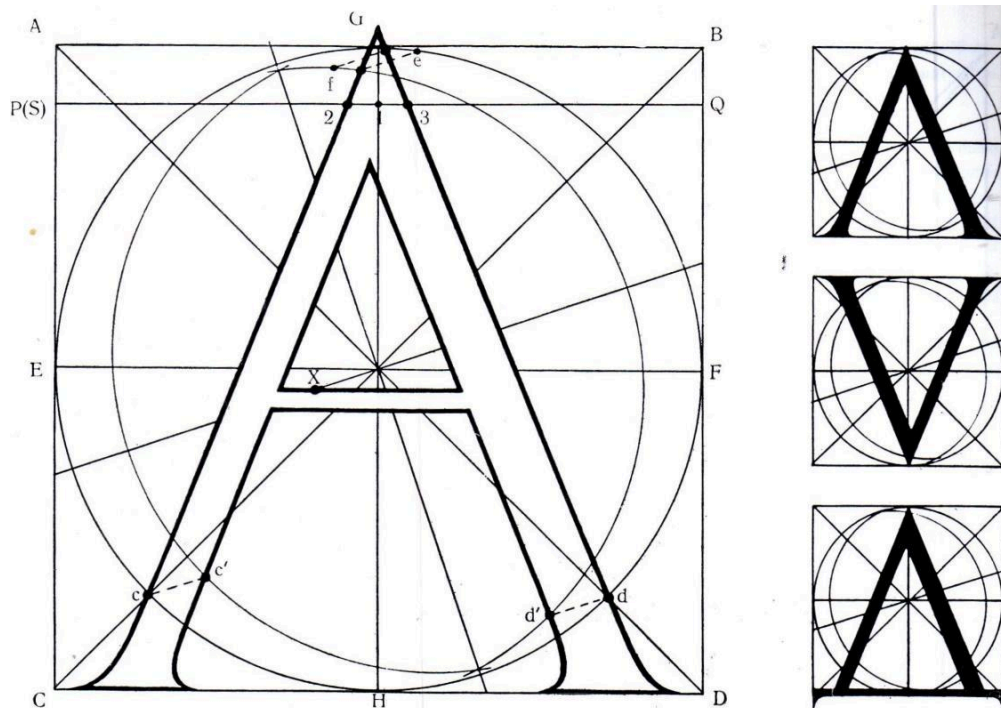

Рис. 73. Графічна побудова літери А.

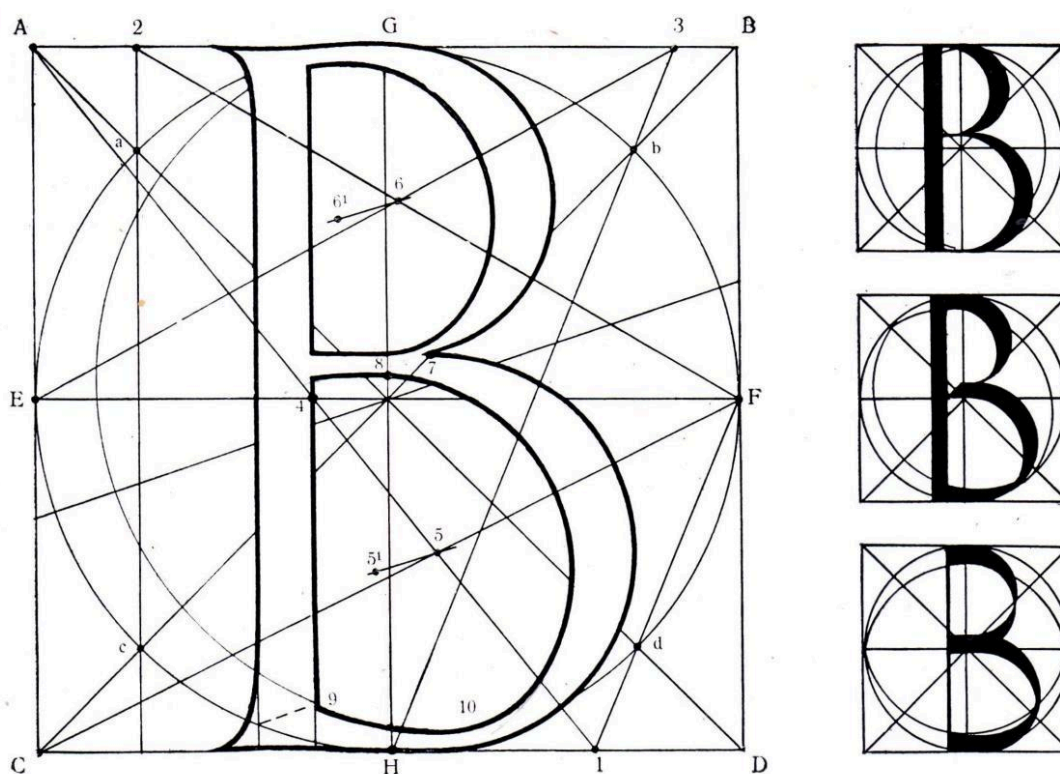

Рис. 74. Графічна побудова букви В.

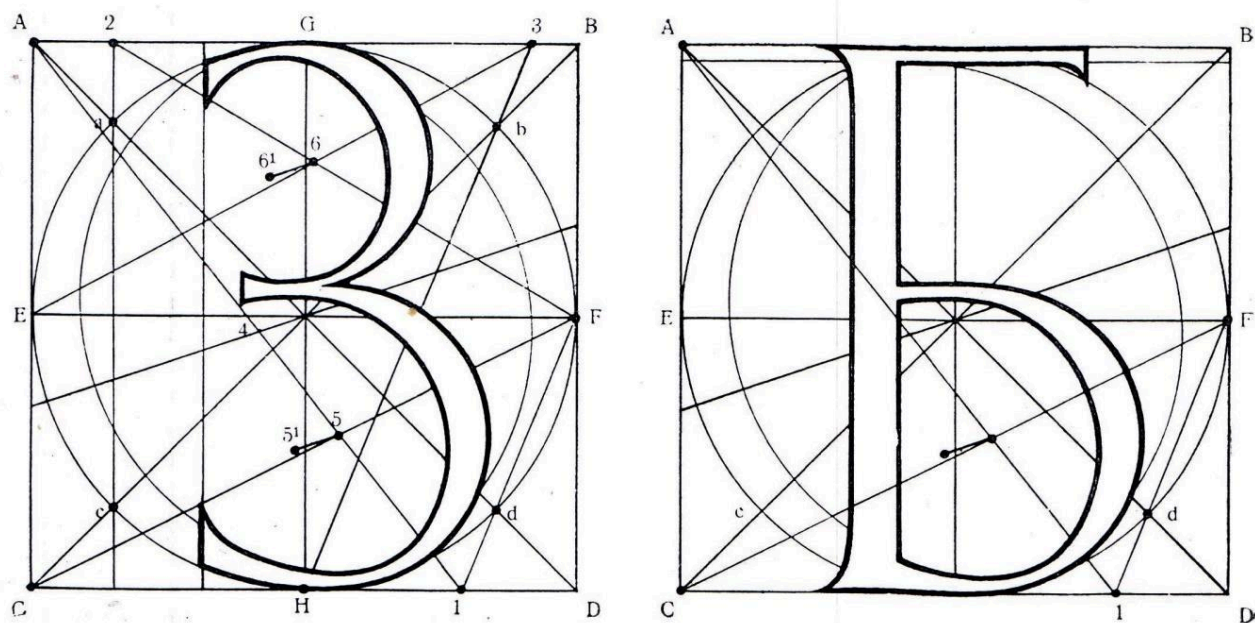

Рис. 75. Побудова великих літер З і Б (російського алфавіту).

Побудова букв на основі «О» представлені на малюнку 76.

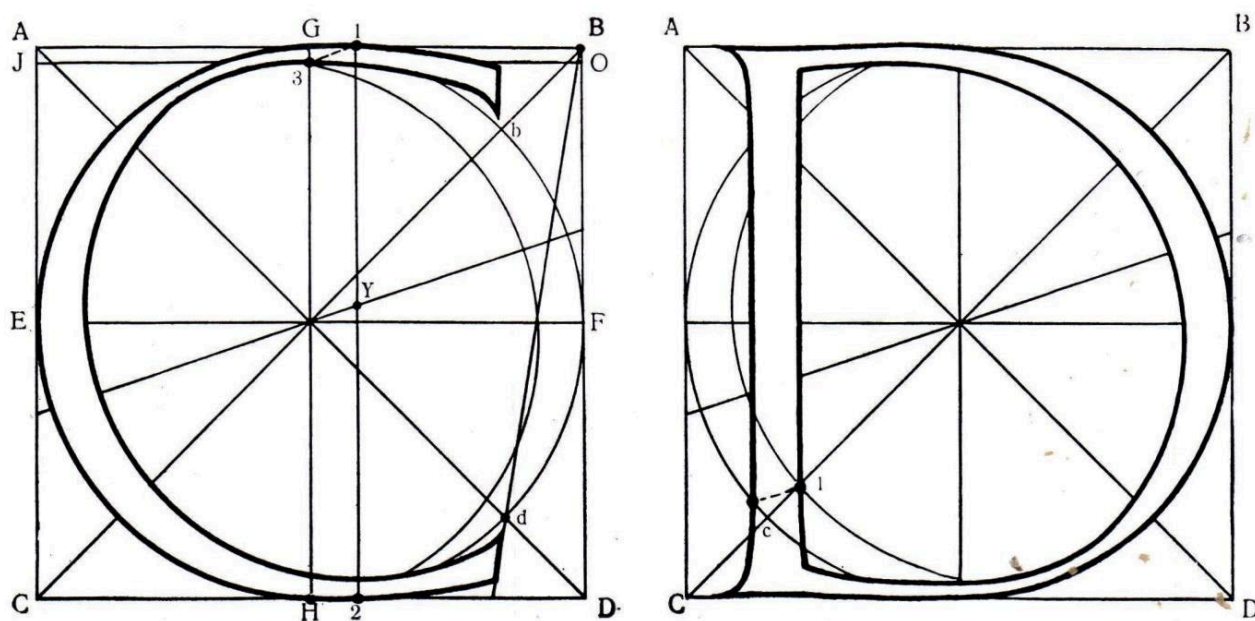

Рис. 76. Побудова великої літери С і D.

Побудова букв С і D найбільш прості, в них необхідно визначити товщину лінії в точці 3 і в точці 1.

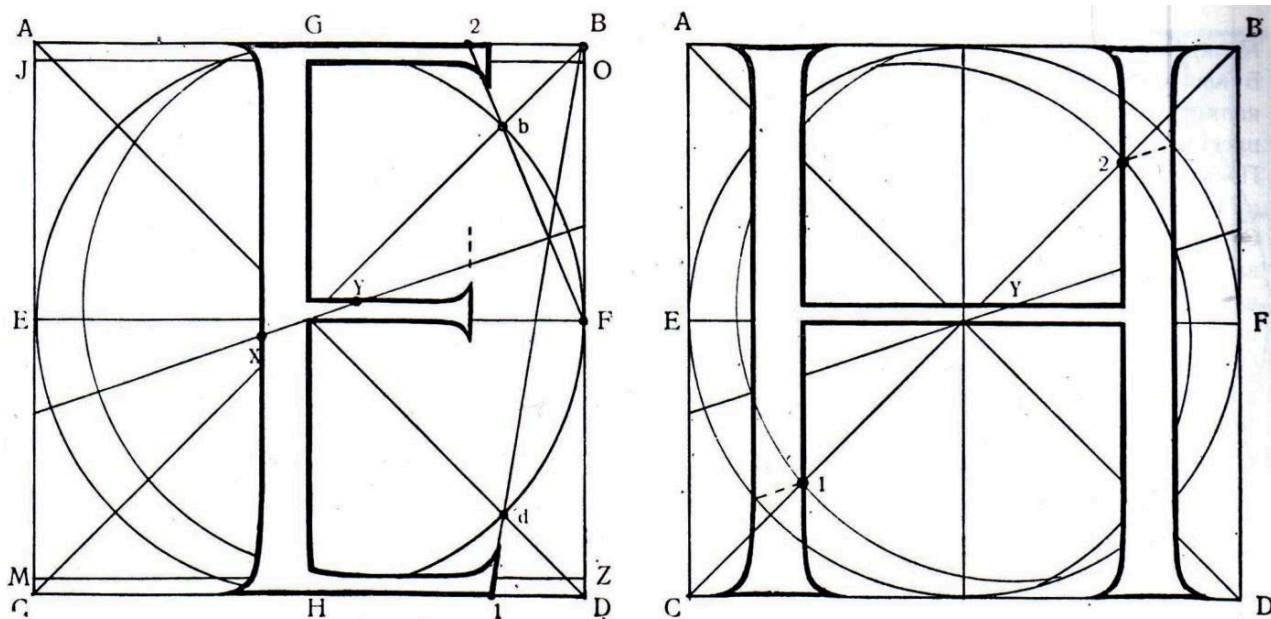

Рис. 77. Побудова букв Е і Н.

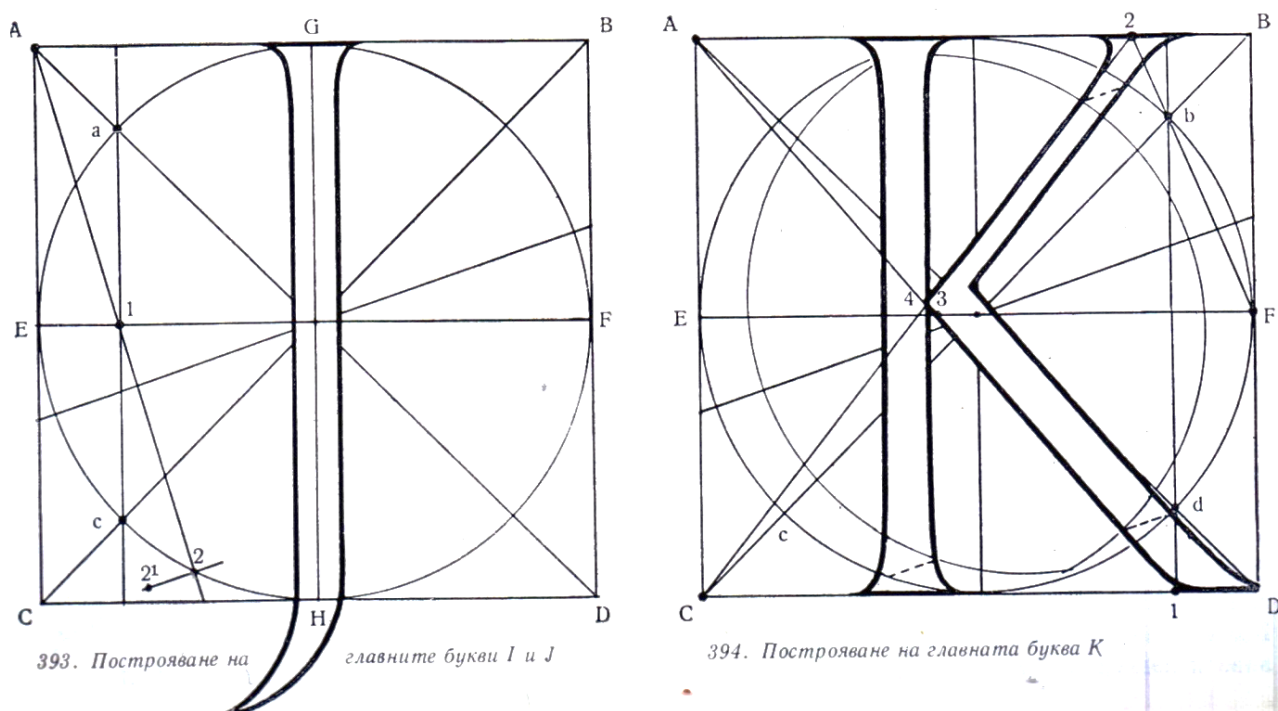

Рис. 78 Побудова букв J і K.

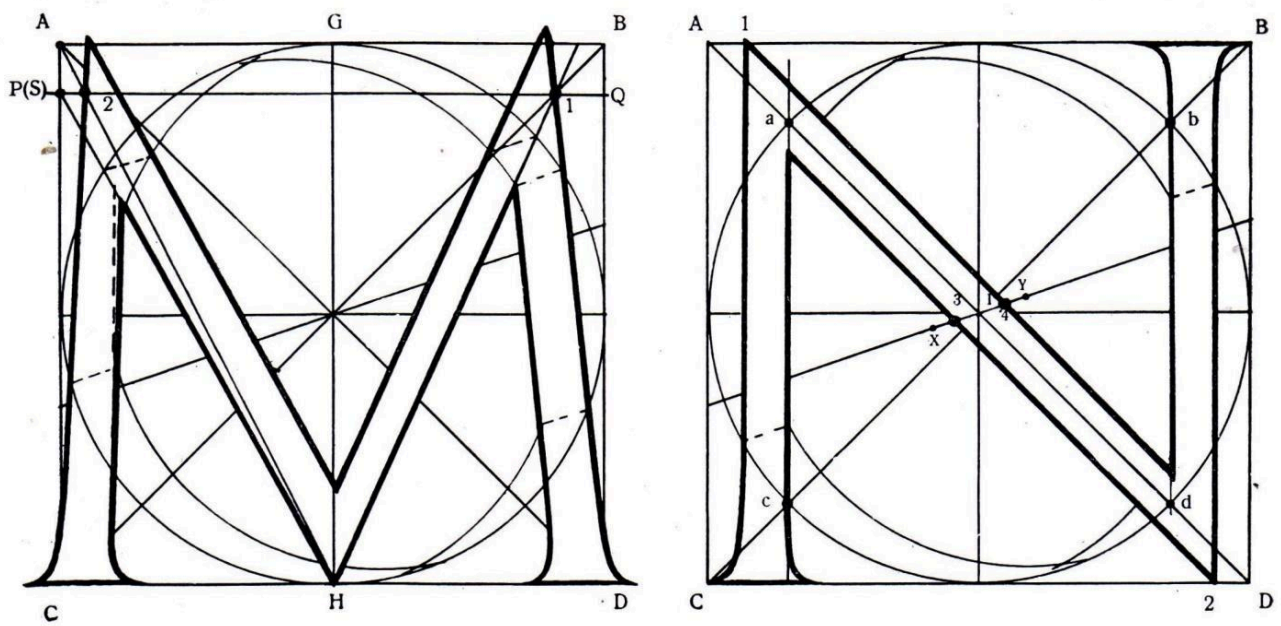

Рис. 79 Побудова великих літер М і N.

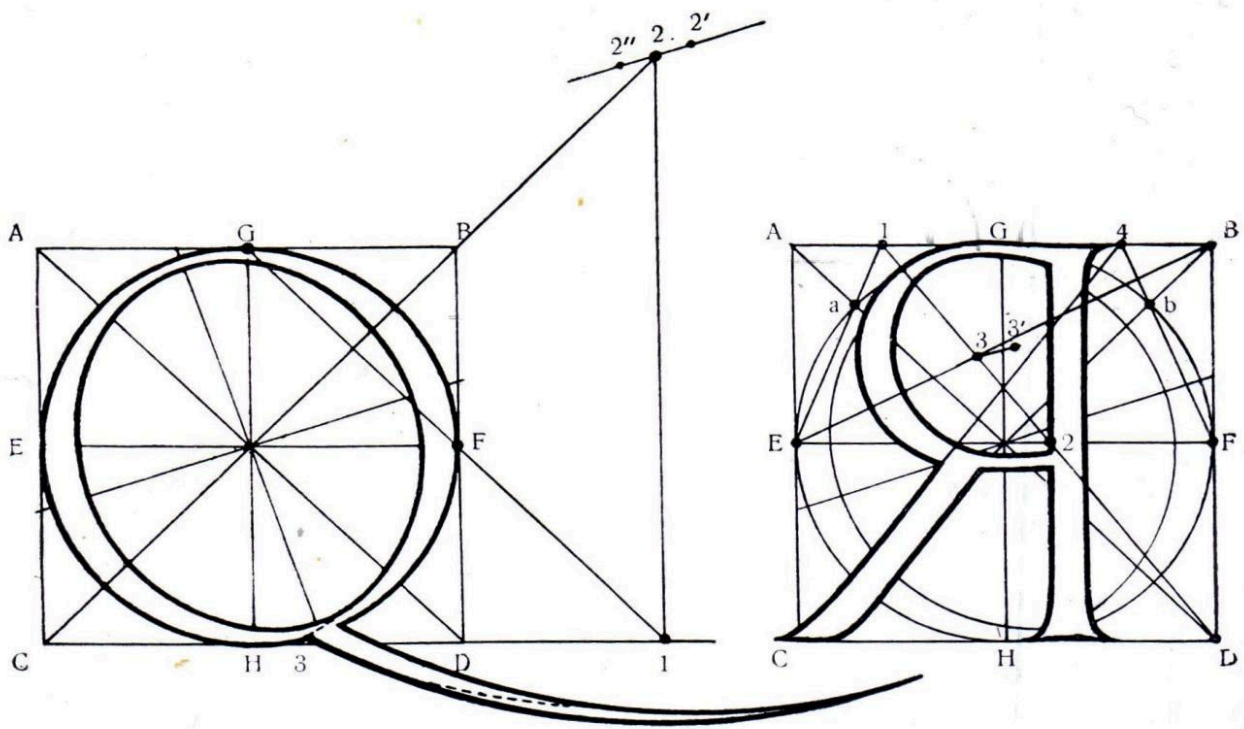

Рис. 80 Побудова великих літер Q і Я.

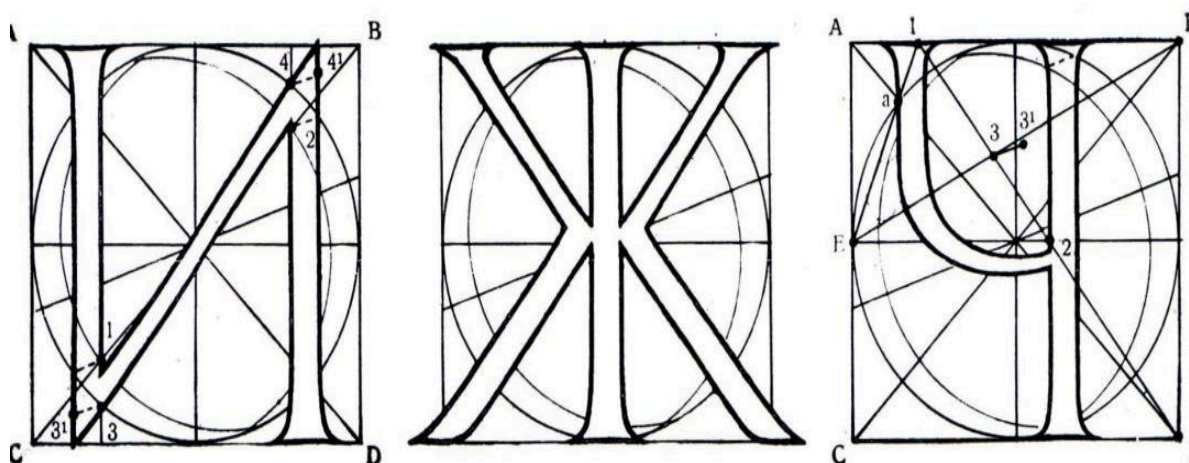
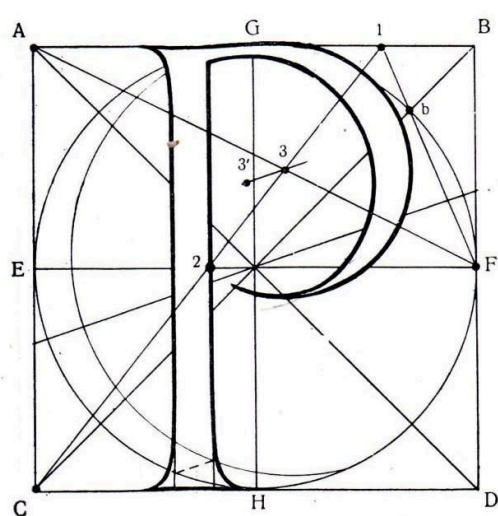
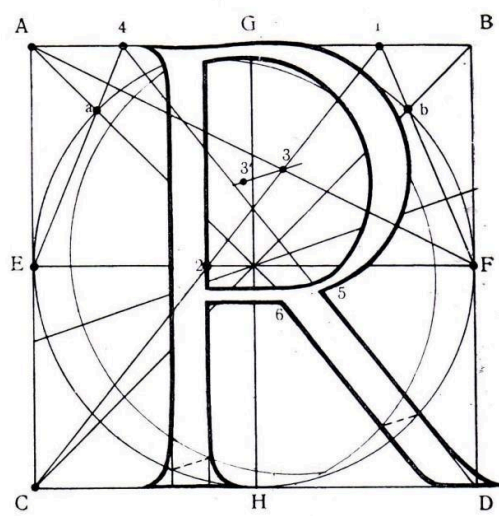

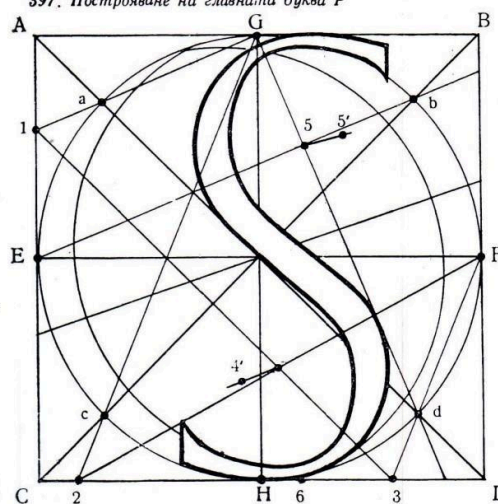
Рис. 81. Антиквa кирилиця-букви І, Ж і Ч.

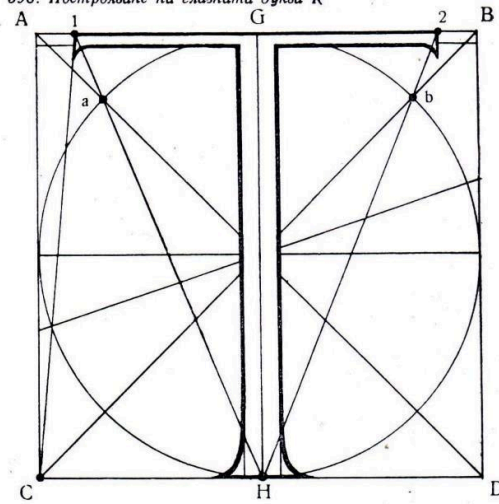
397. Построяване на главната буква Р

398. Построяване на главната буква R

399. Построяване на главната буква S

400. Построяване на главната буква T

Рис. 82. Побудова прописних латинських букв Р R S T.

АНТИКВА КИРИЛИЦЯ І ЛАТИНИЦІ.

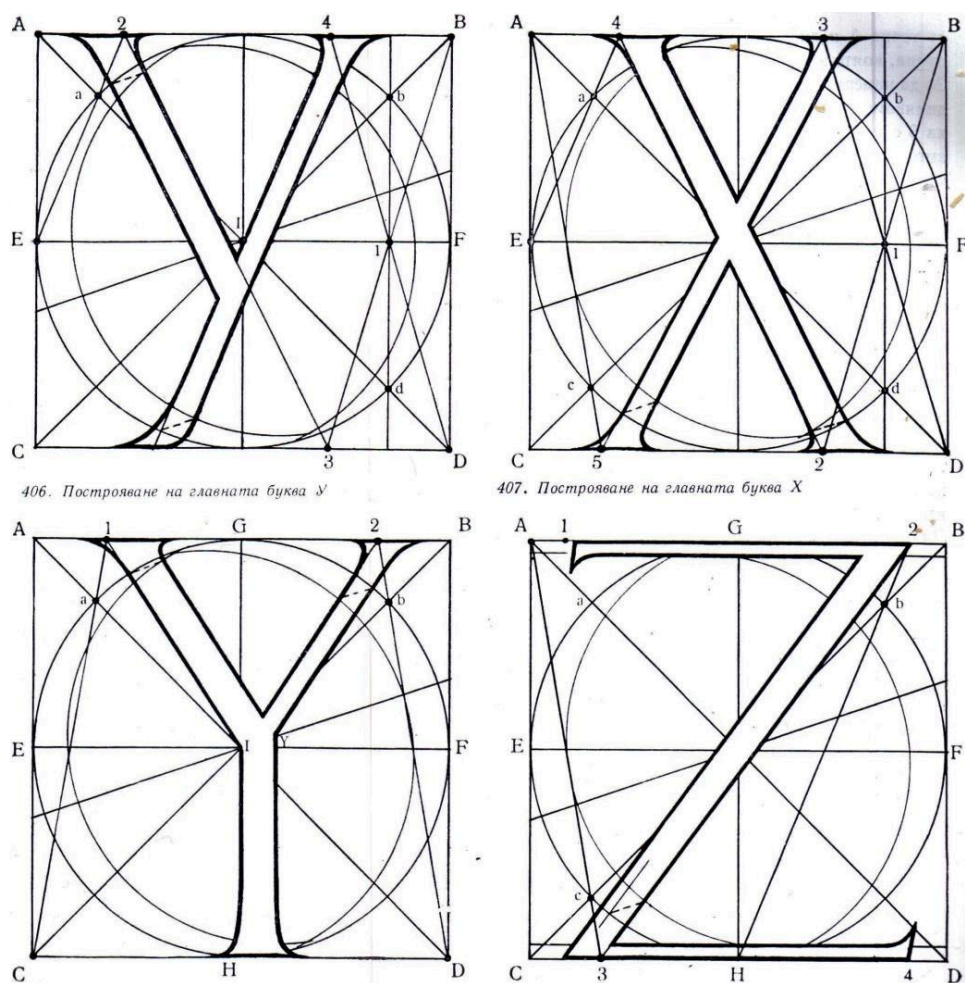

Рис. 83. Побудова букв кирилиці У і Х, латиниці Y і Z.

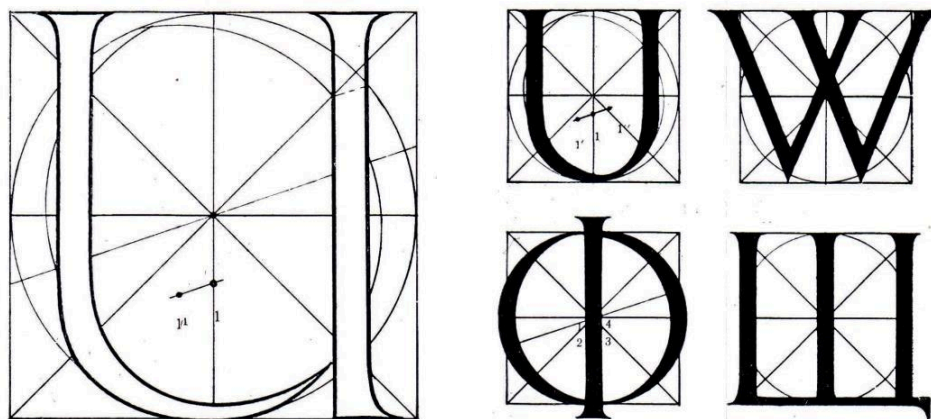

Рис. 84. Побудова букв, кирилиця І, Ф і Щ, латиниця U, W.

Лекція №11.

Слов'янська письменність. Святі рівноапостольні Кирило і Мефодій. Глаголиця, таблиця слов'янських шрифтів. Кирилиця устав XI ст. Статут в XI ст. Кирилиця полуустав XIV ст.

Творці старослов'янської азбуки і церковно-слов'янської мови, Кирило (в миру Костянтин) і Мефодій (в миру Михайло), брати з міста Солуні (нинішня назва Салоніки), канонізовані і шануються як святі християнські проповідники.

Рис. 85. Святі рівноапостольні Кирило і Мефодій.

Два брата Кирило і Мефодій народилися в Візантійському місті Салоніки. У Візантії, визначити національність Кирила і Мефодія не так легко, оскільки, там жили народності різних етнічних груп. Одні вчені вважають, що вони греки, а інші - вони слов'яни, тому, що володіли досконало слов'янською мовою. Крім грецької мови в Солуні звучав і Солунський діалект. Брати отримали прекрасну освіту. Мефодій зробив військово-адміністративну кар'єру, після він постригся в ченці. Кирило пішов по духовно-вченому шляху і вражаючи своїми здібностями і пам'яттю. Він опанував арамейською мовою та івритом. Кирило відмовився від світської кар'єри і пішов по шляху церковного служіння. У 856 р Кирило разом зі своїми учнями прийшов в монастир Поліхрон, на горі малий Олімп, де був настоятелем його брат Мефодій.

У цьому монастирі разом зі своїми однодумцями, Кирило і Мефодій задумалися про створення слов'янської азбуки. У 862 році на прохання

Моравського князя Ростислава, брати приїхали до Моравії складати слов'янську абетку і перевести основні богослужбні книги на болгарську мову. Таким чином, створення слов'янської азбуки можна віднести до 863 році. Букви відповідають буквам грецького алфавіту, але виглядають інакше. Для звуків специфічних для слов'янської мови, були взяті єврейські букви. Наприклад, «ш». Потім переводили Євангеліє і богословські книги. Обсяг переказів був досить значний, але до хрещення Русі існувала ціла бібліотека слов'янських книг. Німецьке духовенство бачила в починанні братів відділення слов'янських князів від західної церкви. І дійсно, богослужбовий мову і церковна незалежність зміцнила позиції слов'янських князів. Через постійні інтриги, Кирилу і Мефодію доводилося виправдовуватися перед римськими первосвящениками, не витримавши напруги св. Кирило помер і його справу продовжив Мефодій. Справа Кирила і Мефодія практично згасло, але це був не кінець це був початок слов'янської і російської культури. Центр слов'янської культури перемістився до Болгарії, а потім до Росії ***«Бог створив і нині в наші роки - оголосивши літери для мови вашого - те, чого не було дано нікому після перших часів, щоб і ви були зараховані до великим народам, які славлять Бога своєю мовою ... Прийми ж дар, найцінніший і більший всякого срібла, і золота, і дорогоцінних каменів, і всього того, що минає багатства»*** писав імператор Михайло князю Ростиславу. Не треба намагатися відокремити російську культуру від православної. Російський алфавіт придумали православні ченці Кирило і Мефодій, для церковних книг і слов'яно-руської культури. В кирилиці було 24 літери з грецького алфавіту і 13 знаків які спеціально створені для передачі специфічних звуків слов'янської мови, такі як Б, Ж, І, Ч, Ш, Щ, видання, И, Ъ, Е, Ю, Я (рис. 86).

ГЛАГОЛИЦА			УСТАВ		ПОЛУ-УСТАВ КОНЦА XVII в.	СКОРОПИСЬ		ГРАЖДАНСКАЯ СКОРОПИСЬ КОНЦА XVII в. НАЧАЛА XVIII в.	ГРАЖДАНСКОЕ ПИСЬМО НАЧАЛА XVIII в.	СОВРЕМЕННОЕ ПИСЬМО
БОЛГАР. XI в.	ХОРВАТ. XV в.	ЧИСЛОВОЕ ЗНАЧЕНИЕ	XI в.	ЧИСЛОВОЕ ЗНАЧЕНИЕ		XV в.	XVI в.			
ⲁ	ⲁ	1	А	1	А	а	α	А а	А а	А а
Ⲃ	Ⲃ	2	Б	—	Б	б	б	Б б	Б б	Б б
Ⲅ	Ⲅ	3	В	2	В	в	в	В в	В в	В в
Ⲇ	Ⲇ	4	Г	3	Г	г	г	Г г	Г г	Г г
Ⲉ	Ⲉ	5	Д	4	Д	д	д	Д д	Д	Д д д
Ⲋ	Ⲋ	6	Е	5	Е	е	е	Е е	Е е	Е е
Ⲍ	Ⲍ	7	Ж	—	Ж	ж	ж	Ж	Ж	Ж ж
Ⲏ	Ⲏ	8, 9	З	8, 7	З	з	з	З з	З	З з
Ⲑ	Ⲑ	10	И	6	И	и	и	И	И	И и
Ⲓ	Ⲓ	40	К	20	К	к	к	К	К	К к
Ⲕ	Ⲕ	50	Л	30	Л	л	л	Л	Л	Л л
Ⲗ	Ⲗ	60	М	40	М	м	м	М	М	М м
Ⲙ	Ⲙ	70	Н	50	Н	н	н	Н	Н	Н н
Ⲛ	Ⲛ	80	О	70	О	о	о	О о	О о	О о
Ⲝ	Ⲝ	90	П	80	П	п	п	П п	П п	П п
Ⲟ	Ⲟ	100	Р	100	Р	р	р	Р	Р	Р р
Ⲡ	Ⲡ	200	С	200	С	с	с	С с	С с	С с
Ⲣ	Ⲣ	300	Т	300	Т	т	т	Т	Т	Т т
Ⲥ	Ⲥ	400	У	400	У	у	у	У у	У у	У у
Ⲧ	Ⲧ	600	Х	600	Х	х	х	Х х	Х	Х х
Ⲩ	Ⲩ	900	Ц	900	Ц	ц	ц	Ц ц	Ц ц	Ц ц
Ⲫ	Ⲫ	1000	Ч	90	Ч	ч	ч	Ч ч	Ч ч	Ч ч
Ⲭ	Ⲭ	—	Ш	—	Ш	ш	ш	Ш	Ш	Ш ш
Ⲯ	Ⲯ	—	Щ	—	Щ	щ	щ	Щ	Щ	Щ щ
Ⲱ	—	—	Ъ	—	Ъ	ъ	ъ	Ъ	Ъ	—
Ⲳ	Ⲳ	—	Ы	—	Ы	ы	ы	Ы	Ы	—
Ⲵ	—	—	Ю	—	Ю	ю	ю	Ю	Ю	Ю ю
Ⲷ	—	—	Я	900, 90	Я	я	я	Я	Я	Я я

Рис. 86. Глаголиця, таблиця слов'янських шрифтів.

Рис. 87. Древнеболгарского глаголиця бібліотека Ватикану XI століття.

УСТАВ.

Хрещення Русі князем Володимиром у 928 р сприяє розвитку слов'янської писемності і швидкому зростанню грамотності в різних містах. По всій території Русі будуються православні собори, церкви. Одним з таких пам'ятників архітектури був Софійський собор в Новгороді (1045-1050). При монастирях розвивається виробництво рукописної книги. Необхідно відзначити чотири пам'ятники рукописного письма. До нас дійшли рукописні книги, написані статутом, які дотуються XI століттям, одна з них це - «Остромирове Євангеліє» (1056 р Новгород).

Рис. 88. Остромирово Євангеліє 1056 год.

Наступна рукопис - це «Ізборник» (1073г. Переписаний для Святослава Чернігівського) (рис. 89). У 1076 році "Ізборник» був переписаний з деякими змінами (рис. 90).

Рис. 89 Ізборник 1073 рік.

Основну частину займають твори візантійських богословів і проповідників: Василя Великого, Іоанна Златоуста, Григорія Нісського, Максима Сповідника, Кирила Олександрійського. Атак ж трактати і статті, в цілому міститься більше 380 статей, що належать 25 авторам.

Рис. 90. Архангельське Євангеліє 1092 рік.

Рукописне Євангеліє-апроксі написано 1092 року четверте за давністю з рукописних східнослов'янських книг, яке в 1997 році ЮНЕСКО внесло до міжнародного реєстру «Пам'ять світу».

Повертаючись до Остромировому Євангелію, хочеться відзначити, що воно написано на пергаменті трьома почерками, прикрашене мініатюрами, кольоровими орнаментами, заставками і буквицями. З першої по двадцять п'яту

сторінку почерк Євангелія досконаліше, ніж два інших і є зразком каліграфічного мистецтва. Статут в XI столітті відрізняється чіткістю письма, літери прямі і розташовані на однаковій відстані без розділу на слова. Форма статуту розвивається на Русі з IX століття і є копією греко-Візантійського книжкового листи.

У XIII столітті розвивається нове накреслення статуту. Середня лінія шрифту піднята вгору, збільшується кількість скорочень з титлами. Титло використовувалося для скорочення слов'янських коренів і зображувався у вигляді хвилястою або зигзагоподібної лінії. Використовується в грецькій латинської та кириличної писемності для скорочення слів і позначення числових значень. У XIV столітті букви статуту звужуються (рис. 91).

Рис. 91. Кирилиця устав XIV століття.

ПОЛУУСТАВ.

У зв'язку з тим, що зростає потреба в книгах і необхідне прискорення листи призводить до зміни шрифту, посилюється вплив інструментів листи літери нахилиються вправо, підкоряючись природному нахилу руки.

У знаків з'являються виносні графічні елементи. Для прискорення листи, в цілях економії пергаменту, переписувачі книг застосовували лігатуру. Лігатура - це з'єднання двох букв один з одним, в часто повторюваних словах, над якими

ставили титло. Як зазвичай книги прикрашалися кольоровими малюнками, орнаментами, заставками, красивими літерами та ілюстраціями на біблійну тему. У всіх стародавніх рукописах відчувається вплив візантійського мистецтва, але з часом на нього вплинуло народна творчість.

А Б В Г Д Є Ж З И К Л
М Н О П Р С Т У Ф Х Ц
Ч Ш Щ Ъ Ы Ь Э Ю Я

Рис. 92. Кирилиця полуустав XIV століття.

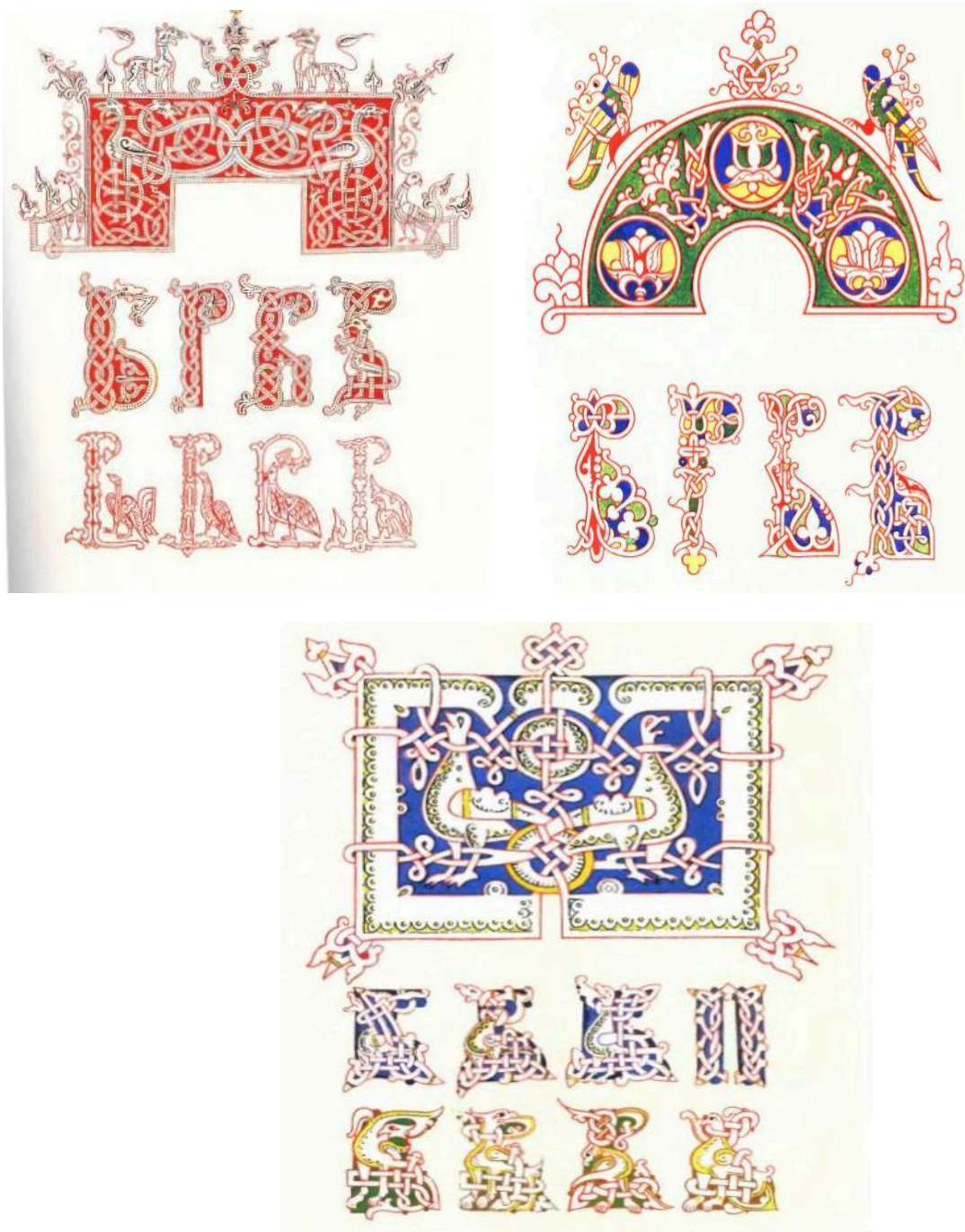

Рис. 93. Заставка і літери Євангеліє XII - XIV століття.

Полуустав не змінився практично до XVIII століття і тільки в 1708 році за наказом Петра Першого була розроблена цивільна азбука.

Швайпольт Фіоль, золотих справ майстер, народився у Франконії в місті Нойштадт-на Айше, а в Кракові він з'явився в 1479 році. Фіоль засновник слов'янського книгодрукування кириличним шрифтом.

Для початку друкарства Фіоль замовив друкарський кириличний шрифт і у 1491 році випустив у Кракові дві книги, надруковані кирилицею. Надруковані книги «Октоїх» (Осмогласіє) і «Часословець» на багатьох сторінках не мали поділ на слова (рис. 94)

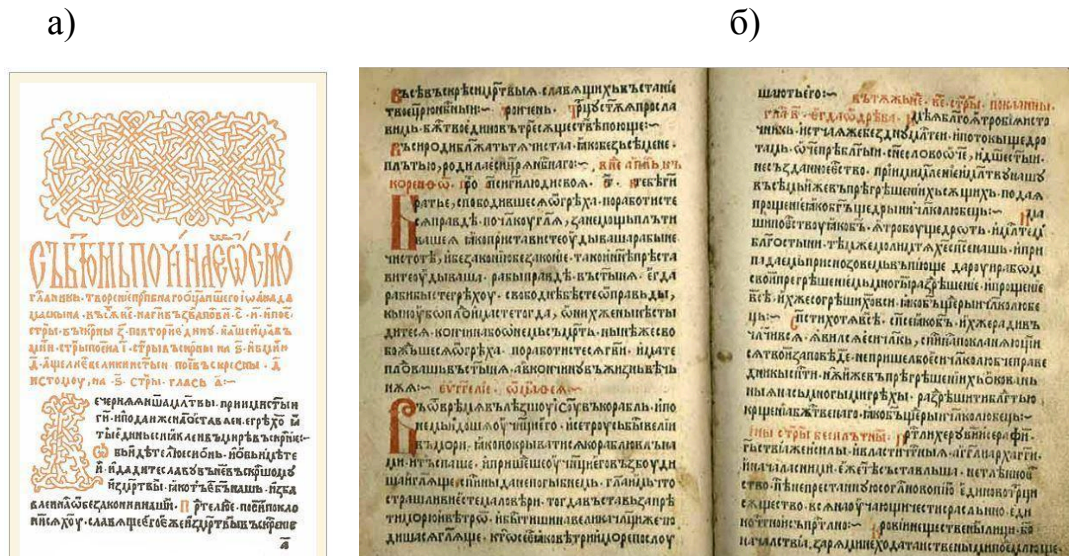

Рис. 94. а) другий лист Октоиха; б) текстові смуги Октоиха.

Книга надрукована шрифтом, що нагадує слов'янські рукописи того часу, напівстатутом пропорції букв якого, мають готичне вплив, розподіл на слова відсутні, але є знаки пунктуації.

У 1493-1495 роках ієромонах в Румунії випустив дві книги надрукованих кирилицею, «Октоїх», «Псалтир» і «Молітвенік».

ФРАНЦИСКА СКОРИНИ.

Франциск Скорина (1485-1551), народився в Білоруському місті Полоцьку. Майстер друкар, Скорина мав дуже добру освіту і наукові ступені. У 1506 року Франциск Скорина закінчив Краківський університет і отримав ступінь бакалавра філософії. В Італійському місті Падуя він навчався з 1512 року і отримав ступінь доктора медицини. Поселившись в Празі, Скорина організував свою друкарню і друкував Біблію в своєму перекладі на церковно-слов'янську мову. Він випустив 22 книги Біблії, і у всіх випущених книг був загальний заголовок (рис. 95).

Рис. 95. Біблія Франциска Скорини 1517-1519 рік.

Безсумнівно, Біблія Франциска Скорини є пам'ятником слов'янського книгодрукування. Шрифт Біблії прямий витягнутий, заголовні букви такі ж, як і текст, тільки більше за розміром. Біблія прикрашена гравюрами на біблійну тему. У 1519 році Франциск Скорина переїхав до Вільнюса і перевіз туди свою друкарню. Там він випустив дві останні книги, які називаються «Апостол» і «Мала подорожня книга». Книги надруковані в два кольори з заставками і кольоровими прикрасами.

Останні свої роки життя (1503-1564) Франциск Скорина провів в Празі на посаді особистого лікаря і садівника короля Чехії і Угорщини Фердинанда. Необхідно відзначити, що всі книги Скорини мають титульні листи, на яких вказано ім'я перекладача, що рідкість в книгах релігійного змісту. Книги Скорини виділяються тим, що вони оформлені відмінними гравюрами, які

стоять в одному ряду з кращими Венеціанської виданнями (рис. 96, 97).

Рис. 96. «Апостол» дві ілюстрації сторінок.

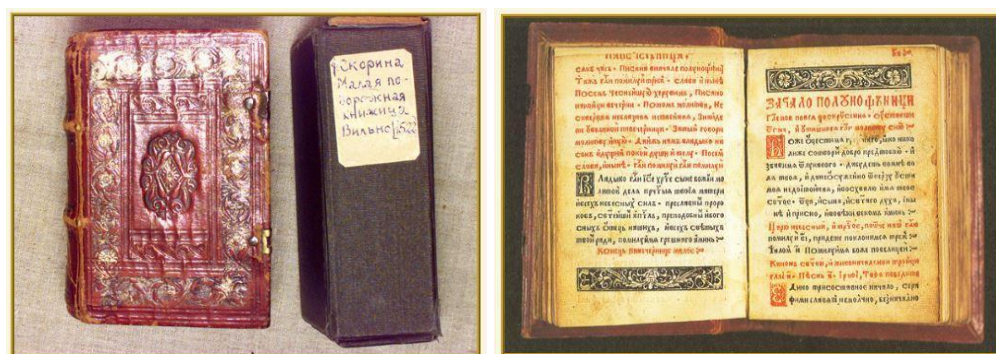

Рис. 97. «Малая подорожная книга» Франциск Скорина.

Лекція №12.

Друкарські шрифти. Іван Федоров, перший російський друкар (1510-1583рр.). Громадянська азбука Петра Першого 1706 р.

ПЕРША ДРУКАРНЯ НА РУСІ

В 1553 році була відкрита перша друкарня. Ця друкарня називалася «Анонімна друкарня», тому що вона не мала вихідних даних. Сім видань анонімній друкарні збереглося; «Євангеліє» і «Псалтир» 1555г., «Тріод пісна»

1556г., «Євангеліє» 1560, і «Євангеліє», «Псалтир» 1564г. і «Тріод кольорова». Всі перераховані видання надруковані напівстатутом. Анонімна друкарня мала чотири шрифту, різних за розміром. Книги друкувалися чорною і червоною фарбою в один прийом. Ініціали та орнаменти гравірування по дереву.

Рис. 98. Анонімна друкарня 1560 г.

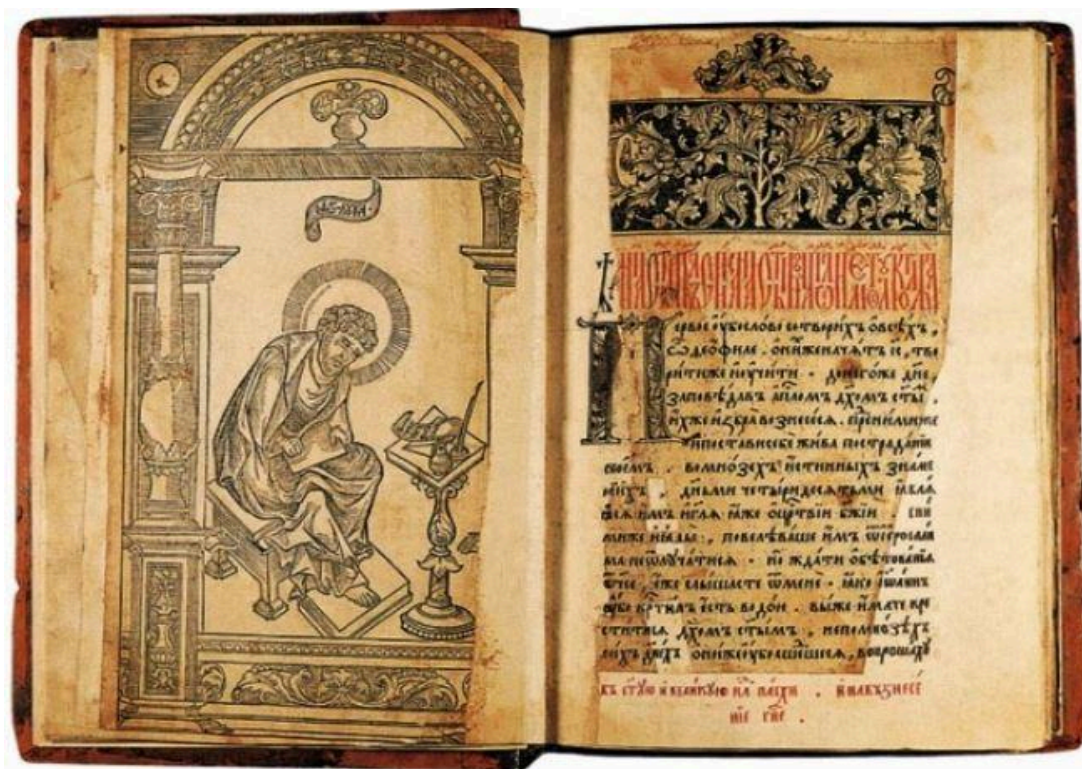

Рис. 99. Апостол 1564г.

ІВАН ФЕДОРОВ ПЕРШИЙ ДРУКАР НА РУСІ

Іван Федоров, перший друкар, видавець першої точно датується книги «Апостол», а також засновник друкарні в Російському воєводстві Речі Посполитої. У той час на східнослов'янської території не встановила прізвища в сучасному розумінні, і тому Іван Федоров підписується під різними іменами.

На Русі традиційно іменували по батькові, закінчення на-ів, (син такого-то), і в вихідних даних московського «Апостола», він називає себе, як Іван Федоров. В інших виданнях він підписувався як Іван Федорович з Москви, або Іван Федорович Москвітін. Іван Федоров (1510-1583) служив дияконом в одній з Московських церков. Іван Федоров отримав гарну освіту, знав латинську і грецькі мови. Передбачається, що він працював в московській Анонімної друкарні. «Апостол» - перша книга, надрукована в друкарні з вихідними даними про видавців і часу видання, є зразком високої друкарського мистецтва.

Рис. 100. Церква Миколи гостунський, в якій служив Іван Федоров і автограф Івана Федорова, письмо латинською мовою саксонському курфюрсту від 23.07.15.

Як було розказано раніше, книги друкувалися двома фарбами (червоною і чорною), прикраси, гравірування по дереву, орнаменти рослинні. Церковні влади були проти друкованих книг і тільки завдяки Івану Грозному і митрополиту Макарію, тривало книгодрукування.

Після від'їзду Івана Грозного в Олександрівську Слободу, Іван Федоров був змушений виїхати в місто Вільнюс, а потім в Заблудів, на запрошення православного гетьмана Хадкевіча, в який він перевіз друкарське обладнання. Там він надрукував «Євангеліє учительне» - 1569 р «Псалтир» - 1560, а потім 1572 р переїжджає з родиною до Львова. Там православне братство допомагає відкрити йому друкарню і в 1574 році Федоров друкує «Львівський Апостол» і «Буквар слов'янської мови», який є першою навчальною книжкою набраної напівстатутом. На запрошення князя Острозького, Федоров переїздить в місто Острог, там в 1581 році була надрукована «Біблія». У Львові пройшли останні роки життя Івана Федорова.

Рис.101. Острозька абетка 1578 год 1-я і 2-я сторінки з гербом Костянтина Острозького.

Рис. 102. Апостол заставка і ініціали 1570 г. (Іван Федоров).

ГРОМАДЯНСЬКА АЗБУКА ПЕТРА ПЕРШОГО

Рис. 103. Громадянська азбука Петра Першого.

У грудні 1706 року за указом Петра Першого в містечку Жолкова під Львовом при штабі А.Д.Меньшикова організувався центр по створенню нової абетки. Малюнки графем букв виконав Куленбах. Матриці для цивільної азбуки виготовлялися в Амстердамі і в Москві. Петро Перший в складанні нової азбуки брав активну участь. Знаки кирилиці і знаки латинські історично споріднені і тому подібні. У 1708 році вийшов указ Петра Першого про новий алфавіт і в цьому ж році вийшла друком нова книга «Геометрія» (рис. 104), надрукована новим шрифтом.

У 1710 році цивільний алфавіт був остаточно затверджений. У друкованій абетці букви не розділялися на великі та малі, потім сталася реформа, в якій скасували скорочення і були введені арабські цифри замість буквених значень. Були виключені 11 літер, дублювали звуки. До реформи Петра Першого в алфавіті містилася 41 буква.

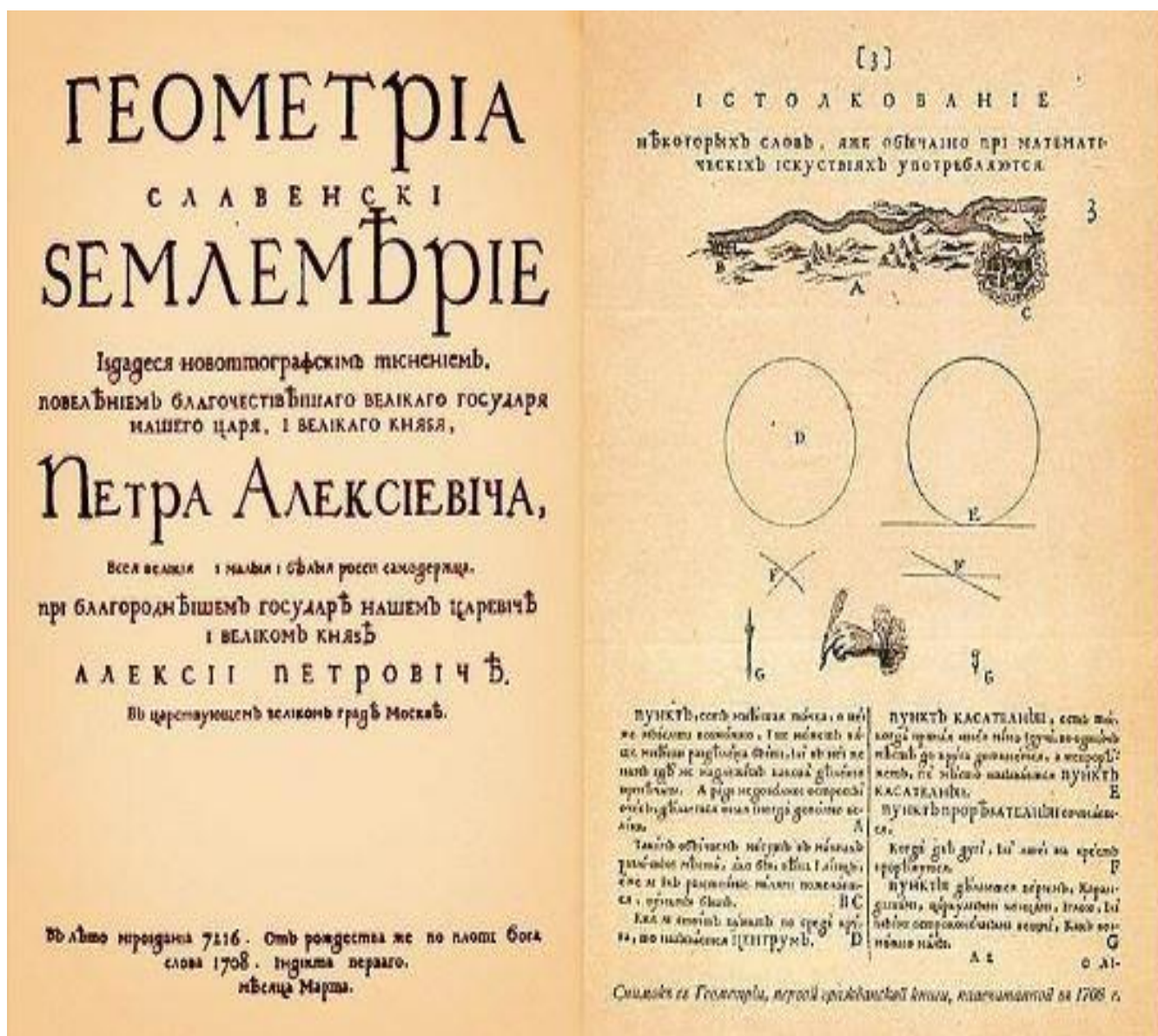

Рис. 104. «Геометрія» перша книга, надрукована цивільним шрифтом м.

ДРУКАРСЬКІ ШРИФТИ

Художнику-прикладнику працює з графічним дизайном, пропонується великий вибір тіпографічних шрифтів від класичних до сучасних. В такому розмаїтті шрифтів зустрічаються екземпляри поганої якості, як в технічному, так і в художньому відношенні. Перед художником дизайнером прикладників, стоїть проблема вибору того чи іншого шрифту з урахуванням сфери його застосування.

Лекція №13.

Ренесанс антиква XV ст. Друкарські шрифти ренесансної антикви: шрифт Бембо, шрифт Гарамон, шрифт Сабон. Шрифт Таймс - дизайн Стенлі Морісона 1932 р.

Класичним взірцем друкарських шрифтів ренесансної антикви, служив шрифт Миколи Іенсона. Виникла група ренесансна антиква, в якій знак «Н» виконували на основі квадрата, а ширина не використовує всі великі знака «О» дорівнює його висоті. Ось зовнішнього овалу вертикальна, а вісь внутрішнього овалу похила. **Шрифт Бембо** - розроблення Франческо Гріффіт в 1495 году, ставши зразки old style, Який захоплює своєю гармонією легкістю и досконалістю (рис. 105). Цей шрифт БУВ розроблення ученім и друкарем Альдом Мануція.

Рис. 105. Шрифт Бембо.

Шрифт Гарамон – розробив Клод Гарамон учень Жоффруа Торі, який вивчив теорію побудови шрифтів Ніколя Іенсона і зробив виливок шрифтів

самостійним виробництвом (рис. 106). Версії шрифту Гарамон, ґрунтуються на версії академії шрифту, заснованої Жаном Жанноном, відрізняється висотою знаків сатиричного алфавіту і знаки пристосовані до діакритичним знакам французької мови. Гарамон встановив для шрифтів французький old style.

Рис. 106. Шрифт Гарамон.

Шрифт Сабон – розробив Ян Чіхольд на замовлення трьох компаній з виробництва шрифту в Німеччині (рис. 107). На сьогоднішній день існує академія книжкової справи і графіки, в якій викладають стилістику і графіку друкарського мистецтва. У цій академії в Лейпцигу викладав Ян Чіхольд. Естетичні і технічні характеристики цього шрифту задовольняли смаки видавців другої половини минулого століття. Графеми шрифту Собон досконалі і бездоганні.

abcdefghijklmnopqrstuvwxyz
ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZ
LMNOPQRST
UVWXYZ&?
1234567890\$£

Рис. 107. Шрифт Сабон.

Ми ознайомилися з деякими шрифтами сучасної поліграфії, які відрізняються один від одного незначними змінами малюнка знаків алфавіту.

Хочеться відзначити шрифт Таймс, який розробив в 1932 році Стенлі Морісон - теоретик шрифтовик, дизайнер графік друкарського мистецтва (рис. 108). Він працював дизайнером за шрифтом в газеті "The Times" і розроблений ним шрифт став називатися "Times New Roman", який став популярним і мав дуже великий комерційний успіх.

abcdefghijklmn
opqrstuvwxyz
ABCDEFGHIJ
KLMNOPQRS
TUVWXYZ
1234567890&?

Рис. 108. Шрифт Таймс Нью Роман.

У мистецтві на початок ХІХ століття виник художній стиль класицизм. Ідеалом класицизму було античне мистецтво, як ідеальний зразок раціоналізму, що спирається на прекрасну природу і розумну закономірність світу. Класицизму був властивий утопізм, який був пов'язаний з освітою. «Просвещение» - це прогресивне протягом яке, боролось за царства розуму і громадянської рівності. Класицизм антиква - це нова естетична форма, на яку також вплинули економічні чинники. У класицизмі антиква знаки візуально зрівняні з шириною знака «Н». Виникла група шрифтів однакової ширини.

Лекція №14.

Прикладне мистецтво в інтер'єре. Стильне використання шрифтів, написів і літер у інтер'єрі. Техно стиль. Сучасний стиль Лофт.

Ми з Вами знаємо, що ще античні люди використовували малюнки на стінах, для прикраси свого житла. Японці і китайці люблять прикрашати свої будинки ієрогліфами. Вони вкладають в написи смислове значення. Вважаючи, що написані слова позитивно впливають, на мешканців будинку. Наприклад, такі слова як «удача», «щастя», «багатство», написані красивими ієрогліфами прикрашають квартиру.

Сьогодні особливо актуальні всілякі малюнки і написи букв у інтер'єрі будівлі. Значна кількості часу використання написів і букв в інтер'єру залишається в тренді, тобто дуже актуально. Ця ідея прийшла до нас як із заходу, так і зі сходу. Самі звичайні і прості речі виглядають оригінально і стильно в сучасній обстановці.

Розглянемо стилі в інтер'єрі і як кожен стиль можна прикрасити літерним шрифтом і написами. А також ми розглянемо житлові квартири, офіси і виробничі інтер'єри.

ТЕХНО СТИЛЬ

Техно стиль - це сувора геометрія простору і предметів, що знаходяться в цьому просторі. Крім цього техно стиль відрізняється використанням металу, скла і каменю. Елементи технічного прогресу є як би елементами декору. Вентиляційні канали труби і дроти стають елементами, які як би прикрашають квартиру, офіс або виробниче приміщення, а також кафе магазини і супермаркети. Наприклад, на малюнку 109 зразок техно стилю, який дуже сухий на смак замовника. Такий інтер'єр можна освіжити креативними написами і буквами піс.110.

Рис. 109. Інтер'єр техно стиля.

Рис. 110. Оформление техно интерьера.

СТИЛЬ ЛОФТ

Сучасний стиль Лофт відображає промислово-урбаністичний вид інтер'єру, який характеризується великими просторами, дуже високими стелями, необроблені цегляні стіни, відкриті балки і труби, грубий цементну підлогу. Цей стиль прийшов до нас зі Сполучених Штатів і став надзвичайно популярний. Цей стиль трохи перегукується зі стилем техно (в плані необроблених кам'яних стін), але він трохи відрізняється. Величезний простір і необроблена фактура стін дає можливість прикрасити інтер'єр різноманітною формою написів, які красиво вписуються в інтер'єр.

Рис. 111. Оформлення грубої стіни в стилі Лофт.

Стиль Лофт сформувався в районах Манхеттена в 40-х роках минулого століття. Обезлюднює будівлі різних виробництв продавалися за маленькі гроші під різні потреби населення і в тому числі під квартири. В основному їх купувала Нью-йоркська богема. Художники, музиканти із задоволенням обживали ці величезні простори, влаштовуючи там квартири, галереї, музичні студії. Ці квартири і простору стали популярні і піднялися в ціні. На малюнках 112 і 113 показаний інтер'єр в стилі Лофт, який оформлений шрифтом повністю і частково. Мал. 112 - інтер'єр кімнати, а рис. 113 - інтер'єр їдальні. На рис. 114 і 115 показані інтер'єри кухні квартири з використанням декору шрифтом і офіс, зі шрифтом на стіні. Мал. 116-оформлення інтер'єру дитячої кімнати об'ємними літерами світильниками. Мал. 117 - вітальня в стилі Лофт оформлена шрифтовою композицією.

Рис. 114. Інтер'єр кухні в стилі Лофт.

Рис. 115. Офіс в стилі Лофт.

Рис. 116. Дитяча кімната оформлена в стилі Лофт.

Рис. 117. Вітальня в стилі Лофт.

Лекція №15.

Скандинавський стиль. Стиль Поп-Арт у 60 р. минулого ст.

Підсумки і рекомендації з теорії «Шрифтова графіка».

Для того щоб, художники могли використовувати свої знання з теми «Мистецтва шрифту» їм необхідно вивчити різні стилі оформлення інтер'єру. Один з таких стилів – скандинавський.

Кольорове рішення «скандинавського стилю» - це безліч пастельних природних тонів, до яких відносяться: білий, молочний, бежевий, пісочний і світло-коричневий. Через суворі довгих зим в країнах Скандинавії відчувається недолік сонячного світла, і тому там часто використовується білий колір, який як відомо візуально збільшує простір і зраджує інтер'єру свіжість чистоту і затишок. Для того щоб, розбавити одноманітну пастельну гаму додають яскраві кольорові акценти (рис. 118).

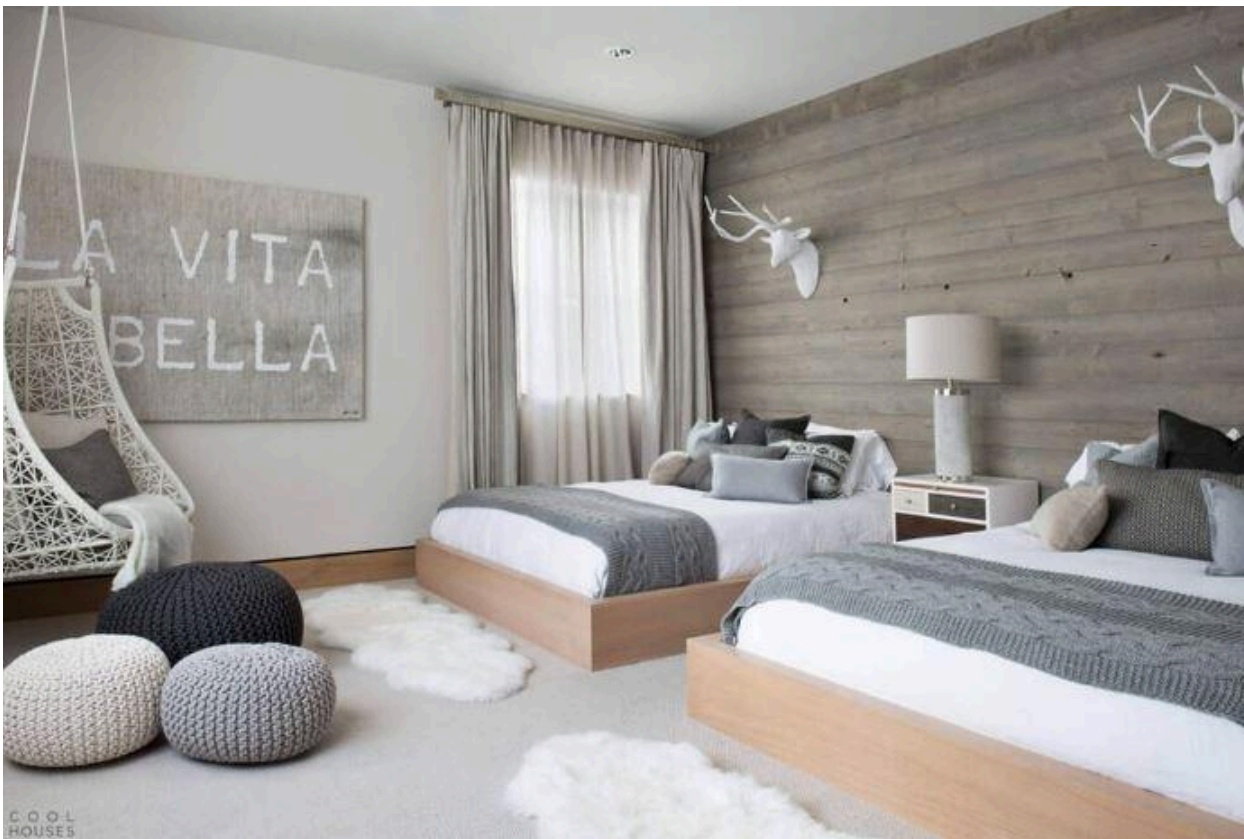

Рис. 118. Інтер'єр в Скандинавському стилі.

На малюнку 118 показано інтер'єр в скандинавському стилі з використанням шрифту для прикраси і емоційної теплоти. В оформленні

скандинавського інтер'єру важлива текстура матеріалу, який використовується для стін статі меблів, а також і різних дрібницях, які заповнюють простір.

Рис. 119. Інтер'єр в Скандинавському стилі.

На рис.119 видно картини оформлені текстовими написами і дрібна деталь - подушка з принтом у вигляді шрифту, як акцент.

СТИЛЬ ПОП-АРТ

Відрізняється особливо яскравими фарбами і оригінальністю форм. Використання старих речей в новій інтерпретації. Ось коротко, що з себе представляє стиль Поп-Арт. У цьому стилі особливо актуально використовувати шрифти в інтер'єрі і ось кілька прикладів. На рис. 120 показаний інтер'єр, в якому використовується багато різних стилів декору, техно стелю, ретро меблі і яскраві артистичні написи на стінах. Стиль Поп-Арт вперше почали створювати в 50-60 роках минулого століття. Британський критик Лоуренс Еллоуеєм

використовував цей термін в одній з Британських газет. Еллоуей організовував виставки художніх творів при інституті сучасного мистецтва в Лондоні. Деякі вважають, що цей стиль виник як протест проти абстрактного напрямку в живописі. Кілька прикладів в стилі Поп-Арт представлені на малюнках 119, 120, 121, 122.

Рис. 120. Інтер'єр в стилі Поп-Арт.

Рис. 121. Оформлення кухні в стилі Поп-Арт.

Рис. 122. Оформлення інтер'єру кафе в стилі Поп-Арт.

Рис. 123. Елемент декору в стилі Поп-Арт.

Рис. 124. Інтер'єр в стилі Поп-Арт оформлений дзеркальними буквами

СТИЛЬ РЕТРО В ІНТЕР'ЄРІ

Як то кажуть все нове це добре забуте старе. Ось цей вислів відноситься до ретро стилю. Інтер'єр в стилі ретро може дивувати своєю різноманітністю, це

все періоди минулого і позаминулого століття. Коли художник приступає до оформлення він повинен визначитися з періодом будь-якого стилю. Ось кілька прикладів оформлення ретро інтер'єрів шрифтами. І тут є місце фантазії художника. Наприклад, кухні в ретро стилі на стінах якої, виконані написи, передають якийсь сенс і ідею в задумом художника (рис.121). Деякі художники пропонують оформляти кухні в стилі кафе минулих років і для цього використовують написи з кафе і ресторанів (рис.122). На рис. 123 стіна кухні оформлена об'ємними літерами, які крім сенсу мають і художнє оформлення. Отже, ми ознайомилися з деякими стилями в інтер'єрі, для яких в оформленні можуть використовуватися шрифти, як ще один прийом декоративно-художнього мистецтва.

Рис. 125. Стиль ретро в оформленні кухні.

Рис. 126. Оформлення написами в стилі ретро.

Рис.127. Об'ємні букви на стінах кухні.

АРІТЕКТУРНО-ДЕКОРАТИВНІ ШРИФТИ ТА ЇХ ХУДОЖНІЙ ВИГЛЯД.

Декоративний шрифт – збірна властивість різних шрифтів з елементами декоративного оформлення, тобто основні штрихи можуть бути прикрашені

різними художніми елементами. У практиці архітектора чи дизайнера не обійтися без шрифту, який є важливим, а іноді рішучим елементом композиції. Без шрифту не виконати художнього оформлення книги чи журналу, не написати барвистий логотип. Напис, що попереджує про небезпеку виконують літерами, які легко читаються на відстані і одразу приковують нашу увагу.

Художній вигляд шрифту

- Витончений (антиква, академічний та ін.) – їх використовують для оформлення архітектурних проектів, у мистецтві та т. ін.
- Монументальний (брусківний, гротеск, рублений) – застосовується для транспарантів, плакатів та т. ін.
- Суворий – використовується у різних діаграмах, графіках, виробничих плакатах та т. ін.
- Фольклорний – має національний характер (арабський, грузинський шрифти).

Одним з найважливіших художніх рис шрифту є його кольорова насиченість. Художнє достоїнство та привабливість шрифту визначається наступним: щоб відділити гарний шрифт від середнього необхідно розуміння його художніх та утилітарних властивостей, образності, єдності форми та змісту, ритмічного ряду, пропорційності, легкості читання.

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

Абзац – проміжна ланка між текстом і реченням, а водночас і закінчена комунікативна одиниця, яка втілює думку з достатньою повнотою і викінченістю.

Апрош – міжлітерний проміжок.

Архітектоніка тексту – це його будова, форма, виражена шрифтовими й нешрифтовими засобами, у вигляді певного співвідношення між елементами й одиницями тексту.

Виділення – елементи в матеріалі (букви, слова, речення), оформлені

інакше, ніж основний текст, що візуально виділяє їх від інших.

Втяжка – набір частини тексту вужчим форматом для виділення його з основного набору друкованого матеріалу. Застосовується, якщо є потреба привернути увагу читача до важливого тексту.

Гарнітура шрифту – комплект шрифтів, однакових за малюнком, але різних за накресленням і розміром.

Дискурс – спільний термін для означення бесіди, розмови, діалогу, проповіді або трактату; вузький термін для означення мови та її використання; лінгвістичний термін для означення уривка зв'язаного усного або письмового мовлення, більшого ніж речення.

Дистрибуція тексту – сукупність контекстів, у яких можуть зустрічатися певні мовні одиниці, сполучення фонем, морфем, слів, які протиставляються всім контекстам, де вони зустрічатися не можуть.

Діалог – функціонально-комунікативний вид мовлення, що характеризується безпосереднім словесним обміном думками між двома мовцями.

Елокуція – розділ античної риторики, що охоплював матеріал про впорядкування і висловлення думки, підпорядкування слів думці й потребам комунікації.

Епіграф – елемент тексту, який передує твору або його частині, виражає свій задум, мету, провідну ідею, використовуючи для цього афористичні цитати, прислів'я і приказки, ідіоматичні вирази.

Заголовок – це назва твору або окремих його частин, розділу або статті, повідомлення, назва газети, журналу; початкова описова частина повідомлення, ділянки програми, таблиці, блоку даних.

Засічки – горизонтальні і вертикальні поперечні штрихи, що підкреслюють верхню та нижню межу літери, роблять рядок рівнішим, ніби витягнутим уздовж лінії.

Зачин – компонент архітекτονіки публіцистичного твору, який,

передуючи основному викладові, вводить читача в суть теми, налаштовує на сприйняття матеріалу, надає розповіді відповідної тональності.

Ініціал – початкове виділення, заголовна літера збільшеного розміру, зазвичай, на початку твору, глави, абзацу, що має на меті привернути увагу читача до тексту. Може бути прикрашений орнаментом, віньєткою або ілюстративним малюнком.

Інтенція комунікативна – наміри мовця висловлювання.

Інтерліньяж – відстань між базовими лініями сусідніх рядків, яка вимірюється у пунктах і складається з кегля шрифту і відстані між рядками.

Інтерпретація тексту – тлумачення тексту, своєрідне розуміння і розкриття його змісту і форми; переоформлення художнього змісту твору шляхом його викладу засобами і мовами інших видів мистецтва або мовою науки.

Інформація – базова категорія журналістики, головною функцією якої є збирання, обробка і поширення інформації.

Капітель – великі літери шрифту, лінія висоти яких розташована на рівні малих літер (x-висота).

Категорія тексту – кваліфікативна (типологічна) ознака, притаманна усім мовленнєвим витворам.

Кегль – розмір шрифту; що визначається відстанню між верхнім і нижнім виносними елементами (у пунктах).

Кернінг – зміна розміру проміжку (апроша) між двома знаками у випадку, коли напівапроші двох символів створюють проміжок, що візуально відрізняються від інших і складає враження проміжку між словами.

Когезія – зв'язність тексту на структурно-граматичному рівні.

Когерентність – цілісність тексту на семантичному рівні.

Колізія – зіткнення протилежних смислів, різних інтересів і прагнень у тексті.

Композиція – структура, побудова твору, зумовлена його змістом і

жанром, поєднання окремих частин твору, сюжетних ліній в єдине ціле.

Контекст – відрізок, частина тексту писемної чи усної мови з закінченою думкою, який дає змогу точно встановити значення окремого слова чи виразу, що входить до його складу; лінгвістичне оточення певної мовної одиниці, умови й особливості вживання її в мовленні.

Континуум – категорія тексту, зумовлена просторово-часовою взаємодією його породження і сприйняття.

Мовлення – часткове, окреме, індивідуальне явище, що втілюється в конкретні тексти; мовленнєва діяльність і її результат.

Монолог – функціонально-комунікативний вид мовлення однієї особи, не розрахований на словесну реакцію інших.

Опис – констатувальний різновид тексту за функціонально-смісловим призначенням, який має на меті охарактеризувати явища природи, архітектурні споруди, предмети, дії, осіб шляхом детального переліку їх ознак, властивостей, рис.

Підтекст – прихований, внутрішній зміст висловлювання, прихована суть думок і почуттів, що впливає з тексту, виявляється в діалогах, репліках, авторських ремарках.

Присвята – надпис перед основним текстом твору, у якому автор повідомляє про те, кому він присвячує свою працю і часто чому він це робить.

Роздум – аргументувальний різновид тексту за функціонально-смісловим призначенням, в якому досліджують предмети і явища, виявляють їх внутрішні ознаки, доводять певні положення.

Розповідь – констатувальний різновид тексту за функціонально-смісловим призначенням, який відображає послідовність перебігу подій.

Рубрика – особливий вид заголовка розділу або добірки; слово або словосполучення, графічно виділені в тексті, вміщені над або під заголовком, що конкретизує напрям висвітлення певного питання на сторінках періодичного видання.

Рубрикація – система взаємопов’язаних і співпідпорядкованих заголовків, у якій виявляється структура видання та підпорядкованість його частин.

Соціологія тексту – наука про текст як цілісну соціолінгвальну систему, складові тексту, зв’язки між частинами, стосунки між автором і читачем.

Твір – продукт творчості, у тому числі закінчений із самостійним значенням письмовий витвір, який складає основний текст.

Текст – це мовленнєвий твір, який створюється під впливом невербально вираженого стимулу – осмислити й перетворити навколишню дійсність – з метою досягнення вербального впливу на суб’єкти цієї ж дійсності.

Текстологія – практична галузь літературознавства, яка на основі низки наукових філологічних дисциплін розробляє принципи і методику встановлення основного тексту, перевірки його за першоджерелами й усунення в ньому погрішностей, помилок, довільних змін, внесених наперекір волі і задуму автора.

Тема – основне питання, що висвітлюється у творі, базується на конкретному життєвому матеріалі, спостереженнях автора, його міркуваннях щодо порушеного питання.

Трекінг – встановлення збільшених або зменшених міжлітерних проміжків між усіма символами усередині заданого відрізка тексту.

Фрагмент – розгорнутий абзац або кілька абзаців, об’єднаних розвитком однієї теми і пов’язаних з допомогою синтаксичних або лексичних засобів, аналогічних зв’язкам між реченнями.

Цитата – текст з якого-небудь твору, дослівно відтворений автором у виданні, щоб обґрунтувати власне твердження або спростувати думку цитованого автора.

Шпація – пробільний матеріал для утворення проміжків у рядку між словами, а також між літерами при складанні врозрядку.

Шрифт – 1. Сукупність букв, цифр і знаків визначеного малюнка

(гарнітури) і розміру (кегля), як технічний засіб відтворення тексту будь-якою мовою. 2. Комплект текстових знаків (гарнітура) для складання (наприклад літер для друкарського складання, символів у шрифтовому файлі для комп'ютерного складання).

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

1. Баранник Д.Х. Текст. Українська мова : енциклопедія / редкол.: Русанівський В.М., Тараненко О.О. (співголови), М.П.Зяблюк та ін. Київ : Українська енциклопедія, 2000. С. 627–628.
2. Бредньова В.П., Перпері А.О., Яворська Н.М Навчальний посібник з дисципліни «Мистецтво шрифту». Одеса: ОДАБА, 2017. – 128 с.
3. Різник М. Письмо і шрифт / М. Різник. К.: Вища школа, 1978. – 132 с.
4. Снарський О.В. Шрифт в мистецтві художнього оформлення / О. В. Снарський. К.: Мистецтво, 1975. – 132 с.
5. Тоотс В. 300 шрифтів / В. Тоотс. М.: Книга, 1960. – 288 с.
6. Михайленко В.Є., Яковлєв М.І. – Основи композиції. Розділ 5.2.
7. Куленко М.Я. Основи графічного дизайну Підручник. К.: Кондор, 2006. - 492с.
9. Мітченко В. С. Естетика українського рукописного шрифту / В. С. Мітченко. К.: Грамота, 2007. – 208 с.
10. Мітченко В. С. Естетика українського рукописного шрифту : підручник. Київ : Грамота, 2007. 208 с.
11. Еміль Рудер. Типографіка. — М.: Таллер, 1998. — 232 с.
12. Скіпор Т. Г. Приклади творчості. [Електронний ресурс] - Режим доступу: [http://www.youtube.com/ http://ur.wikipedia.org/](http://www.youtube.com/http://ur.wikipedia.org/)
13. Каталог шрифтових програм фірми Adobe Adobe Type Products : вебсайт. URL: www.adobe.com/type/typeprod.html.

ДОДАТКИ

ІЛЮСТРАЦІЇ ДО ТЕМИ «ШРИФТИ В ІНТЕР'ЄРІ»

Рис. 128. Оформлення стіни в ретро стилі.

Рис. 129. Оформлення інтер'єру м'якими буквами подушками

Рис. 130. Оформлення фрагмента кухні в стилі «Прованс».

Рис. 131. Оформлення дитячої кімнати для дівчинки.

Рис. 132. Полка в вітальні з об'ємних літер.

Рис. 133. Креативне оформлення кімнати шрифтом.

Рис. 134. Оригінальний підлогу і стіни.

В даному випадку скандинавський інтер'єр з великими вікнами.

Рис. 135. Оформлення стіни шрифтом «Антиква».

Рис. 136. Інтер'єр, крісла і світильник з полицею на тему букв.

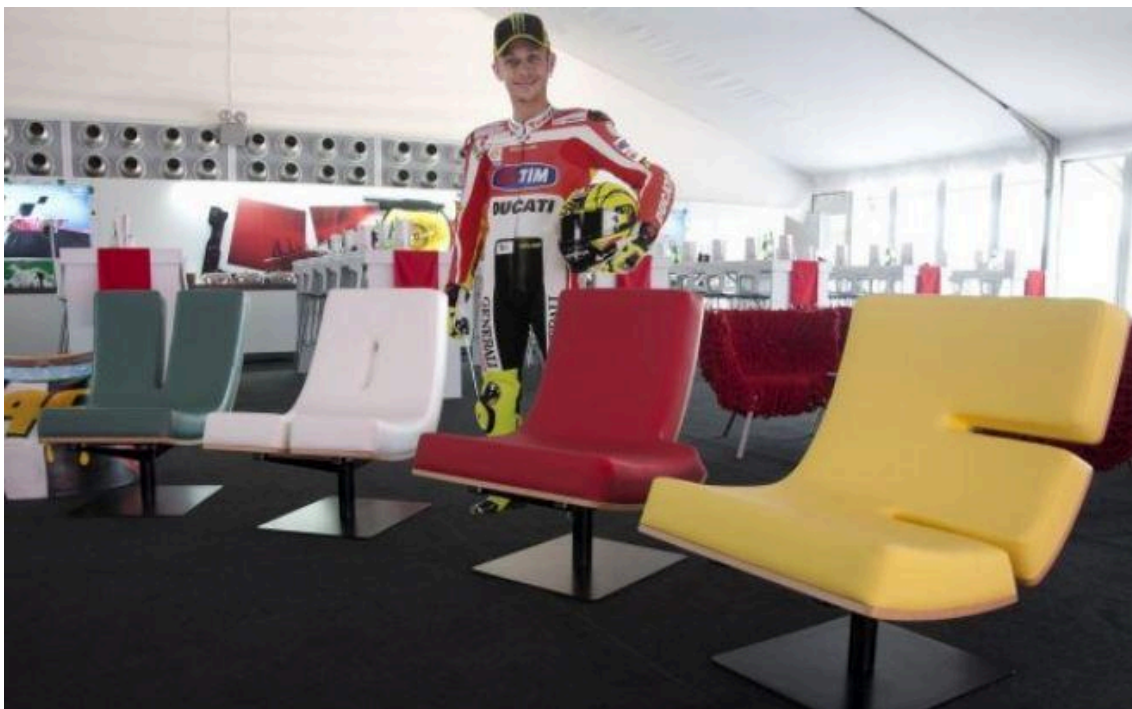

Рис. 137. Меблі на тему шрифтів. крісла літери.

Рис. 138 Оформлення навчального класу полками у вигляді букв.

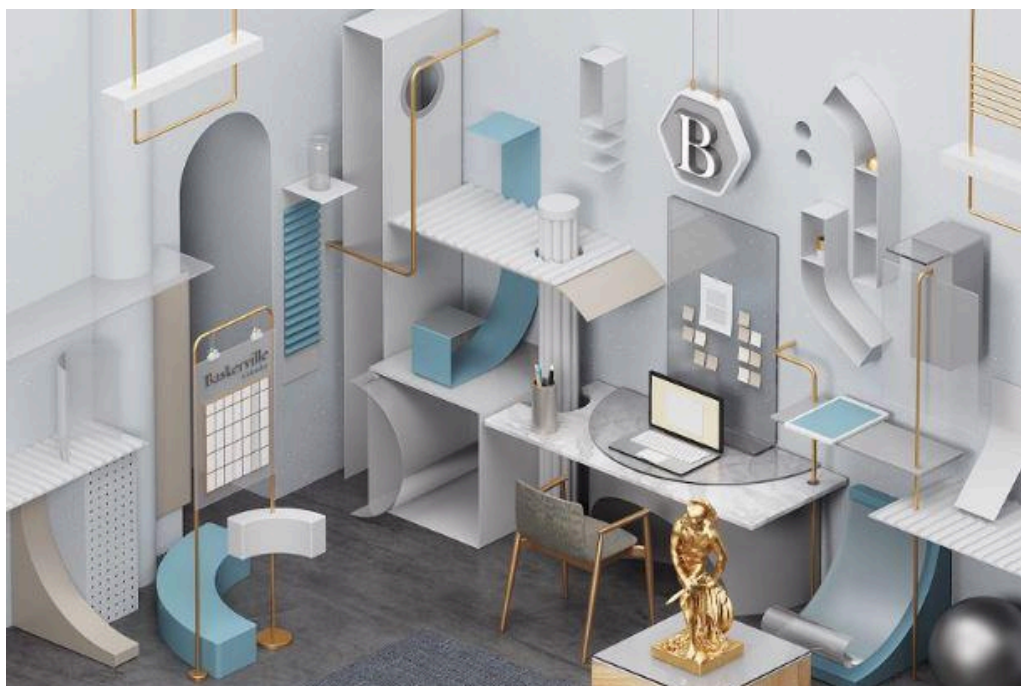

Рис. 139. Техно стиль з меблями з елементами букв.

Рис. 140. Зал для презентацій з оформленням стіни шрифтом.

Рис. 141. Поєднання шпалер на стінах білого і чорного кольорів.

Рис. 142. Шпалери на стіні виконані на тему шрифту.

Рис. 143. Оформлення готельного номера, шрифт-курсив.

Рис. 144. Оформлення спальні красивим каліграфічним шрифтом.

Рис. 145. Дизайн шпалер в спальні і декор золоті букви.

Рис. 146. Світильник «буква».

Рис. 147. Декор стіни шрифтом різного стилю.

Рис. 148. Оформлення сан-вузла декором з шрифту.

Рис. 149. Вітальня - декор стін шрифт, колірна гамма білий чорний червоний.